

Univerzita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce
Mučednictví Ignáce z Antiochie

2014

Rostislava Gažíková Fečová

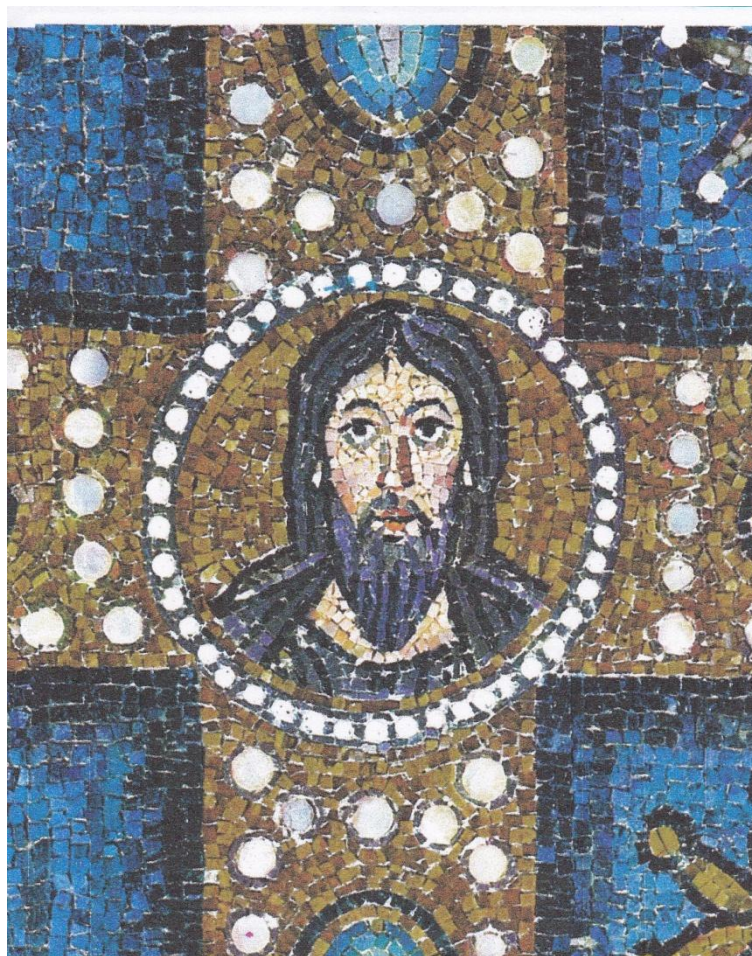
Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Mučednictví Ignáce z Antiochie

Martyrdom of Ignatius of Antioch

Vedoucí práce:

PhDr. Jiří Pavlík, Ph.D.

Autor práce:

akad. mal. Rostislava Gažíková Fečová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za pomoc především vedoucímu mé bakalářské práce, panu dr. Jiřímu Pavlíkovi, Ph.D., a paní dr. Kamile Veverkové, Ph.D., za cennou inspiraci. V neposlední řadě bych tímto ráda vyjádřila dík také svému manželovi, Jaroslavu Gažíkovi, že svým konáním umožňuje mé studium.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 20. 6. 2014

Rostislava Gažíková Fečová

Anotace:

Bakalářská práce „Mučednictví Ignáce z Antiochie“ se zabývá významnou osobností raného křesťanství, druhým antiochijským biskupem Ignácem. Jeho život, dílo, a mučednická smrt na počátku 2. století po Kr. jsou dodnes předmětem teologického bádání, především v oboru patristiky. Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol: tématem první kapitoly je Ignácovo působiště, město Antiochie, druhá kapitola zkoumá životní příběh Ignáce z Antiochie v době vlády císaře Traiana, třetí kapitola popisuje Ignácovu mučednickou smrt ve svědectvích a legendách. Čtvrtá kapitola se zabývá exekucemi křesťanů v Římské říši a pátá kapitola se zaměřuje na ignatiovská bádání od historie po současnost.

Klíčová slova: rané křesťanství, církev, biskup, persekuce křesťanů, mučednictví, historie a legendy, odkaz.

Annotation:

The Bachelor thesis "The Martyrdom of Ignatius of Antioch", deals with the important personality of early Christianity, the second bishop of Antioch Ignatius. His life, work and martyrdom in the early 2nd century AD, are still the subject of theological research, especially in the field of patristics. The thesis is divided into five chapters: the first chapter is subject of Ignatius's sphere, the city called Antioch, the second chapter examines the life story of Ignatius of Antioch in the reign of Emperor Trajan, the third chapter describes Ignatius martyr's death in witness and legends. The fourth chapter deals with the executions of Christians in the Roman Empire and the fifth chapter focuses on Ignatius's research from past to present.

Keywords: Early Christianity; Church; Bishop; Christian persecution; Martyrdom; History and Legends; Legacy.

Seznam zkratek

Biblické zkratky:

V textu jsou použité zkratky Písem, a to v souladu s Českým ekumenickým překladem.

Gn – kniha *Genesis*

Lv – kniha *Leviticus*

Dt – kniha *Deuteronomium*

Est – kniha *Ester*

Př – kniha *Příslaví*

Dan – kniha *Daniel*

Sk – *Skutky apoštolské*

Ga – list apoštola Pavla *Galatským*

Fp – list apoštola Pavla *Filipským*

Zkratky listů Ignáce z Antiochie:

Efes - *Efeským*

Magn - *Magneským*

Tral - *Tralleským*

Řím - *Římanům*

Fld - *Filadelfským*

Smyr - *Smyrenským*

Pol – *Polykarpovi*

Zkratky obvyklých pramenů:

E. H. - *Ecclesiastica historia*. (Eusebius z Kaisareie)

De vir. ill. - *De viris illustribus*. (Hieronymus ze Stridonu)

Hist. Rom. - *Historia Romana*. (Diodorus Cassius)

Adv. haer. - *Adversus Haereses*. (Ireneus z Lyonu)

Hom. In S. m. Ignat. – *Homilia in S. martyrem Ignatium* (Ióannes Chrysostomos)

Další zkratky:

Ed. – editor

Eds. – editoři

s., str. – strana

vyd. - vydání

Obsah

ÚVOD.....	9
1. KAPITOLA – Antiochie Syrská.....	10
1.1 Vznik a věhlas města	10
1.2 Počátky křesťanství v Antiochii.....	11
1.3 Petr a Pavel	13
1.4 Antiochijské osobnosti.....	14
1.5 Pozdější vývoj Antiochie	15
2. KAPITOLA – Ignác z Antiochie	17
2.1 Ignác historický.....	17
2.1.1 Jméno Ignáce z Antiochie.....	19
2.1.2 Historické prameny	20
2.1.2.1 Ignácovo vlastní svědectví.....	20
2.1.2.2 Svědectví Polykarpa ze Smyrny	22
2.1.2.3 Svědectví Ireneia z Lyonu	24
2.1.2.4. Svědectví Eusebia z Kaisareie	25
2.1.3 Rekonstrukce trasy Ignácovy cesty	26
2.2 Ignác legendární a svatý	27
2.2.1 Ostatky svatého Ignáce	28
2.2.2 Dům Tita Flavia Clementa	30
2.2.3 Clemens a císař Domitianus.....	31
2.2.4 Clemens, Klement a Kliment	32
2.2.5 Klement, Cyril a Ignác	33
3. KAPITOLA - Umučení Ignáce z Antiochie	35
3.1 Křesťanští mučedníci	35
3.2 Acta Ignatiana	37
3.2.1 Porovnání verzí mučednických akt	38
3.2.2 Věrohodnost akt	41
3.3 Ignácův případ v Antiochii	42
3.3.1 Traianus v Antiochii.....	42
3.3.2 Antiochijští mučedníci a mučednice	45
4. KAPITOLA – Exekuce křesťanů v Římské říši	48
4.1 Provinění proti státu a císaři	48

4.2 Císařský kult	50
4.3 Provinění proti císařskému majestátu	51
4.3.1 Hrdelní tresty	52
4.3.2 Tresty za urážku majestátu	53
4.4 Gladiátorské hry	54
4.4.1 Krátká historie her	54
4.4.2 Římské prosincové slavnosti	56
4.4.3 Římské říjnové a únorové svátky	58
4.4.4 Křesťané – herci krvavého divadla	59
5. KAPITOLA – Ignatiovská bádání	61
5.1 Patristika a patrologie	61
5.1.1 Ignácovy listy	61
5.1.2 Ignácovo umučení	63
5.2 Moderní ignatiovská bádání	65
5.3 Nové hypotézy	66
5.3.1 Pohané a křesťané	66
5.3.2 Židé a křesťané	67
5.3.3 Spory uvnitř obce	69
ZÁVĚR	70
BIBLIOGRAFIE	73
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	81

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce, „Mučednictví Ignáce z Antiochie“, vzniklo v důsledku loňského semináře Počátky křesťanské literatury, kde jsme pročítali dva z Ignácových listů. V rámci seminárního úkolu jsem se zabývala článkem ignatiovského badatele, K.-G. Essiga, jenž přináší zajímavé, avšak diskutabilní hypotézy ohledně Ignácovy mučednické smrti. Tento text, opírající se především o kroniku Ióanna Malala (vč. kuriózního popisu umučení pěti křesťanek v Antiochii), se stal inspirací a východiskem pro mé bádání.

Ignác z Antiochie byl biskupem ve významném středisku křesťanství, v Sýrské Antiochii. Jeho život a působení v rané církvi spadá do období konce 1. a začátku 2. stol. n. l. Písemné prameny k této době bohužel nejsou k dispozici v takové míře, jak bychom si jako badatelé a teologové přáli. Musíme přitom často spoléhat na tradovaná podání, která však postupem uběhlých staletí mohla doznat značných změn. Zvláště takové osobnosti, jakými byli křesťanští prvomučedníci, se staly objekty uctívání a jejich život a smrt postupně legendarizovaly. Rozeznat pak míru smíšení faktů a fikce je nadmíru obtížný úkol, o to však zajímavější a napínavější. Dokazuje to mj. i poměrně velké množství badatelů, kteří se Ignácem z Antiochie systematicky zabývají.

Při shromažďování a načítání dostupné literatury o životě, díle, odkazu a mučednické smrti Ignáce z Antiochie se ukázalo, že vybrané téma se dotýká několika samostatných oborů. Jsou to především tyto obory: patristika a patrologie, dějepisectví a kronikářství, církevní historie a eklesiologie, martyrologie a hagiografie, teologie, raně křesťanská literatura, etika, římské právo a agonistika.

Tato mozaika předurčuje i metodickou různost zpracování zvoleného tématu. Stanoveným cílem je zmapování dosaženého bádání o osobnosti Ignáce z Antiochie, a to se zvláštním zřetelem na jeho mučednictví. Vzhledem k tomu je hlavní metodou této bakalářské práce rešeršní zkoumání dostupných literárních podkladů a jejich komparace.

Výsledkem mého bádání má být zhodnocení ignatiovského bádání včetně současného stavu, jakož i zjištění přínosu Ignáce z Antiochie pro křesťanské dějiny jak v minulosti, tak i v naší době.

1. KAPITOLA – Antiochie Syrská

1.1 Vznik a věhlas města

Místem, kde Ignác Antiochijský působil, jak už napovídá jeho přízvisko, je Antiochie (Antiocheia nebo Antiochia). Měst s tímto názvem bylo založeno několik, proto je třeba upřesnit, že jde o Antiochii Syrskou. Města takto nazvaná souvisejí se zakladatelskou a stavební aktivitou panovníků seleukovské dynastie, jež se odvozovala od makedonského generála Seleuka I. Nikátora, syna Antiocha z Orestidy. Seleukovská říše vznikla na asijském území, které původně spadalo do panství Alexandra Velikého, a trvala od r. 321 do roku 64 př. Kr. Doba jejího největšího rozmachu byla ve třetím století před narozením Krista, kdy tato říše zabírala Malou Asii, Sýrii, Mezopotámii a Persii a územně dosahovala až k řece Indus. Seleukovci však říši v tomto rozsahu nedokázali udržet, a tak se jejich panství značně zmenšilo a kolem roku 100 př. Kr. zaujímal pouze území Sýrie.¹

Antiochie Syrská byla založena již v roce 300 př. Kr. jako sídelní město nově vznikající seleukovské říše, a to samotným Seleukem I. Nikátorem. Sídlem panovníků zůstalo město i v době, kdy říše územně ztratila; když se pak seleukovské panství stalo součástí říše římské, Antiochie se stala hlavním městem římské provincie Syria. Celý název města zní Antiochie na Orontu neboli Syrská podle toho, že se nalézá v oblasti Syrského zálivu (dnes na území jižního Turecka, blízko hranic se Sýrií). Dalším známým městem s tímtéž jménem je Antiochie Pisidská, která se však nachází v hornatém vnitrozemí dnešního Turecka, historicky na rozhraní území Pisidie a Galácie. Předpokládá se, že toto město založil – stejně jako Antiochii Syrskou – Seleukos I. Nikátor ve čtvrtém století před narozením Krista.² Obě tato města jsou nám známá zejména v souvislosti s misijními cestami apoštola Pavla, a to z novozákonních Skutků.³

Syrská Antiochie bezpochyby patřila k nejvýznamnějším antickým městům; v období pozdní antiky byla nazývána chloubou a okrasou Východu. *Antiochia famosissima* se řadila mezi čelné metropole Římské říše. Svůj vliv si uchovala i později v rámci Říše východořímské, kde se stala druhým městem po Konstantinopoli.⁴

---

¹ BECHERT, Tilmann. *Die Provinzen des Römischen Reiches*. Mainz: Verlag P. von Zabern 1999. s. 139.

² VAVŘÍNEK, Vladimír. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri a SLÚ 2011. 1. vydání, s. 35-36.

³ Sk 11.

⁴ BECHERT, Tilmann. *Die Provinzen des Römischen Reiches*. Mainz: Verlag P. von Zabern 1999. s. 113.

Antiochii v Sýrii a Alexandrii v Egyptě můžeme již v té době počítat mezi velkoměsta, neboť čítala více než dvě stě tisíc obyvatel na rozdíl od běžných měst, jejichž počet obyvatel se pohyboval mezi stovkami až tisíci.⁵

Značný prostor Antiochii věnuje např. Encyklopedie Byzance, kde nalezneme podrobný popis města, vycházející z dobových dokladů i archeologických nálezů: *Antiochie na Orontu – dnešní Antakya – hlavní město diecéze oriens i provincie Koile-Syria (tj. Kilikie a Sýrie), později Syria I. Sídli v ní comes orientis i magister militum východu, rovněž byla sídlem antiochijského patriarchy. Byla třetím největším městem na Východě (po Římu a Alexandrii), odhady počtu jejích obyvatel se pohybují mezi 150 000 až 300 000. Město, jež na délku měřilo přes 3 km a napříč 1,6 km, bylo obeháno hradbami. Jeho centrum bylo mostem spojeno s ostrovem na řece Orontes, na němž stála úřední budova (pretorium) správce provincie a kde se nacházely a veřejné lázně a Valentovo fórum s tržištěm. (...) U jižní brány byla židovská čtvrť Kerateion se synagógou a dále na jihu proslulé předměstí Dafné s vilami městských boháčů, kde se nacházelo i městské divadlo a hipodrom. (...) V Antiochii se vyráběly zbraně a stříbrné nádoby, nacházely se tam i jiné řemeslné dílny, byla tam provinciální mincovna. Město však žilo hlavně z obchodu a jeho obyvatelstvo tvořila zejména silná střední vrstva.*⁶

Město Antiochie bylo od počátku své existence proslaveno také jako významné kulturní centrum, které mělo od 2. stol. př. Kr. dokonce svoji knihovnu; touto výsadou se mohlo pyšnit jen několik antických měst, např. Alexandrie nebo Pergamon. Antiochijskou knihovnu a musaion připomíná ještě v 6. stol. po Kr. kronikář Ióannes Malalas. Vzhledem k založení Antiochie jako sídelního města nástupnické říše Alexandra Makedonského, byly nejrozšířenějšími jazyky řečtina a syrština. Později, v době římské nadvlády, přibyla také latina jako úřední jazyk pro oblast správy a práva. Početná židovská komunita, doložená i biblickými zprávami, používala aramejštinu a hebrejštinu. Toto rozložení dává tušit bohatosti helénistické kultury, jež v Antiochii vzkvétala.

1.2 Počátky křesťanství v Antiochii

Je pochopitelné, že do tak velkého a významného střediska záhy pronikly i prvokřesťanské evangelizační vlivy. Počátky misie v Antiochii se kladou mezi roky 34/38 po Kr.⁷

⁵ *Dějiny Byzance*. Autorský kol. Vedoucí: ZÁSTĚROVÁ, Bohuslava. Praha: Academia 1994. 1. vydání, s. 33.

⁶ VAVŘÍNEK, Vladimír. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri a SLÚ 2011. 1. vydání, s. 35-36.

⁷ HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha, Vyšehrad 1994. 1. vydání, s. 9.

Postavení města v rámci Římské říše bylo předpokladem pro to, že Antiochie se stala předním raně křesťanským centrem. *Druhým ohniskem raného křesťanství vedle Jeruzaléma se stala již častěji jmenovaná obec v Antiochii. (...) Mezi Judeou a Antiochií existovaly bezprostřední politické vztahy. V Antiochii dosáhla raně křesťanská mise poprvé antického velkoměsta.*⁸ Tam vznikla jedna z prvních křesťanských obcí a podle svědectví Skutků apoštolských právě tam byli přívrženci Krista poprvé označeni jako kristovci, tj. křesťané: *...Barnabáš se vypravil do Tarsu a vyhledal Saula. A když ho našel, vzal ho s sebou do Antiochie. Pracovali spolu v tamější církvi po celý rok a vyučovali velké množství lidí; a právě v Antiochii byli učedníci poprvé nazváni křesťany.*⁹

Podle německého teologa Martina Hengela měla Antiochie rozhodující vliv při postupném formování hnutí stoupců Ježíše Krista v organizovanou strukturu: *a potom v Antiochii přijalo vysloveně velkoměstský charakter, sociální podobu, která se pak měla stát typickou pro Pavlovu misii a pro následujících tři sta let církevních dějin.*¹⁰

Z Antiochie vycházely a do ní se opět navracely kroky apoštola Pavla při jeho misijních aktivitách. Lukáš se zřejmě opíral o antiochijský zdroj, když ve Skutcích apoštolských popsal proces zvěstování Pána Ježíše pohanům.¹¹ Atmosféra velkoměsta poskytla svobodu od nejrůznějších omezení a vazeb, a tak mohl nastat opravdový průlom k misii mezi nežidovské obyvatelstvo. Tato misijní činnost se stala aktuálním úkolem apoštolů a oproti původnímu spíše sporadickému působení získala rys jisté plánovitosti. *To, co tuto misii uvedlo v chod, byl asi i zde pokyn Ducha ve spojení se zásadními teologickými úvahami. Na místo dosavadního samozřejmého přednostního postavení misie mezi Židy nastoupil nyní příkaz shromažďovat stejným způsobem Boží lid ze Židů a pohanů.*¹²

Nově vzniklá křesťanská centra na sebe záhy začala přitahovat pozornost místních úřadů; proti nim směřovaly snahy toto hnutí potlačit. První křesťané byli vystaveni několika vlnám nemilosrdnému pronásledování. O represích referují rovněž Skutky apoštolské: *V té době král Herodes krutě zasáhl proti některým z bratří.*¹³ Tlak na křesťany nevyvíjeli pouze Herodes Agrippa I. a jeho syn Herodes Agrippa II., ale i pozdější panovníci a správci Římské říše.

---

⁸ HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha: Vyšehrad, 1994. 1. vydání, s. 112.

⁹ Sk 11,26.

¹⁰ HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha: Vyšehrad, 1994. 1. vydání, s. 112.

¹¹ Sk 11,20.

¹² HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha: Vyšehrad, 1994. 1. vydání, s. 120.

¹³ Sk 12,1.

1.3 Petr a Pavel

Kromě Saula - Pavla je s Antiochií Syrskou spojeno také působení jiného Kristova stoupence, apoštola Petra. *Petr byl pro křesťany židovského a pohanského původu jedinečnou autoritou jako svědek jeho zmrtvýchvstání, někdejší důvěrný Ježíšův učedník a nositel tradice po Ježíšovi.*¹⁴ Ve Skutcích v 15. kapitole je popsáno Petrovo setkání s Pavlem a Barnabášem po jejich návratu z první misijní cesty (asi r. 48 po Kr)¹⁵. Oba muži vylíčili své úspěchy se zvěstí u pohanů, pozadu ale nezůstal ani Šimon - Petr. Vznikl velký spor, z něhož se však zrodila nová pravidla pro pohany přistupující ke křesťanství, nevázaná již přímo na dodržování Tóry a na obřizku.¹⁶

Apoštol Pavel popisuje v listu Galatským, jak měli s Petrem rozdělené pole působnosti: *...mně bylo svěřeno zvěstování pohanům (neobřezaným) a Petrovi židům (obřezaným). Vždyť ten, kdo dal Petrovi sílu k apoštolství mezi židy, dal ji také mně k službě mezi pohany. Tuto dohodu stvrdili Jakub a Petr a Jan, kteří byli uznáváni za sloupy církve.*¹⁷

Dále se Pavel zmiňuje o Petrově pobytu v Antiochii, kde se jejich původní spor oživil: *Když pak Petr přišel do Antiochie, postavil jsem se otevřeně proti němu, protože byl zřejmě v nepravu.* Pavel poukázal na Petrovo pokrytecké chování, neboť ten se choval k pohanům a jinak k soukmenovcům, jejichž soudu se obával. Pavel takový postoj kritizuje slovy: *Když jsem však viděl, že nejdu za pravdou evangelia, řekl jsem Petrovi přede všemi: „jestliže ty, který jsi Žid, nedodržuješ židovský zákon, jak to, že nutíš pohany, aby ho dodržovali?“¹⁸* Zdá se tedy, že Petr a Pavel byly natolik silnými, avšak rozdílnými osobnostmi, že si při svém misijním působení raději šli z cesty, jak jen to bylo možné.

O působení apoštola Petra v Antiochii nemáme sice přesné informace, existuje však tradice, že právě on byl první hlavou tamější křesťanské obce - prvním biskupem antiochijským. Všichni další episkopové z Antiochie jsou počítáni v návaznosti na Petra, což jim propůjčovalo autoritu srovnatelnou s římským biskupem. Dnes již je těžké rozlišit, který z apoštolů se více zasloužil o vznik a rozvoj antiochijské křesťanské obce. Ať tak nebo tak, ať to byl Petr nebo Pavel, na jejich zanícenou, usilovnou evangelizační práci navázaly další generace rané církve, jakož i její pokračovatelé v dalších staletích.

¹⁴ HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha: Vyšehrad, 1994. 1. vydání, s. 111.

¹⁵ HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha: Vyšehrad, 1994. 1. vydání, s. 9.

¹⁶ Sk 15, 1-21.

¹⁷ Ga 2, 8-9.

¹⁸ Ga 2, 14.

1.4 Antiochijské osobnosti

O mimořádném významu Antiochie jakožto církevního centra svědčí fakt, že spolu s Jeruzalémem, Alexandrií, Římem a Konstantinopolí patřila k pěti patriarchátům (tzv. pentarchátu). V souvislosti s mimořádně výhodnými hospodářskými a kulturními podmínkami města Antiochie nás nepřekvapí, že v tomto místě působilo mnoho významných osobností. Výše jsme již zmínili apoštoly Petra a Pavla, na něž navázali další zástupci a členové křesťanské obce. Počítáme-li v souladu s tradicí Petra za první hlavu antiošské církve, pak jeho nástupcem byl Evodius a dalším episkopem (biskupem) pak Ignác z Antiochie¹⁹, mučedník, jemuž je věnována tato práce. Svým životem a smrtí podal svědectví o Kristu a jeho příkladu následovalo mnoho dalších oddaných křesťanů – prvomučedníků, např. biskup smyrenské obce, Polykarp. Ignácova nauka, vyzdvihující úlohu episkopa v církevní organizaci, a touha po martýriu dala vzniknout celému specifickému duchovnímu směru, teologii mučednictví.²⁰ Jak již bylo řečeno, první křesťané v Římské říši byli vystaveni pronásledování ze strany vládnoucí garnitury; působení Ignáce z Antiochie spadá do období vlády císaře Trajána, Polykarpova mučednická smrt se odehrála – a to do slova a do písmene – ve smyrenském amfiteátru za vlády Marca Aurelia (asi v r. 155/156).

Město Antiochie bylo známé v celém tehdejšímu kulturním světě jako centrum, v němž působili mnozí významní literáti. Např. na konci 4. stol. proslul svým slovním uměním rétor Libanios, jenž měl ve městě vlastní řečnickou školu. K jeho žákům patřil kupříkladu Ammianus Marcellinus, latinsky píšící historik, který byl pohanem, jakož i význační řeční křesťanští autoři; z nich jmenujme alespoň Basilea Velikého, Ióanna Chrysostoma nebo Theodora z Mopsuestie. V prvotních ideových sporech křesťanské církve hrála důležitou úlohu tzv. antiochijská teologická škola, jež se podílela na utváření církevního dogmatu. *Odtud vzešel Nestorius, zakladatel vlivného hnutí, a patřil k ní i Theodoretos z Kyrrhu. Přestože v Antiochii vzniklo jedno z prvních biskupství, jež bylo usnesením Nikajského koncilu povýšeno na patriarchát, velká část obyvatel Antiochie vyznávala ještě hluboko do 5. století pohanství (...) a její obyvatelé byli označeni za hédonistické požitkáře, kteří nemají zájem o vážné věci. (...) Na druhou stranu jejich mentalita v té době zaznamenala proměnu,*

---

¹⁹ EUSEBIOS, *E. H.* III, 22 (s. 58); III, 37 (s. 67).

²⁰ BOMMES, Karin. *Weizen Gottes. Untersuchungen zur Theologie des Martyriums bei Ignatius von Antiochien.* Bonn: Peter Hanstein Verlag GmbH Köln 1976. 1. Auflage. s. 119-121.

*svědectvím čehož byl mj. kult askety Symeona Stylity staršího, jehož relikvie byly v Antiochii uctívány.*²¹

K významným osobnostem, které čerpaly z antiochijského prostředí, patřili také kronikář Ióannes Malalas či právník Euagrios Scholasticos, autor církevních dějin, jenž zachytil dogmatické spory 5. a 6. století.

1.5 Pozdější vývoj Antiochie

Město Antiochie bylo nejenom sídlem patriarchátu (od r. 325) a střediskem významné exegetické školy, jež soupeřila o prvenství s katechetickou školou alexandrijskou, ale stávala se i ohniskem církevních sporů. Jak již bylo naznačeno, patriarcha Nestorius konfliktem s alexandrijským patriarchou Cyrilem odstartoval proces, který vyvrcholil ekumenickým koncilem v Efesu r. 431. Přestože Nestor svůj spor prohrál, byl zbaven funkce a poslán do vyhnanství, jeho učení žilo dál. Na konci 5. století ovládli antiochijský patriarchát monofyzité, v důsledku čehož se návrat k ortodoxii, stvrzené Chalkedonským koncilem, uskutečnil až později, a to v roce 518.²²

Stejně jako v jiných městech propukly občas i v Antiochii občanské nepokoje. Např.: *V roce 384 svrhla část obyvatel města na protest proti zvýšení daní sochy císaře a členů jeho rodiny, za což bylo město krutě potrestáno. (...) V Antiochii také bylo velitelství východní armády, která měla hájit hranice s Persií. Přesto r. 540 vojsko perského krále Chosroa II. dobylo a zpusťošilo Antiochii, přičemž velké množství obyvatelstva bylo odvečeno do zajetí. Z této pohromy se Antiochie už nikdy zcela nezotavila.*²³ Na konci 6. století postihlo Antiochii velké zemětřesení. O podobných, často se opakujících zemětřeseních referuje ve své kronice také Ióannes Malalas, podle těchto přírodních pohrom se odhaduje též datace zkoumaných historických událostí.

Na přelomu roku 636/7 byla Antiochie dobyta Araby a islamizována; teprve v r. 969 byla opět přičleněna k Byzantské říši díky výbojům císaře Nikefora II. Foky. V 11. století se Antiochie zmocnili seldžučtí Turci, avšak již o pět let později, v roce 1098 město dobylo křižácké vojsko. Raymond z Poitiers si tam zřídil vlastní malý stát, antiochijské knížectví. Jeho nástupci se museli formálně podříditi byzantským vládcům, ve skutečnosti však

---

²¹ VAVŘÍNEK, Vladimír. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri a SLÚ 2011. 1. vydání, s. 36.

²² DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha: Vyšehrad 2003. 2. vydání, s. 45.

²³ VAVŘÍNEK, Vladimír. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri a SLÚ 2011. 1. vydání, s. 36.

si zachovali autonomii. Roku 1268 obsadili Antiochii Mamlúci a město pak už nadále zůstalo pod tureckou nadvládou.²⁴

V současnosti Antiochie leží na území Turecké republiky a nese název Antakya. Z hlediska církevní organizace je Antiochie centrem Syrské pravoslavné církve (přesně: Syrského pravoslavného patriarchátu Antiochie a všeho Východu). Svéráz této církve *byl dán nejen několika významnými centry (Antiochie, Esessa, Nisibis), nýbrž i řadou vynikajících bohoslovců (Efraim Syrský, Tatian) a přísným, odříkavým (enkratickým) stylem zbožnosti. Svůj význam měla i reference k apoštolu Petrovi...*²⁵.

Škola antiochijská získala své příznivce spíše ve východní Sýrii, zatímco západní Sýrie inklinovala spíše k teologii alexandrijské. V polovině 6. století se díky úsilí Jakoba Baradaie, asketického mnicha a později biskupa, podařilo založit samostatnou církevní organizaci syrské církve. Její vliv se projevil i v Egyptě, a to v souvislosti se vznikem koptské církve. Rozkvět Syrské pravoslavné církve ve 12. století způsobil zprostředkování antické a křesťanské kultury Arabům, za osmanské nadvlády však došlo opět k úpadku. V důsledku opakovaných snah Říma o unii s východními církvemi vznikla v 17. stol. uniatská Syrská katolická církev se sídlem patriarchátu v Bejrútu. Naopak Syrská pravoslavná církev zastává pozici klasického východního křesťanství. *Sídlo patriarchy se často v důsledku neklidných poměrů měnilo mezi Antiochií, Damaškem, Homsem a klášterem Deir al-Zafran. S odkazem na jednoho z prvních biskupů v Antiochii, křesťanského mučedníka Ignatia (umučen asi r. 115), připojují všichni patriarchové ke svému titulu čestný titul „Ignatios“.*²⁶

Podle aktuálního sdělení Světové rady církví zemřel dne 21. března 2014 ve věku 81 let patriarcha Ignatios Zakka I. Iwas, duchovní vůdce Syrské pravoslavné církve Antiochie a všeho Východu.²⁷ Dne 1. 4. 2014 zvolil synod církve jako jeho nástupce Cyrila Efraima Karima, který jako nový antiochijský patriarcha přijal jméno Ignatios Efraim II. Syrská pravoslavná církev tradičně působí v Sýrii, Libanonu a Iráku a má také významné zastoupení v diaspoře (Německo, Švédsko, USA). V současnosti čítá přibližně čtyři miliony věřících.²⁸

---

²⁴ TAYLOR, Andrew. *Vzestup a pád velkých říší*, Praha Deus 2008. 1. vydání, s. 250.

²⁵ FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo*. Brno: CKD 2012. 2. vydání, s. 50.

²⁶ FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo*. Brno: CKD 2012. 2. vydání, s. 51.

²⁷ World Council of Churches [online]. [citováno dne 2014-03-23] Dostupné z: <http://www.oikoumene.org/>.

²⁸ Rozhlas Radio Vaticana [online]. [citováno dne 2014-04-02] Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/>.

2. KAPITOLA – Ignác z Antiochie

2.1 Ignác historický

Ačkoliv Ignác z Antiochie bezesporu patří k velmi významným osobnostem raného křesťanství, jehož odkaz přetrval staletí, o jeho životě a díle víme z historického hlediska jen málo. O roce jeho narození není známo nic, údaje o datu jeho smrti se rozcházejí. S jistotou lze říci pouze to, že byl biskupem v Antiochii Syrské a že byl při persekuci křesťanů odsouzen k smrti. Nejčastěji se přitom uvažuje o době vlády císaře Trajána (98 – 117). Ignác však nebyl popraven na domácí půdě, nýbrž byl deportován do Říma, kde měl být spolu s dalšími křesťany předhozen dravé zvěři při v amfiteátru nebo umučen jiným způsobem.²⁹

Odsouzený Ignác napsal při své cestě do Říma několik listů spřízněným křesťanským obcím. V současné době je uznávána pravost sedmi listů, a to listu Římanům, Efeským, Magneským a Tralleským, které vznikly při zastávce ve Smyrně, a dále dopis Filadelfským, Smyrenským a biskupu Polykarpovi, jež Ignác vytvořil v Troadě. (Těchto sedm listů jmenuje také Eusebios.)³⁰ Protože se odkaz Ignáce z Antiochie od začátku těšil veliké úctě, jeho listy byly opisovány, dopisovány a šířeny po křesťanských obcích. V důsledku toho došlo někdy ve 4. století k přepracování těchto listů, navíc k nim byly připojeny dodatky v podobě dalších šesti listů. Až do 17. století byla obecně známa jen tato širší forma Ignácových listů. Tato rozšířená recenze dala podnět k tomu, že protestanti zneuznali všechny tyto listy. Poté, co byla v r. 1646 a 1689 na základě nových nálezů vydána řecká krátká recenze listů, za autentické bylo uznáno sedm Ignácových listů (v kratší formě), vyjmenovaných u Eusebia.³¹ *O to, že sedm listů je dnes téměř bez výjimky uznáváno za autentické, se nejvíce zasloužili teologové Theodor Zahn, Franz Xaver Funk, Joseph Barber Lightfoot a Adolf von Harnack.*³²

Na Ignácových listech je kromě toho, že jsou důležitým dokladem o životě a ideálech prvotní církve, nejvíce ceněna jejich dogmatická hodnota. Jde především o oblast eklesiologie, christologie a teologie mučednictví. Římskokatolická církev se mimo to odvolává na Ignáce z Antiochie ve věci tzv. římského primátu, ačkoliv z jeho vlastního textu v listu Římanům to bezvýhradně nevyplývá.

---

²⁹ Efes I, 2; Řím IV, 1 a V, 3; Smyr IV, 2.

³⁰ EUSEBIOS. H. E. III, 37 (s. 67).

³¹ ŠPIRKO, Jozef. *Patrológia. Životy, spisy a učenie sv. Otcov*. Prešov, Spolok bisk. P. P. Gojdiča 1995. Reedícia, s. 27.

³² *Spisy Apoštolských otců*. Přeložili: VARCL, L. - DRÁPAL, D. - SOKOL, J. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 144.

Každopádně Ignácova myšlenka, že římská církevní obec je přední mezi církvemi, a že má proto právo poučovat ostatní církve, zapustila pevné kořeny v katolické církvi.³³ K těmto názorům přispěla také skutečnost, že Ignác z Antiochie jako vůbec první autor použil výraz *katolický*³⁴ v souvislosti s křesťanskou církví. Ignácovým předchůdcem na biskupském místě v Antiochii byl episkopos Evodios.

Ignác ve svém učení o hierarchii církve velice vyzdvihoval úlohu biskupa v křesťanské obci. Biskup má podle Ignáce v církvi výsadní postavení, které mají všichni respektovat. Toto jeho přesvědčení provází jeho listy jako červená nit; např. v listu Magneským říká: *Napomínám vás tedy, abyste se ve svornosti boží vše snažili dělat, pod vedením episkopa na místě božím a presbyterů na místě apoštolů a jáhnů mně nejdražších, jimž byla svěřena služba od Ježíše Krista; (...) buďte zajedno s episkopem a těmi, kdož předsedají jako vzor...*³⁵ Pravomoci a autoritu biskupů Ignác podrobně popisuje v listě svému kolegovi – Polykarpovi ze smyrenské obce.

Polykarp ze Smyrny je nám znám nejen díky Ignácovu listu, který mu adresoval, a jeho vlastnímu listu Filipským, ale též ze zprávy jeho žáka, Ireneia z Lyonu. Ten také zmiňuje fakt, že Ignác byl předhozen divé zvěři. Podle lyonského biskupa Ireneia³⁶ byl Polykarp posledním svědkem apoštolských časů, snad ještě žákem apoštola Jana. (To se mimochodem tvrdilo také o Ignácovi z Antiochie.³⁷) Polykarp byl ustanoven smyrenským biskupem, v mládí byl v kontaktu s biskupem antiochijským, jehož mučednickou smrt dosvědčil. Dožil se vysokého věku 86 let. Na sklonku života ještě cestoval do Říma, kde s tehdejší biskupem Anicetem rokoval o stanovení termínu Velikonoc. Přestože prý rozhovory proběhly poklidně, k dohodě mezi biskupy nedošlo: Polykarp se přidržel kvartodecimánské tradice, tj. slavení Velikonoc o 14. nisanu, tak jak to podle jeho názoru bylo v souladu s janovskou tradicí.³⁸

Polykarp, stejně jako Ignác z Antiochie, ostře vystupoval proti bludařům především dokétistům. Brzy po návratu z Říma se Polykarp stal jednou z obětí pronásledování křesťanů ve Smyrně. Z okružního listu Smyrenských se všechny ostatní obce dozvěděly, že v tamějším

---

³³ FUNK, F. X. *Der Primat der römischen Kirche nach Ignatius und Irenäus*. Paderhorn: K. A. U. 1897; s. 5-23.

³⁴ *Smyr VIII, 2* (s. 167).

³⁵ *Magn VI, 1* (s. 153).

³⁶ IRENEUS. *Adv. Haer.* III, 3,4 (s. 200).

³⁷ EUSEBIOS: *Chronikon* 219-221. In: KITZLER, Petr. *Příběhy křesťanských mučedníků*. Praha: Vyšehrad 2009, s. 68, 75.

³⁸ IRENEUS. *Adv. Haer. Zlomek listu papeži Viktorovi II, 3* (s. 480). Taktéž: EUSEBIUS: *H. E.* V, 27.

amfiteátru podstoupil mučednickou smrt upálením. Tato událost se datuje rokem 155 / 156 (podle Umučení Polykarpova)³⁹, nebo rokem 167 (podle Eusebia).⁴⁰

2.1.1 Jméno Ignáce z Antiochie

Ignácovy listy jsou v praescriptu uvedeny následovně: *Ignác, jinak též Theoforos...*⁴¹

Jméno *Ignác* (*Ignatius, Ignatios*) je latinského původu a jeho význam se nejčastěji odvozuje od základu *ignis* - oheň, *ignitus* - ohnivý, žhavý, v přeneseném slova smyslu zapálený, horlivý.⁴² Druhou možností je východisko z latinského jména *Egnatius* – od tvaru *agnatus*, tj. později zrozený (narozný poté, co otec uzavřel závěť nebo již dokonce zemřel); *agnace* podle římského práva znamenala příbuznost v mužské linii.⁴³ Kromě toho se uvažuje též o možném tvaru *cognatus*, což znamená příbuzný, pokrevně spřízněný.⁴⁴

Přídomek *Theoforos* vychází z řeckého výrazu, jehož význam je nesoucí Boha. V pravoslavné církvi proto nese Ignác Antiochijský titul *Bogonosec*, tedy nositel Boha. Ve východním křesťanství je Ignatij-Bogonosec uctíván jako jeden z otců ortodoxie.⁴⁵

Bližší určení *Antiochijský* nebo *z Antiochie* upřesňuje, že jde o Ignáce, biskupa působícího v Antiochii, aby nemohlo dojít k záměně s jinou osobností, např. s Ignácem z Loyoly.

Co lze z těchto údajů vyvodit? Ignácovo jméno je v souladu s řecko-římskou kulturou, možná poukazovalo i na jeho původ. Někteří badatelé soudí, že mohl být římským občanem, a proto nebyl popraven přímo v Antiochii, nýbrž byl poslán do Říma, aby jeho kauzu posoudil tamější senát.⁴⁶

Podle tehdejšího občanského práva bylo jméno římského občana tvořeno třemi součástmi. První částí bylo vlastní jméno (*praenomen*), druhou částí jméno rodové (*nomen gentilicium*) a třetí částí přízvisko (*cognomen*); možné bylo též používat dodatek (*signum*). Všechny součásti jména se nemusely vždy současně používat. Soupisy všech římských občanů byly evidovány v Římě, v provincii a v domovském městě. Každý občan si mohl u příslušné

³⁹ *Umučení Polykarpovo* XXI, 1 (s. 216).

⁴⁰ EUSEBIOS. *H. E.* IV, 15.

⁴¹ *Spisy apoštolských otců*. Přeložili VARCL, L.- DRÁPAL, D. – SOKOL, J. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 135-176.

⁴² KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia 1985. 2. vydání, s. 108.

⁴³ PRAŽÁK, J. M. – NOVOTNÝ, F. – SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník, díl A-K*. Praha: SPN 1980. 19. vydání, s. 647.

⁴⁴ KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. Praha: Academia 1974. 1. vydání, s. 74.

⁴⁵ КЕРН, А. К. *Патрология*. Киев: Изд. им. св. Льва. 1-ое издание; s. 120.

⁴⁶ ESSIG, K.-G. *Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien*. *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No 2 (Jun., 1986), pp. 105-117.

instituce vyžádat příslušný doklad o svém občanském právu.⁴⁷ Z podoby Ignácova jména nelze tedy zcela jednoznačně usoudit, že byl římským občanem; trojčlenné jméno není zachyceno v žádném dosud známém dokumentu. Jeho vlastní jméno může vypovídat o spřízněnosti s nějakým rodem, který ale není uveden. Jméno však také mohlo být odrazem jeho vášnivého charakteru, který se posléze projevil v jeho náboženské zanícenosti.

Přízvisko Theoforos navíc zřejmě vypovídá o tom, že Ignác patřil ke křesťanské komunitě, možná i to, že již zastával funkci hlavy v církevní obci. Zároveň toto jméno směřuje pozornost i na Ignácovu autoritu a jeho morální kredit. *Příjmení Theoforos, které si dal buď Ignatios sám, nebo které mu dal někdo jiný, není před ním doloženo.*⁴⁸

Proti možnosti, že byl Ignác římským občanem, hovoří také to, že nebylo přípustné, aby byl roztrhán šelmami; jako římský občan by musel být sťat. Tuto skutečnosti blíže osvětlíme v kapitole o právních okolnostech pronásledování křesťanů.

2.1.2 Historické prameny

Jak již bylo výše řečeno, historických dokladů o životě a smrti Ignáce z Antiochie se zachovalo poskrovnu. V první řadě to jsou jeho vlastní dopisy, bohužel nedatované, a dále svědectví Polykarpa ze Smyrny, který v dopise Filipským zmiňuje jeho mučednickou smrt. Tyto události zachycuje také Polykarpův žák, Ireneus z Lyonu, a Eusebius ve svých církevních dějinách. Postupně se tedy seznámíme s těmito jednotlivými odkazy.

2.1.2.1 Ignácovo vlastní svědectví

Jedna ze zmínek, v níž Ignác popisuje, co se s ním má stát, je v listu Efeským: *Jako napodobitelé Boží, povolání k životu v krvi Boha, dovedli jste bratrský skutek do zdárného konce. Když jste slyšeli, že mne vezou do Sýrie spoutaného pro společné jméno a společnou naději, doufajícího pro vaše modlitby dojet do Říma a tam moci zápasit se šelmami, abych se tak směl stát opravdovým učedníkem, pospíšili jste si, abyste mě uviděli.*⁴⁹ Dále pokračuje: *Nic nepokládejte za vhodné mimo toho, v němž já nosím okovy, ty duchovní perly, v nichž kéž vstanu z mrtvých díky vaší modlitbě.*⁵⁰

⁴⁷ ŘÍHOVÁ, Ladislava. *Apoštol Pavel a římské zákony. Diplomová práce.* Praha: HTF 2012, s. 24.

⁴⁸ *Spisy Apoštolských otců.* Přeložili: L. Varcl, D. Drápal a J. Sokol. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 135.

⁴⁹ *Efes 1,1-2* (s. 144).

⁵⁰ *Efes XI, 2* (s. 148).

V této souvislosti Ignác také upomíná na apoštola Pavla: *Jste spoluzasvěcenci Pavla, toho posvěceného, který vydal svědectví životem a zaslouží si blaženost. Kéž jsem shledán být v jeho stopách, až předstoupím před Boha...*⁵¹

Závěrem tohoto listu prosí Ignác křesťany v Efesu za svou domovskou církevní obec: *Modlete se za církev v Sýrii, odkud jsem v poutech veden do Říma, já poslední z tamních věřících, když jsem byl toho shledán hoden pro Boží čest.*⁵²

Antiochijský biskup byl smířen se svým osudem a byl připraven pro jméno Kristovo projít branou mučednické smrti do života věčného. Proto naléhavě žádal křesťanskou obec v Římě, aby její členové v žádném případě neintervenovali v jeho prospěch, a nezvrátili tak rozsudek. *Píšu všem církvím a všem ohlašuji, že rád zemřu pro Boha, pokud vy tomu nebudete bránit. Zapřísahám vás, abyste neprokázali dobré v nepravý čas. Nechte mě stát se potravou šelem, skrze něž mám dojít boha. Jsem pšenice Boží, a když mě rozemelou zuby šelem, budu shledán čistým chlebem Kristovým. Raději domluvte šelmám, aby se mi staly hrobem a nic nenechaly z mého těla... Pak budu pravým učedníkem Ježíše Krista.*⁵³ Tyto řádky plné expresivity nesmírně ovlivnily další křesťany, kteří se rozhodli dosvědčit svou věrnost Kristu mučednickou smrtí; v souvislosti s tzv. krvosvědectvím je zmiňuje např. Ireneus z Lyonu.⁵⁴

V listu Římanům Ignác dále popsal své strastiplné putování z Antiochie, *připoután k deseti leopardům, což je vojenský oddíl.*⁵⁵ Vojáci, kteří Ignáce a další zajaté křesťany doprovázeli, se chovali jako šelmy, a tak se Ignác těšil na šelmy skutečné, které v Římě měly ukončit jeho pozemskou pouť. Nebál se však ani dalšího možného mučení při výkonu trestu smrti: *Oheň a kříž, smečky šelem, sekání, řezání, rozházení kostí, roztrhání údů, rozdrčení celého těla a zlé mučení ďáblovo ať na mě přijdou, jen abych dosáhl Ježíše Krista.*⁵⁶ Z tohoto úryvku je patrné, že předhození šelmám nebylo jediným možným způsobem, jakým mohl být Ignác popraven. Pro tu chvíli však bylo důležitější, že se Ignác ve své mysli již rozžehnal se světem a za žádnou cenu si nepřál být zachráněn a navrátit se zpět ke svému biskupskému úřadu do Antiochie. Svoji touhu opustit tento svět Ignác jasně formuloval slovy: *...nevydávejte mne světu, když chci být boží, nesvádějte mě hmotou. Nechte mě dosáhnout čistého světla...*

---

⁵¹ Efes XII, 2 (s. 148).

⁵² Efes XXI, 2 (s. 151).

⁵³ Řím IV,1-2 (s. 162).

⁵⁴ IRENEUS. Adv. Haer. V, 29,1 (s. 457).

⁵⁵ Řím V, 1 (s. 162).

⁵⁶ Řím V, 3 (s. 162).

Připusťte, abych se stal napodobitelem utrpení svého Boha.⁵⁷ Vládce tohoto světa mne chce uchvátit a narušit moji k Bohu obrácenou mysl. Tak ať mu nikdo, kdo je s vámi, nepomáhá. Neboť živý vám píšu a toužím zemřít.⁵⁸

2.1.2.2 Svědectví Polykarpa ze Smyrny

Podle svědectví Ireneae z Lyonu napsal smyrenský biskup Polykarp několik listů křesťanským obcím, jakož i soukromým osobám.⁵⁹ Bohužel se nám dochoval pouze jeden z jeho dopisů, a to list křesťanům ve Filipách. Město Filipy na řeckém pobřeží, původně zvané Krenides, nechal rozšířit, opevnit a přejmenovat Filip II. Makedonský⁶⁰, otec Alexandra Velikého. Od roku 168 př. Kr. se město spolu s celou Makedonií stalo součástí Římské říše. Křesťanství do Filip proniklo s misí apoštola Pavla, který zde obec přívrženců Kristových založil při své druhé evangelizační cestě v roce 52. Později navštívil Filipy ještě dvakrát, a to na své třetí cestě (v letech 57 a 58).⁶¹ Pavlovo působení v tamější obci připomíná ve svém listu také Polykarp.⁶² *Ani já, ani žádný jiný člověk se v moudrosti nemůže rovnat blaženému a slavnému Pavlovi, který byl u vás osobně a učil přesně a pevně slovo, a který vám psal listy, když vám byl vzdálen.⁶³* (Zajímavé je, že Polykarp na tomto místě zmiňuje více dopisů, které Pavel do Filip napsal.)

Filipští křesťané se obrátili do Smyrny na Polykarpa, aby jim zaslal opisy listů Ignáce z Antiochie, o nichž věděli, že je psal při své cestě do Říma. Osobně se s Ignácem a jeho spoluvězni setkali, když se zajatci spolu se svým vojenským doprovodem krátce zdrželi v jejich městě. Žádost do Smyrny došla pravděpodobně až po Ignácově umučení. Polykarp Filipským poslal nejen Ignácovy listy, ale též svůj vlastní přípis, v němž jim poděkoval za vstřícné přijetí uvězněných bratří: *V našem Pánu, Ježíši Kristu jsem se velice zaradoval, že jste přijali s opravdovou láskou obrazy pravé lásky a že jste je, jak se na vás slušelo, spoutané doprovodili; pouta jsou pravou ozdobou svatých a diadém těch, které si Bůh a Pán náš vyvolil.⁶⁴*

---

⁵⁷ Řím VI, 2-3s. 163).

⁵⁸ Řím VII, 2 (s. 163).

⁵⁹ EUSEBIOS. H. E. V, 22.

⁶⁰ OLIVA, Pavel. *Řecko mezi Makedonií a Římem*. Praha: Academia 1995. 1. vydání, s. 218.

⁶¹ PRITCHARD, J. B. *Biblický atlas*. Praha: ČBS 1996. 1. vydání, s. 124.

⁶² *Polykarpův list Filipským* III, 2 (s. 187); IX, 1 (s. 186) a XI,2 (s. 188).

⁶³ *Polykarpův list Filipským* III, 2 (s. 187).

⁶⁴ *Polykarpův list Filipským* I, 1 (s. 184).

Dále Polykarp nabádal filipské křesťany, aby byli vytrvalí ve víře a nenechali se pomýlit svody a učením *satanova prvorozence*⁶⁵, jímž byl podle svědectví Ireneae z Lyonu míněn Markión⁶⁶, hlavní představitel bludařského hnutí, jež se opíralo o dualistické předpoklady. Podle Polykarpa je největším příkladem pokory a trpělivosti pro všechny věřící Pán Ježíš Kristus: *Snažme se tedy napodobit jeho trpělivost; i kdybychom měli pro jeho jméno trpět, oslavme ho tímto způsobem.*⁶⁷

Polykarpův list Filipským pokračuje přímým odkazem na Ignáce z Antiochie, kde je vyzdvihován jako příklad hodný následování: *Prosím vás všechny, řiďte se slovem spravedlnosti. Cvičte se v trpělivosti, jakou jste poznali na vlastní oči u blaženého Ignatia, Zosima a Rufa, ale i u Pavla a ostatních apoštolů. Věřte, že ti neběželi nadarmo, nýbrž pro víru a spravedlnost.*⁶⁸

Z těchto slov, neboť Polykarp zařadil Ignáce a jeho druhy do skupiny již mrtvých služebníků Kristových, vlastně mučedníků pro víru, lze soudit, že v té době již byli po smrti. Poslední pasáž dopisu však tuto jistotu vyvrací: *Pokud něco víte o Ignácovi a těch, kteří jsou s ním, podejte zprávu.*⁶⁹ Psal by Polykarp tato slova, pokud by si byl absolutně jist, že byli umučeni? Asi stěží. V této souvislosti je třeba podotknout, že Polykarpův list se v úplnosti zachoval pouze v latinském překladu, zatímco řecký text je k dispozici pouze po devátou kapitolu.⁷⁰ Poznámka o Ignácovi, Zosimovi a Rúfovi spadá ještě do deváté kapitoly, zatímco dovětek svědčící o nejistotě o stavu věcí je až v kapitole třinácté, zachycené v latinské verzi. Každopádně se z toho tak či tak jeví, že všichni, kdo věděli o Ignácově záležitosti, byli přesvědčeni o tom, že si šel do Říma pro mučednickou smrt. Také z Polykarpových řádků vyplývá, že takové svědectví víry považuje za správné a dobré. Dokonce nabádá Filipské, a jejich prostřednictvím také další křesťany, aby nepropadli nenávisti odpůrcům jejich víry: *Modlete se za všechny svaté. Modlete se i za krále a vrchnosti, za vladaře i pronásledovatele, za ty, kteří vás nenávidí i za nepřátele kříže, aby ovoce vaší víry bylo zjevné všem, a vy jste se tak stali dokonalými.*⁷¹ Polykarpův list Filipským byl stejně jako listy Ignácovy opsán a rozšířen mezi křesťanskými obcemi. Těšil se v církvi velké autoritě; podle Jeronýmova

---

⁶⁵ Polykarpův list Filipským VII, 1 (s. 185).

⁶⁶ IRENEUS. *Adv. Haer.* III, 3,4 (s. 200) .

⁶⁷ Polykarpův list Filipským VIII, 2 (s. 185).

⁶⁸ Polykarpův list Filipským IX,1-2 (s. 186).

⁶⁹ Polykarpův list Filipským XIII, 2 (s. 190).

⁷⁰ QUAESTEN, Johannes. *Patrology I.* Allen – Texas: Christian Classics 1983; s. 79.

⁷¹ Polykarpův list Filipským XII, 3 (s. 189).

svědectví byl ještě ve 4. století v živé paměti křesťanských obcí v Malé Asii, kde byl předčítán při církevních shromážděních.⁷²

2.1.2.3 Svědectví Ireneae z Lyonu

Jak již bylo řečeno, Ireneus byl zřejmě žákem Polykarpa ze Smyrny; zachovaly se nám celkem tři Ireneovy písemné zmínky o smyrenském biskupu a mučedníku.⁷³ Stejně jako předtím Ignác a Polykarp, pokračoval Ireneus v linii církevních představitelů, kteří se zasazovali o důsledné potření heretických hnutí. Stejně jako jeho předchůdci Ignác a Polykarp, kteří ve svých listech vážně varovali před nebezpečím bludařských sekt, jež se v té době hojně vyskytovaly, chtěl také Ireneus na tyto proudy poukázat. Nemínil však jen na tato učení upozornit, ale zamýšlel též jejich mylná stanoviska popsat a polemizovat s nimi z hlediska křesťanského učení, věrného Písmu a učení apoštolů. Ve svém pětidílném pojednání *Adversus haereses* (kol. r. 180) Ireneus dopodrobna rozebral a okomentoval všechny tehdy nejrozšířenější hereze.

V protikladu k pobloudilým křesťanům, kteří do svých nauk přebrali mnoho myšlenek a představ z jiných náboženských systémů, Ireneus vyzdvihl příklad učedníků a následovníků Kristových, z nichž mnozí svou víru dosvědčili mučednickou smrtí. V pasáži věnované kritice gnostiků Ireneus píše, že někteří z nich se bez bázně dopouštějí zakázaných nepravostí, *o kterých již písmo (Ga 5,21) ujišťují, že „kdo je činí, království Božího hodni nebudou“*, účastní se pohanských slavností, jedí z obětí, určených modlám a *někteří z nich se nevarují ani Bohu a lidem nenáviděného divadla, zápasu s divými šelmami a vražednými souboji.*⁷⁴

V části namířené proti dokétistům, kteří ve svém učení znevažovali Ježíšovo utrpení, Ireneus říká: *Přec někteří se na takovou drzost odvážili, že i mučedníky pohrdají a tupí ty, kteří pro vyznání Pána usmrtiti se nechávají a všickni od Pána předpovězené muky podstupují, a tak se snaží šlépějí následovati umučení Páně, krvosvědky jsouce toho, kterýž schopen byl utrpení.*⁷⁵ Na rozdíl od takového přístupu Ireneus velmi oceňuje množství mučedníků, které církve pro svou lásku k Bohu k němu předesílá, čímž se zřetelně odlišuje od jiných náboženských společenství: *Všickni ostatní sborové nedovedou se ničím takovým vykázati, ba tvrdí, že by takového krvosvědectví ani potřebí nebylo, neboť prý pravé svědectví jest učení*

⁷²HIERONYMUS. *De vir. ill. 17*. In: Hieronymus, Gennadius, Isidorus. *Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus*. Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, s. 94.

⁷³IRENEUS. *Adv. haer.* III, 3,4; *List Florinovi* (in EUSEBIUS. *H. E. V*, 20); *List Viktorovi* (EUSEBIUS. *H. E. V*, 24).

⁷⁴IRENEUS. *Adv. haer.* I, 6,3 (s. 41).

⁷⁵IRENEUS. *Adv. haer.* III, 18,6 (s. 285).

jejich; (...) Neboť potupu těch, kdo trpí pro spravedlnost a všechny muky podstupují a usmrcovat se nechávají pro lásku k Bohu a pro vyznání Syna jeho, jediná církev čistě snáší.⁷⁶

Přímý odkaz na Ignáce z Antiochie, nacházíme v poslední, tj. páté knize Ireneových tezí proti herezím a heretikům. V souvislosti s podobenstvím třídění zrna od plev, tedy odpadlíků od věřících, kteří přinášejí církvi užitek, autor uvádí: *A proto jest zármutku potřebí těm, kteří k spasení přicházejí, aby téměř vymláčení a semleti byli a v trpělivosti slovem Božím zaděláni a upečeni jsouce, vhodni byli hodů královských, jakož jeden z našinců řekl, jsa pro vyznání Boha odsouzen k šelmám: „Zrnem Božím jsem, zuby šelem semlet budu, abych shledán byl čistým chlebem Božím.“⁷⁷ Tato přesná citace z Ignácova listu Římanům,⁷⁸ aniž by však bylo uvedeno jeho jméno, vzbuzuje různé otázky: vybral Ireneus tento text pouze proto, že vhodně zapadal jeho konceptu, nebo nevěděl, kdo list psal? Byla Ignácova mučednická smrt obecně známou skutečností? Jaké podklady měl Ireneus k dispozici? Bohužel se můžeme pouze domnívat, jak tomu doopravdy bylo. Zbývá snad jen dodat, že Ireneus, právě jako dříve Polykarp ze Smyrny a Ignác z Antiochie, zemřel mučednickou smrtí při pronásledování křesťanů (asi v r. 202/203).*

2.1.2.4. Svědectví Eusebia z Kaisareie

Významný historik, mapující první staletí existence křesťanské církve, Eusebios z Kaisareie, ve svých *Církevních dějinách* uvedl Ignáce jako významného představitele rané církve. O jeho působení a cestě do Říma referoval hlavně na základě Ignácových vlastních listů.⁷⁹ Ve svém svědectví o něm se neopírá o mučednické spisy, které v té době již existovaly (tzv. Ignatiova akta), ačkoliv v případě Polykarpově v hojně míře využil martyrologický text *Umučení Polykarpovo*. Složíme-li dohromady Eusebiův záznam o Ignáci z Antiochie, získáme následující obraz: *Evodius byl prvním antiochijským biskupem. Druhým pak byl Ignatios a těšil se veliké vážnosti.⁸⁰ (...) V tehdejší době žil v Asii věhlasný žák apoštolů, Polykarp. On byl z těch služebníků Pána, kteří Pána ještě viděli, a obdržel stolec ve smyrenské církvi. (...) Rovněž tak /byl známý/ ještě nyní mnohými oslavovaný Ignatios, druhý nástupce svatého Petra na biskupském stolci v Antiochii. O Ignatiovi se vypráví, že byl poslán do Říma a tam se stal pokrmem dravých zvířat, aby tam vydal křesťanské svědectví.⁸¹*

⁷⁶ IRENEUS. *Adv. haer.* IV, 33,9 (s. 339).

⁷⁷ IRENEUS. *Adv. haer.* V, 28,4 (s. 456-7).

⁷⁸ Řím 4, 6 (s. 162).

⁷⁹ EUSEBIOS. *H. E.* III, 37 (s. 67).

⁸⁰ EUSEBIOS. *H. E.* III, 22. (s. 158).

⁸¹ EUSEBIOS. *H. E.* III, 37 (s. 67).

Nutno uznat a přičíst Eusebiovi ke cti, že netvrdí se stoprocentní jistotou, že tomu tak skutečně bylo, ačkoliv se to traduje.

Na druhou stranu však dodává, že jak Ireneus, tak i Polykarp věděli o Ignácově mučednické smrti a odvolává se na jejich svědectví.⁸²

Velmi zajímavá je otázka Ignácových listů v Eusebiových análech. Jak se ukázalo až po letitých sporech v následujících staletích, právě údaje v jeho kronice církevních dějin jsou ty správné (viz úvod této kapitoly – 2.1). Eusebios zapsal, že Ignác považoval za nesmírně důležité, aby zanechal písemné svědectví pro budoucí pokolení. Velmi mu totiž záleželo na tom, aby se křesťané měli na pozoru před herezí a pevně se přitom drželi učení, které jim předali apoštolové. Proto na své pouti ze Sýrie do Říma psal dopisy křesťanským obcím; zřejmě jich chtěl oslovit co nejvíce. V Troadě Ignác napsal zřejmě svůj poslední dopis, adresovaný Polykarpovi, biskupu ve Smyrně, v němž uvedl, že došlo k náhlému příkazu odplout do Neapole.⁸³ Z města Neapolis už Ignácova cesta pokračovala do Říma; není ale známo, kudy vojenský oddíl zajaté křesťany vedl.

2.1.3 Rekonstrukce trasy Ignácovy cesty

Ačkoliv chybějí písemné doklady o tom, kudy přesně putoval Ignác z Antiochie do Říma, podle známých obchodních tras je pravděpodobné, že první etapa cesty vedla po moři, přičemž kopírovala pobřeží Kilikie. Z Pamfýlie výprava pokračovala pozemní cestou do Filadelfie v Lydii a přes Sardy do Smyrny, kde byla první větší zastávka. Jak již bylo výše zmíněno, ve Smyrně byl hlavou církevní obce Polykarp, tehdy mladý biskup, jehož kvality Ignác velmi oceňoval. Při této zastávce vznikly první čtyři Ignácovy dopisy křesťanským obcím. V závěru listu Římanům je dokonce zmíněno datum pobytu, a sice 24. srpna, bohužel rok autor dopisu neuvádí: *Toto jsem vám napsal před devátým dnem zářijových kalend.*⁸⁴

Dalším místem, kde se zajatí křesťané se svým doprovodem zdrželi, bylo přístavní město Troas; zastávka je v listech několikrát zmíněna.⁸⁵ Vězni byli povzbuzováni svými křesťanskými bratry, a to jak místními, tak těmi, kteří za nimi přijeli. Z Filadelfie přicestoval biskup, jehož jméno však není uvedeno,⁸⁶ možná již z Antiochie spolu se zajatci putoval

---

⁸² EUSEBIOS. *H. E.* III, 37 (s. 67-68)- ad IRENEUS. *Adv. haer.* 5,28; POLYKARP. *List Filipským IX, 1-2.*

⁸³ *Pol VIII, 1*(s. 176).

⁸⁴ *Řím X, 3* (s. 163).

⁸⁵ *Fld XI, 2* (s. 168); *Smyr XII, 1* (s. 172); *Pol VIII,1*(s. 176); též EUSEBIUS: *H. E.* III, 37 (s. 68).

⁸⁶ *Fld I, 1* (s. 165).

diákon z Kilíkie, dále Filón a Rheus Agathopodus,⁸⁷ ve Smyrně se ke skupině přidali také Burros a efeský diákon Krokos.⁸⁸ Jak z toho vidíme, solidarita křesťanů byla veliká; vzájemná podpora měla také významný vliv na psychický stav a výdrž zajatců.

V Troadě Ignác napsal další tři dopisy a zároveň byl zpraven o tom, že pronásledování křesťanů v Antiochii již bylo ukončeno; tuto zprávu přijal s velkým ulehčením, jak o tom napsal v listě Polykarpovi: *Protože církev v Antiochii v Sýrii žije, jak jsem se dozvěděl, v pokoji, díky vašim modlitbám, i já jsem teď veselejší v bezpečí božím, jen když skrze utrpení dosáhnu Boha... (...) Křesťan nemá moc nad sebou, ale je Bohu k dispozici.*⁸⁹ S tímto vědomím a novým odhodláním se Ignác vydal na další cestu, vstříc mučednické smrti, naplnění svého údeľu.

Z troadského přístavu skupina zajatých křesťanů s doprovodem pokračovala lodí do řecké Neapole⁹⁰ a odtamtud nejspíše po souši po *via Egnatia*: přes Filipy, Soluň a Makedonii na jaderské pobřeží, z přístavu Dyrrachia (dnes město Duressi v Albánii) lodí do Brindisi na italské území a dále pak po *via Appia* do Říma.⁹¹ Takto nastíněná trasa však zůstává stále pouze hypotetickou a je možné, že římsí vojáci, kteří doprovázeli Ignáce a jeho druhy, zvolili k dosažení cíle nějakou jinou trasu, například lodí okolo řeckého pobřeží a odtud námořní cestou do Itálie.

2.2 Ignác legendární a svatý

V Antiochii se Ignatius těšil veliké vážnosti,⁹² a tak je pochopitelné, že tato úcta k němu ještě více vzrostla v souvislosti s jeho zajetím, statečným putováním do Říma, korunovaným mučednickou smrtí. Podle svědectví jeho současníků i následovníků⁹³ se listy, které na své pouti napsal, dostaly do oběhu a všeobecné známosti v církevních obcích. Stejně jako tomu bylo v případě dalších mučedníků pro víru v Krista, šířily se ústní zvěsti o jeho mučednictví.⁹⁴ Vedle faktů, vyplývajících z jeho vlastních textů, se objevují nové, legendistické prvky. Tyto zprávy v podobě, jak se tradovaly, přispěly k Ignácově legendarizaci.

---

⁸⁷ *Fld* XI, 1 (167); *Smyr* X, 1 (s. 172), též XIII, 1 (s. 173).

⁸⁸ *Ef* II, 1 (s. 145); *Řím* X, 1 (s. 159); *Fld* XI, 2 (s. 169); *Smyr* XII, 1 (s. 172).

⁸⁹ *Pol* VII, 1 (s. 176).

⁹⁰ *Pol* VIII, 1 (s. 176).

⁹¹ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia*. Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo 1990. 1. vydání, s. 263-264.

⁹² EUSEBIOS. *H. E.* III, 22 (s. 65).

⁹³ *Polykarpův list Filipským* XII,1-2 (s. 186); též HIERONYMUS. *De viribus illustribus. Dějiny křesťanského písemnictví*. Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, s. 17.

⁹⁴ FLORENTOVÁ, H. – KOPECKÝ, V. *Křesťanské nebe. Poznáváme světce v umění a legendách*. Praha: Artia – Grant 1994. 1. vydání, s. 6-7.

Přirozená úcta k tomuto mimořádnému církevnímu představiteli a zároveň pokornému křesťanovi položila základ vnímání Ignáce jako světce - prvomučedníka. Ignác z Antiochie patří mezi nejdéle uctívané světce; jeho kult byl mimořádně silný hlavně na Východě. Památka umučeného antiochijského biskupa byla rozšiřována nejen texty raně křesťanských autorů a ústní tradicí, ale také výročním shromážděním církevní obce v domnělý den jeho úmrtí.

Podle tohoto fiktivního data je dodnes v církevních kalendářích zaznamenán svátek, který uchovává vzpomínku na Ignáce z Antiochie, biskupa a mučedníka. Syrská církev ho uctívá svátkem 17. října, u příležitosti tohoto výročního dne mívá kázání i Jan Zlatoústý.⁹⁵ Podle Ottova naučného slovníku: *Památka svatého mučedníka koná se v církvi řecké 20. prosince, v latinské dne 1. února.*⁹⁶ Po II. vatikánském koncilu došlo k obnově liturgického kalendáře, podle níž svátek Ignáce Antiochijského připadl na 17. října, tj. shodně s tradicí církve syrské.⁹⁷

Dekret, který přezkoumal a ustanovil seznam světců, byl schválen papežem Janem Pavlem II. a byl vydán v latině v r. 2001 pod názvem *Martyriologium Romanum*.⁹⁸ Tento soupis všech svatých a blahoslavených je od té doby závazný pro římskokatolickou církev a církve uniatské.

2.2.1 Ostatky svatého Ignáce

Uctívání mučedníků a světců bylo spojeno také jejich fyzickými pozůstatky, tzv. ostatky svatých. Ignác z Antiochie si výslovně nepřál, aby se jeho tělesné ostatky staly předmětem takové úcty: *Raději domluvte šelmám, aby se mi staly hrobem a nic nenechaly z mého těla, abych se po smrti nestal někomu obtíží. Pak budu pravým mučedníkem Ježíše Krista, až svět neuvidí ani mé tělo.*⁹⁹ (...) *Nic, co je vidět, není dobré. Neboť i náš Bůh, Ježíš Kristus, co je u Otce, víc se zjevuje.*¹⁰⁰ Přesto však touha jeho souvěrců přenést biskupovy ostatky

---

⁹⁵ RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme*. Praha: Libri 2001. 1. vydání, s. 378; I. CHRYSOSTOMOS. Hom. In S. m. Ignat.

⁹⁶ *Ottův slovník naučný*. Vydavatel a nakladatel JAN OTTO. Praha 1897. Díl XII, s. 487.

⁹⁷ *Záznamy o svatých a reforma římského kalendáře*. [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z: <http://www.catholica.cz/?a=7>.

⁹⁸ *Záznamy o svatých a reforma římského kalendáře*. [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z: <http://www.catholica.cz/?a=7>.

⁹⁹ *Řím VI, 2* (s. 162).

¹⁰⁰ *Řím V, 3* (s. 162).

do Antiochie byla větší. Podle Jeronýma byly ostatky jeho těla uloženy na hřbitově v Antiochii za Dafnijskou branou.¹⁰¹

Toto místo zmiňuje také Euagrios Scholasticos (536-593), jenž zároveň popisuje translaci ostatků do chrámu ve městě: *Bohu milý Ignatios byl pochován v takzvaném Koimetériu. Stalo se tak poté, co Ignatios podle svého přání našel hrob v břiše šelem v římském amfiteátru, ale jeho silnější kosti, které se zachovaly, byly přeneseny do Antiochie. A nyní, mnoho let poté, byl přeložen jinam. Z vnuknutí předobrého Boha Theodosios poctil Theofora větší důstojností a poskytl vítěznému mučedníku svatyni dříve zasvěcenou pohanským bohům, jež je místními nazývána Tychaion. Ignatiovy svaté ostatky byly ve svatém průvodu na voze přivezeny do města a uloženy v chrámu.*¹⁰² Euagrios Scholasticos, který v Antiochii působil jako rétor, právník státní správy a posléze sekretář tamějšího patriarchy, byl zřejmě znalcem poměrů. Také měl určitě přístup k pramenným zprávám, stejně jako městský archivář Ióannes Malalas, na něhož se Euagrios odvolává. V citovaném popisu o přenesení a novém umístění Ignácových ostatků do bývalé pohanské svatyně je zachyceno zajímavé svědectví o tom, jak se staré Tychaion stalo Ignatiovi neposkvrněným okrskem a svatým chrámem.¹⁰³ Možná, že právě tento prostor se stal prvním kostelem, zasvěceným svatému Ignáci z Antiochie, biskupu a mučedníku.

První přenesení Ignácových ostatků, a to z Říma do Antiochie, proběhlo v návaznosti na jeho mučednickou smrt; druhé přemístění, z antiochijského hřbitova do nově zasvěceného chrámu, se událo za vlády Theodosia II. (401-450). Třetí translace vyvstala údajně v 7. století jako důsledek ohrožení Antiochie Saracény. Tehdy byly Ignácovy ostatky přeneseny opět do Říma, čímž se kruh Ignácova putování (Antiochie - Řím - Antiochie - Řím) uzavřel.

Relikvie byly uloženy v lateránské bazilice sv. Klimenta, kde jsou umístěné v hlavním oltáři, přímo v části oltářní mensy. Stůl Páně symbolicky připomíná obětování, a tak jsou ostatky mučedníků pro Krista uloženy právě tam. V tomto případě jde o ostatky papeže Klimenta I. a biskupa Ignáce z Antiochie.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ HIERONYMUS. *De vir. ill. 16.* In: *Hieronimus, Gennadius, Isidorus. Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus.* Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, s. 93.

¹⁰² EUAGRIOS SCHOLASTICOS. *Hist. eccl. I, 16.* In: *Příběhy křesťanských mučedníků.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 69.

¹⁰³ EUAGRIOS SCHOLASTICOS. *Hist. eccl. I, 16.* In: *Příběhy křesťanských mučedníků.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 69.

¹⁰⁴ Basilica San Clemente Roma [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z: <http://www.basilicasanclemente.com/>.

2.2.2 Dům Tita Flavia Clementa

Současná bazilika sv. Klimenta v Římě pochází z 11. století, ale stojí na mnohem starších základech. Nachází se na pahorku Monte Celio nedaleko amfiteátru Colosseum, kde byl údajně Ignác Antiochijský spolu s dalšími křesťany předhozen divé zvěři. Budova chrámu byla vystavěna na soukromém pozemku, který původně patřil jednomu vysoce postavenému Římanu. Podle vykopávek, které jsou v podzemí částečně zpřístupněné veřejnosti, se zde původně nalézala svatyně boha Mithry a později se zde scházeli první křesťané.¹⁰⁵ Pod basilikou jsou dodnes k vidění zdi domu z přelomu 1. a 2. století, o němž se má za to, že patřil Titovi Flaviovi Clementovi, římskému konzulovi.

Toto mínění vychází ze zprávy kardinála Annibala Albaniho, který v r. 1727 pod stávající bazilikou sv. Klimenta našel inskripci *na počest Flavia Clementa, mučedníka*.¹⁰⁶ Titus Flavius Clemens (asi 70-96) byl synem Tita Flavia Sabina, staršího bratra císaře Vespasiána. Sabinus byl nejprve římským konzulem a r. 64 se stal městským prefektem. Jeho syn Clemens měl díky němu i příbuzenství s císařskou rodinou nakročeno ke skvělé kariéře, v r. 95 se také stal konzulem. Kromě toho se oženil s urozenou dívkou, Flavií Domitillou, jednou ze svých sestřenic. Jejich dva synové byli na císařovo přání pojmenováni Vespasianus a Domitianus. Tento příznivý stav věcí však narušila okolnost, že se Titus Flavius Clemens s manželkou, dětmi a celým domem stal křesťanem.¹⁰⁷

George kardinál Pell, australský emeritní arcibiskup, ve své knize o raném křesťanství uvádí, že zřejmě již Clementův otec inklinoval ke křesťanství: Titus Flavius Sabinus se totiž oženil s dívkou, která v Římě tajně chodila na kázání apoštola Petra, a proto přijala jméno Petronilla, tj. Petrova dcera.¹⁰⁸ Avšak katolická tradice, zachycená v soupisu světců, Petronillu považuje za dívku – svatou pannu mučednici. Její výroční den, 31. květen, je svátkem *Romae sanctae Petronillae Virginis, filiae beati Petri Apostoli*. (...) ¹⁰⁹ Sv. Petronilla je uctívána jako patronka

¹⁰⁵ BRONKOVÁ, Johana. Postní zastavení. Bazilika sv. Klimenta. *Radio Vaticana. Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php?id=7393>.

¹⁰⁶ ALBANI, Annibal. *T. Flavii Clementis viri consularis et tumulus illustratis*. Urbino 1727. Citováno in: SMITH, William. *Smaller Dictionary of Greek and Roman Antiquities*. Publ. by J. Murray – J. Walton. London 1868; s. 378.

¹⁰⁷ CARROL, W. H. *The Founding of Christendom*. Vol. 1. Chicago: Christendom Press 1985. Ed. 1; s. 451. Též: PELL, George. *Early Church History*. Vol. 1. Sydney, Australia: Lumen Verum Apologetics 2003. Ed. 1; s. 56. Dostupné z: <http://www.lumenverum.org/apologetics/EarlyChurchHistory/page51.html>.

CASSIUS DIO. *Historia Romana LXXVII*, 14. Dostupné z: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/67*.html.

¹⁰⁸ PELL, George. *Early Church History*. Vol. 1. Sydney, Australia: Lumen Verum Apologetics 2003. Ed. 1; s. 56. Dostupné z: <http://www.lumenverum.org/apologetics/EarlyChurchHistory/page51.html>.

¹⁰⁹ *Martyrologium Romanum Gregorii XIII anno Domini MDCCCLIX*. Vatican: Eustadii 2013; s. 222. Dostupné z: http://www.introibo.net/download/brevier/martarologium_latein.pdf.

Říma. Její hrob byl skutečně nalezen, a to v Domitilliných katakombách, navazující na chodby pod Clementovým domem, tedy pod bazilikou sv. Klimenta.¹¹⁰ Jak již bylo řečeno, Domitilla byla Clementovou manželkou, takže o určitém spříznění nebo souvislosti s Petronillou lze uvažovat, pomineme-li její panenství. Na tomto příkladě vidíme, že fakta a fikce mohou po staletích splynout ve zcela novou realitu. Podzemní prostory pod bývalým Clementovým domem jsou částečně přístupné, a tak mohou návštěvníci nahlédnout do minulosti, zapsané do kamenných schodů, úzkých chodeb a katakomb, kde je neustále slyšet šum podzemního potoka, stékajícího do původní římské stoky, nazvané *Cloaca maxima*.¹¹¹

2.2.3 Clemens a císař Domitianus

Vraťme se nyní k Flaviovi Clementovi a k jeho křesťanské víře, zřejmě dlouho úspěšně utajované. Jak již bylo řečeno, v roce 95 se stal římským konzulem; pokud je rok 96 považován za rok jeho smrti, pak musel konec jeho života nabrat rychlý spád. V té době už byl císařem Titus Flavius Domitianus (51-96), jenž nastoupil na trůn po svém starším bratru Titovi (39-81). Nový císař byl zdatný vojevůdce, bojoval úspěšně proti Germánům i obyvatelům Británie. Nechvalně známa byla jeho podezíravost a krutost, a to i vůči vlastní rodině a blízkým lidem. Proslul tvrdou vládou a represemi vůči křesťanům. Naplno se u něj projevil despotické sklony, spojené s požadavkem, aby byl nazýván a uznáván jako *dominus et deus*, pán a bůh.¹¹²

V praxi to znamenalo aspiraci na absolutní moc, a to jak státoprávní, tak náboženskou. *Základem božské podstaty císařovy osobnosti však nebylo určité individuální božstvo, ale obecně chápáná božská síla – numen – která dodávala císařovým činům posvěcení jako z projevu boží vůle. Takto chápáné božství císaře bylo těsně spojeno s jeho politicko-náboženskou svrchovaností a důstojností (diestas – vznešenost); numen et diestas se pak běžně uvádějí v čestných nápisech na podstavcích soch, stavěných jako výraz loajality k tomu kterému panovníkovi a v obecné rovině k císařskému režimu.*¹¹³ Císař Domitianus usiloval také o to, aby se římský senát zcela podřídil císařské moci. Proto r. 85 přijal funkci *censora perpetua*, stálého dozoru, čímž své moci podřídil senát a mohl dohlížet na složení

¹¹⁰ RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme. Encyklopedie křesťanů jmen*. Praha: Libri 2001. 1. vydání, s. 215. Též: STEVENSON, James. *The Catacombs. Life and Death in Early Christianity*. Thomas Nelson Publishers 1978; s. 113.

¹¹¹ *Ad limina apostolorum 2014. Pouť českých a moravských biskupů a věřících z diecézí ŘKC do Vatikánu*. [online]. [citováno dne 2014-02-15] Dostupné z: http://www.tvnoe.tbsystem.cz/asx/pre_f0005_p140214-high.asx.

¹¹² BURIAN, Jan: *Římské impérium*. Praha: Svoboda - Libertas 1994. 1. vydání, s. 73.

¹¹³ BURIAN, Jan: *Římské impérium*. Praha: Svoboda - Libertas 1994. 1. vydání, s. 73.

a fungování senátu. Již předchozí císařové využívali mocenských prostředků k ovlivňování senátu, avšak ne v takové míře. Domitianus zaujal místo doživotního cenzora, jeho politika byla chladná a promyšlená; systematicky se prezentoval jako samovládce.

Je pochopitelné, že při takovém nastavení podmínek římský konzul, který přistoupil ke křesťanství, nemohl dlouhodobě udržet své postavení. To se naplno projevilo i v případě konzula Tita Flavia Clementa a nezachránila ho ani skutečnost, že byl císařovým příbuzným. Za oběť císařovy krutovlády padlo mnoho představitelů státní správy, stačilo, aby císař zapochyboval o jejich loajalitě. Profesionální udavači *delatores* pobírali bohaté odměny za své špehování; i malicherné činy a výroky se mohly stát záminkou pro obvinění z urážky majestátu. Pokud nějaký senátor padl, došlo k okamžitému zabavení jeho majetku a k postihům vůči jeho rodině.¹¹⁴ Na postihy došlo i v Clementově případě: on sám byl sťat a jeho manželka byla vyhnána z Říma a uvězněna na ostrově Pontia v Tyrhénském moři. O těchto událostech referuje také Eusebios, jenž uvádí i dataci: 15. rok panování císaře Domitiana.¹¹⁵ Celkově tento historik hodnotí vládu tohoto panovníka velmi negativně: *Domitián byl krutý. Velký počet šlechtických a vážených Římanů dal usmrtit bez soudního rozsudku a bezpočet jiných osvícených mužů potrestal vypovězením ze země a ztrátou majetku. Stal se konečně i Neronovým nástupcem v boji proti Bohu. Byl druhý, kdo podnikl pronásledování proti nám, ač jeho otec Vespasián se k nám nechoval nepřátelsky.*¹¹⁶

2.2.4 Clemens, Klement a Kliment

Titus Flavius Clemens byl tedy popraven (jako římský občan stětím) kvůli svému křesťanskému přesvědčení, a měl tudíž statut mučedníka pro víru. V podzemních prostorách jeho římského domu byl nalezen nápis na jeho počest, jak již bylo výše zmíněno. Jde tedy o sv. Klimenta?

Svatý Kliment, biskup a mučedník, jinak též Klement Římský, byl na konci 1. století (asi v letech 92-99) hlavou římské obce. Po Linovi a Anaklétovi byl třetím nástupcem na Petrově stolci.¹¹⁷ Klementa zmiňuje také apoštol Pavel ve svém listu Filipským,¹¹⁸ taktéž Jeroným ho řadí mezi významné muže.¹¹⁹ Velice ceněn byl jeho list korintské obci (řazený

¹¹⁴ DAHLHEIM, Werner. *Odkaz antického Říma*. Praha: Vyšehrad 2006. 1. vydání, s. 44.

¹¹⁵ EUSEBIOS. *H. E.* III, 18.

¹¹⁶ EUSEBIOS. *H. E.* III, 17.

¹¹⁷ IRENEUS. *Adv. haer.* III, 3.

¹¹⁸ Fp 4, 3.

¹¹⁹ HIERONYMUS. *De vir. ill. 15*. In: *Hieronimus, Gennadius, Isidorus. Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus*. Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, s. 91.

do r. 96), který dodnes patří k fondu patristické literatury.¹²⁰ Za vlády císaře Trajána byl Klement v rámci represí proti křesťanům vyhoštěn na Chersones na Krymu.¹²¹ Podle *Umučení sv. Klimenta*¹²² tam pomáhal zajatcům v kamenolomu, přičemž mnoho pohanů obrátil na křesťanskou víru. Za toto své počínání byl potrestán shobením do moře, zatížen kotvou na krku. (Kotva je kromě zátěže atributem stability a nalezení opory, v křesťanském kontextu znamená také naději, totiž perspektivu nového – věčného života, do něhož lze vstoupit pouze branou smrti.)¹²³

Údajné ostatky sv. Klimenta hledali a šťastně našli Konstantin a Metoděj při své misii k Chazarům (860/861), přivezli je zpět do Konstantinopole, pak na Velkou Moravu a následně též do Říma.¹²⁴ Tam byli slavnostně uvítáni tehdejší papežem Hadriánem II.; ostatky římského mučedníka byly rituálně uloženy na místě k tomu vybraném, v bazilice postavené ve 4. století. Chrám byl vztyčen nad ještě starší oratoří, na domnělém pozemku Římana Clementa, kde se tajně scházela již komunita prvních křesťanů.¹²⁵ Existenci chrámu sv. Klimenta potvrdil také Jeroným (347-420), a to ve svém medailónku o Klementu Římském: *Klemens zemřel třetího roku Traianova a památku jeho jména stráží kostel, vybudovaný v Římě, až dodnes.*¹²⁶

Takto byl propojen místopis a životopis Flavia Clementa s příběhem biskupa Klementa, a tímto ztotožněním byla vytvořena postava sv. Klimenta. (Vyskytují se dokonce domněnky, že biskup Klement vzešel z domu konzula Clementa, že patřil původně k jeho služebníkům.)¹²⁷

2.2.5 Klement, Cyril a Ignác

Přinesení ostatků svatého mučedníka Klimenta zpět do Říma bylo papežem oceněno a významně přispělo k tomu, že Konstantinu a Metoději byla papežem Hadriánem II.

¹²⁰ *Spisy Apoštolských otců*. Přeložili: L. Varcl, D. Drápal a J. Sokol. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 42-70.

¹²¹ NOVÁK, J. J. *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH 1985. 1. vydání, s. 40.

¹²² *Passio S. Clementi*. Viz: ALTANER, B. – STUIBER, A. *Patrologie*. Freiburg im Br.: Herder 1978. 8. Aufl., s. 75.

¹²³ *Znaky a symboly*. Ed. BRUCE-MITFORD, Miranda. Praha: Knižní klub 2008. 1. vydání, s. 242.

¹²⁴ DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha: Vyšehrad 2003. 2. vydání, s. 142-3.

¹²⁵ Basilica San Clemente Roma [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z:

<http://www.basilicasanclemente.com/>.

¹²⁶ HIERONYMUS. *De vir. ill. 15*. In: *Hieronymus, Gennadius, Isidorus. Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus*. Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, s. 92.

¹²⁷ PELL, George. *Early Church History*. Vol. 1. Sydney, Australia: Lumen Verum Apologetics 2003. Ed. 1; s. 57.

Dostupné z: <http://www.lumenverum.org/apologetics/EarlyChurchHistory/page51.html>. Odkaz: CASSIUS DIO.

Historia Romana LXXVII, 14. Dostupné z: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/67*.html.

povolena a potvrzena slovanská liturgie ve staroslověnském jazyce.¹²⁸ Slavnostní církevní obřady zaznamenal papežský knihovník Anastasius a prostřednictvím svého písaře Ivana také kardinál Gardenik (*Život svatého Klimenta s přenesením ostatků*). Pro Slovy se sv. Kliment stal patronem jejich liturgie, proto právě jemu jsou zasvěcené nejstarší kostely na našem území. Kostel sv. Klimenta v Praze na Starém Městě katedrálním chrámem Apoštolského exarchátu Řeckokatolické církve v ČR (přesněji katolické církve byzantsko-slovanského obřadu). Jelikož tato uniatská církev *sui iuris* spadá pod přímou pravomoc Apoštolského stolce ve Vatikánu, jejím duchovním centrem je právě římská bazilika sv. Klimenta.¹²⁹ Kromě toho, že se v ní nacházejí Klimentovy ostatky, je tam také hrob Konstantina, který spolu s bratrem Metodějem tyto relikvie do Říma přinesl. Konstantin strávil v Římě zbytek svého života, poté co vstoupil do řeckého kláštera, kde přijal řádové jméno Cyril. Podle dobových zápisů zemřel 14. února roku 869 a byl uložen do baziliky sv. Klimenta.¹³⁰

Jak již bylo zmíněno výše, v 7. století byly do Říma přeneseny i ostatky Ignáce z Antiochie, a to v důsledku ohrožení města saracénskými nájezdy. Má se za to, že jsou spolu s Klimentovými ostatky uloženy v hlavním oltáři. Pokud tomu tak je, pak Ignácovy ostatky sem byly přeneseny jako první, dále přibýly relikvie sv. Klimenta a nakonec byl v kryptě pochován i Konstantin-Cyril. Původní chrám však byl zbořen r. 1084 při nájezdu Normanů a obnoven byl až v letech 1108-1130 papežem Paschalem II. Nová bazilika byla vybudována o pět metrů výše nad původní úroveň, takže zbytky starého chrámu a prostory konzulova domu se ocitly hluboko v podzemí. S přestavbou došlo i k přesunům relikviářů. V dalších staletích zájem o tento chrám opadl a světcí, jejichž ostatky se zde nacházejí, upadli téměř v zapomnění. Oživení zájmu o baziliku sv. Klimenta přinesla až druhá polovina 18. století, kdy byly objeveny dříve zasypané podzemní prostory. Hrob sv. Cyrila získal nové umístění v samostatné boční kapli až ve 20. století. V současnosti je bazilika sv. Klimenta významným poutním místem nejenom pro Čechy, ale i pro ostatní slovanské národy, které uctívají památku těchto tří světců jako svých věrozvěstů a církevních otců.¹³¹

---

¹²⁸ DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha: Vyšehrad 2003. 2. vydání, s. 144.

¹²⁹ Řeckokatolická církev v ČR. [online]. [citováno dne 2014-04-17] Dostupné z: <http://www.reckokat.cz/>.

¹³⁰ Legenda *Život sv. Konstantina-Kirilla*. Přeložil Josef Vašica (1966). [online]. [citováno dne 2014-04-18]

Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/legendy/l_zk18.htm.

¹³¹ ФУРСОВА, Анастасия. *Православный путеводитель по Риму*. Прага: А. Фурсова 2012. Издание 1; s. 47.

3. KAPITOLA - Umučení Ignáce z Antiochie

3.1 Křesťanští mučedníci

Mučedníci pro víru v Krista byli prvními, jimž se dostávalo mimořádné úcty jako světcům. Jak jsme viděli na konkrétních příkladech Klementa i Ignáce, historické události a okolnosti jejich života na sebe postupně nabalovaly další fiktivní vrstvy. Nakonec vše splynulo v jeden celek, takže dnes je často nemožné oddělit od sebe fakta a smyšlenky. *Z uvedeného přehledu je zřejmé, že nejstarší velmi kusé informace (...) byly v pozdějších zprávách rozšířeny o pokusy zpřesnit dataci Ignatiovy smrti a doplněny o detaily týkající se uložení Ignatiových ostatků. I přes Ignatiovo výslovné přání se jeho skutečné či domnělé ostatky staly předmětem zbožné úcty.*¹³²

Uchování paměti na ty, kteří se raději nechali veřejně umučit, než aby zapřeli své křesťanské vyznání, byla odkazem dalším generacím. *Krev mučedníků se stává semenem nových křesťanů.*¹³³

Raně křesťanské mučednictví mělo své kořeny v původně pohanských představách antického starověku o blahodárné moci krve, která je jako nejdrahocennější oběť přinášena na oltář božstvům. Odměnou za takové oběti mělo být požehnání pro celou komunitu. Jestliže tedy křesťan zemřel mučednickou smrtí, dosvědčil tak svou víru na nejvyšší možnou víru tím, že obětoval sebe celého Bohu. Následoval tím příklad Ježíše Krista, který pokorně podstoupil potupnou smrt.¹³⁴

Ignác z Antiochie, *jehož můžeme označit za vlastního tvůrce teologie mučednictví,*¹³⁵ ve svých listech věrně vystihl svou vizi mučedníka: *Můj duch se pokořuje před křížem, který je pro nevěřící pokořením, ale pro nás spása a věčný život. (...) Dávám se za výkupné za vás...*¹³⁶ *Rád bych totiž trpěl, ale nevím, zda jsem toho hoden. (...) Napomínají vás moje pouta, která nosím kvůli Ježíši Kristu a modlím se, abych dosáhl Boha. (...) Můj duch se dává za vás jako očištná oběť, nejen teď, ale také až dosáhnu Boha.*¹³⁷ *Nechte mě stát se potravou šelem, skrze něž mám dojít Boha. Jsem pšenice boží, a když mne rozemelou zuby šelem, budu shledán*

¹³² Příběhy křesťanských mučedníků. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 69.

¹³³ Mons. Jan GRAUBNER, arcibiskup olomoucký a metropolita moravský. *Ad limina apostolorum 2014.*

[online]. [citováno dne 2014-02-15] Dostupné z: http://www.tvnoe.tbsystem.cz/asx/pre_f0005_p140214-high.asx.

¹³⁴ Příběhy křesťanských mučedníků II. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 13.

¹³⁵ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 13.

¹³⁶ Efes XVIII, 1; XXI, 1.

¹³⁷ Tral IV, 2; XIII, 2; XIII, 3.

*čistým chlebem Kristovým. (...) Pak budu pravým učedníkem Ježíše Krista. (...) Nechte mě dosáhnout čistého světla; až ho dosáhnou, stanu se člověkem. Připusťte, abych se stal napodobitelem utrpení svého Pána.*¹³⁸ *Svého ducha kladu za vás jako oběť, i svá pouta, jimiž jste nepohrdali a za něž jste se nestyděli. Ani za vás se nebude stydět cíl víry, Ježíš Kristus.*¹³⁹ *Všechno snáším, abych trpěl spolu s ním, a on, který se stal dokonalým člověkem, mi dává sílu.*¹⁴⁰ Mnoho křesťanů se inspirovalo Ignácovými myšlenkami. Jeho odhodlání bylo zdrojem povzbuzení, aby každý našel svoji vlastní cestu a žil svůj život ve svobodě dětí Božích.

Příběhy křesťanských mučedníků a mučednic, tak jak je zachycují písemné památky i ústní tradice, se zabývá martyrologie, osudy světců mapuje hagiografie; obory se často prolínají. Ještě v 19. a 20. století bylo hlavním kritériem pro bádání v těchto oborech především historicita a autenticita, v současnosti však dochází k novému trendu: významnější je poselství příběhů a uchování jejich svědectví. *Důležitější a vlivnější než sama historie je ovšem vždy způsob, jakým tuto historii uchopuje a utváří paměť, která jí vtiskuje podobu literárního textu.*¹⁴¹ Tuto literární paměť tvoří nejprve stručné protokolární zprávy o procesu s obviněnými křesťany, tzv. *acta*, dále pak motivicky a narativně rozšířená vyprávění tzv. *passiones* či *martyria*, až po oslavné řeči – *panegyriky* – pronášené při slavnostních shromážděních náboženské obce.¹⁴² Starý zvyk církve, aby byly stále znovu a znovu vyprávěny příběhy mučedníků jako svědků víry, přetrval celá staletí. Zprávy o hrdinské smrti mučedníků byly *důkazem toho, že Bůh své věrné neopustil a stále řídí dění ve světě.*¹⁴³ Takové nadčasové poselství přináší do lidského života směr a perspektivu.

Příběhy těchto bojovníků Krista, tzv. *athletae Christi*¹⁴⁴ byly a jsou hodny obdivu. Mučednická smrt byla pojímána jako druhý křest, a to křest krví, který po zásluze zaručuje přijetí v nebi po boku Kristově a odpuštění všech hříchů. Byli ochotni s plným nasazením *podstoupit dobrý boj za svého nebeského vládce i za cenu vlastní smrti.*¹⁴⁵ Tito mučedníci

---

¹³⁸ Řím IV, 1-2; VI, 2-3.

¹³⁹ Smyr X, 2.

¹⁴⁰ Pol IV, 2.

¹⁴¹ KITZLER, Petr. Předmluva. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, P. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 13.

¹⁴² KITZLER, Petr. Předmluva. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 14.

¹⁴³ ŠUBRT, Jiří. Příběhy mučedníků na pozadí donatistického schizmatu. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 48.

¹⁴⁴ Použitá metafora ad Pavel: 1K 9, 24-27; 1 Tm 4, 7-10; 2Tm, 4-5; In: KITZLER, Petr. *Athletae Christi*. Praha: Filosofia, AV 2012. 1. vydání, s. 21.

¹⁴⁵ Odkaz na 1Tm 6,12; Tertullian *Ad mart.* 3,3 – *Bonum agonem subituri...* In: KITZLER, Petr. *Athletae Christi*. Praha: Filosofia, AV 2012. 1. vydání, s. 21-22.

jsou velcí ve své víře v Krista tím, že v ní setrvali, ačkoliv jim často přinesla bolest a strádání, ba dokonce smrt.¹⁴⁶

Příběhy, které uchovávají a přinášejí poselství života a umučení světců – svědků víry, se vyznačují *tichou silou*. Tato síla, ovlivňující do hloubky nitro člověka, nemusí mít racionální založení, neboť souvisí s tajemstvím víry. Proto jsou tito světci, ač chybějí přesné informace, které by legendární vyprávění potvrdily nebo vyvrátily, často mocnými patrony křesťanských zemí a měst.

Postupem času však došlo k úpadku úcty k těmto svědkům víry v Krista, neboť se ztratil smysl pro poselství legendy. Mnozí mučedníci a mnohé mučednice, zvláště ti z doby raného křesťanství, upadli téměř v zapomnění, jiní byli zcela zpochybněni: *Kdo byli? Žili vůbec? Co o nich víme?! Světci ovšem nejsou žádné vymyšlené postavy, nýbrž patří k biblické tradici a starocírkevnímu uctívání mučedníků. Jejich příběhy byly časem přikrášleny a dále rozvinuty podle toho, jakou naději a obrazotvornost do nich lidé vložili. Tímto způsobem si lid tuto tradici osvojil a příběhy světců integroval do své identity.*¹⁴⁷ Konec 20. a počátek 21. století přinesl renesanci zájmu o skoro zapomenuté světce, mučedníky a mučednice. Nejsou už pouze předmětem bádání v oblasti martyrologie, hagiografie a patristiky, ale mají šanci znovu oslovit vědomí a srdce křesťanů.

3.2 Acta Ignatiana

Mučednická akta jsou pasionální texty, které literárně zpracovávají procesy s křesťany. Události sice většinou popisují *ex post*, ale vycházejí ze starších záznamů nebo dokonce úředních protokolů. Značný odstup od samotné události k jejímu písemnému zachycení pochopitelně formoval samotnou podobu textu, *nedostatek relevantních historických informací je nahrazován standardními hagiografickými kliše a rétorickým balastem. Výjimkou nejsou ani více či méně fiktivní texty.*¹⁴⁸ Redaktoři martyrologických textů zacházeli s faktografií poměrně volně, neboť mnohem důležitější bylo celkové apologetické vyznění výsledného spisu. Hlavní postavy v těchto *passiones* byli záměrně proměněny v *exemplární*

---

¹⁴⁶ WEISBENDER, H.-J. *Heilige des Regionalkalenders*. Band II. Leipzig: St. Benno Verlag 1983. 2. Auflage, s. 9-10.

¹⁴⁷ NIGG, Walter. *Die Stille Kraft der Legende. Vergessene Heilige kehren zurück*. Freiburg im Br.: Herder 1982; s. 41. (Vlastní překlad.)

¹⁴⁸ ŠUBRT, Jiří. Příběhy mučedníků na pozadí donatistického schizmatu. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 58.

*hrdiny křesťanské církve, kteří upomínají na její heroickou minulost a posvěcují její privilegované postavení v přítomnosti.*¹⁴⁹

Protokolární zpráva o procesu a umučení Ignáce, biskupa antiochijského, se nedochovala. Na rozdíl od případu biskupa Polykarpa ze Smyrny, takové záznamy nebyly v křesťanském světě známy ještě ani během 4. století. Až po více než třech staletích vznikly texty, které líčí Ignácovo umučení. Existují dvě řecké verze Ignatiových akt, které jsou vzájemně na sobě nezávislé.

3.2.1 Porovnání verzí mučednických akt

Kratší, tzv. antiochijská verze, vychází zřejmě z nezávislé antiochijské tradice (Ióannes Chrysostomos, Ióannes Malalas); delší, rozpracovanější verzí je tzv. verze římská. *Podle antiochijské verze byl Ignatios souzen císařem Traianem v Antiochii a po krátkém výslechu, který se soustředil pouze na jeho jméno Theoforos, (...) a vynesení rozsudku cestoval do Říma, kde byl rozsudek vykonán. Po smrti měly být Ignatiovovy ostatky poslány do Antiochie. Podle římské verze Ignatios putoval do Říma (...) a až poté byl souzen císařem a senátem a odsouzen k smrti. V této verzi je věnováno více pozornosti líčení diskuze mezi Ignatiem a císařem, do níž zasahuje i senát. (...) Většina děje je situována do Říma, kde zůstává i mučednickovo tělo.*¹⁵⁰ Je možné, že právě nesrovnalosti, vyplývající z těchto dvou verzí vedly, později vedly ke snaze sjednotit události ve prospěch Říma. Latinská verze, tzv. bollandistická, vznikla až v 9. století.

Antiochijská verze *Umučení sv. Ignáce Antiochijského* se dochovala v *Codexu Parisimu Graece* a římská verze v *Codexu Vaticanu Graece*. Recenze rukopisů jsou známy pod označením *Martyrium Colbertinum* (antiochijská verze) a *Martyrium Vaticanum* (římská verze).¹⁵¹ Anglický teolog a badatel v oblasti patristiky, Joseph B. Lightfoot, se ve své studii o Ignácových aktech zmiňuje také o mutaci arménské, syrské a koptské. Arménská verze je kompilací antiochijské a římské verze akt, přičemž obsahuje i prvky, které se ani v jedné z těchto verzí nevyskytují; má se tedy za to, že jsou smyšlené. Také římská akta jsou badateli považována za tzv. *pure romance*, tedy fabulovaný příběh. Naproti tomu kratší antiochijská

¹⁴⁹ ŠUBRT, Jiří. Příběhy mučedníků na pozadí donatistického schizmatu. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 60-61.

¹⁵⁰ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vyd., s. 68-70. Odkaz: LIGHTFOOT, J. B. *Acts of Martyrdom of St. Ignatius; London 1889; s. 388n.*

¹⁵¹ Codex Paris. Graec. 1451; Codex Vatican. Graec. 866. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vyd., s. 68-70. Odkaz: BARDENHEVER, Otto. *Geschichte der altkirchlichen Literatur*. Freiburg im Br.: Herder 1913. I. Auflage; s. 156-158.

verze zřejmě nepostrádá historickou hodnotu. Za autentické pasáže je pokládáno líčení Ignácovy cesty z Antiochie a jeho příjezd do Říma.¹⁵² Pozornost budí zejména náhlý přechod z nezúčastněné třetí osoby singuláru do první osoby plurálu; zdá se, že by mohlo jít o inkorporaci zprávy očitých svědků: *Ze Smyrny Ignatios připlul do Troady a odtup byl přivezen do Neapole. Pak přes Filippy prošel pěšky Makedonií a Epeirem do Epidammu. Na pobřeží se nalodil, plavil se Jaderským mořem a z něho vplul do moře Tyrhénského. Minul ostrovy a města (...) a loď byla hnána vpřed. (...) Pak jsme byli celý den a noc proti své vůli unášeni s větrem v zádech. (...) Když jsme vpluli do římského přístupu, nečisté hry již se chýlily ke konci a vojáci byli kvůli pomalému postupu rozmrzeli.*¹⁵³

Za pozornost stojí také popis výslechu Ignáce Traianem. Tato pasáž, která vyniká obsahovou jednoduchostí, může pocházet dokonce již z 2. stol. Stručný, popisný styl (otázka – odpověď – rozsudek) odpovídá běžným zápisům ze soudního jednání. Těchto rysů si všímá např. americký profesor G. A. Gisbee nebo německý badatel K. G. Essig.¹⁵⁴ Podle tohoto textu výslech proběhl už v Antiochii, a to v souvislosti s Traianovým pobytem ve městě při jeho tažení proti Arménům a Parthům. Pokud by tomu tak bylo, je možné, že se takový soudní zápis nalézal v antiochijském archívu a se mohl pak stát základem martyria.

Podle zmíněného textu výslech proběhl takto: *Jakmile Ignatios stanul před císařem, Traianus se zeptal: ‚Kdo jsi, posedlý, že chceš narušovat naše nařízení a navádět i jiné k tomu, aby špatně zemřeli?‘ Ignatios odpověděl: ‚Nikdo neříká o Theoforovi, že je posedlý. Démoni se přece drží daleko od Božích služebníků. (...)‘ Traianus: ‚A kdo je tedy Theoforos?‘ Ignatios: ‚Ten, kdo má Krista v srdci.‘ Traianus: ‚Myslíš si snad, že my nemáme bohy ve své mysli, když si je bereme za spojence proti nepřátelům?‘ Ignatios: ‚Říkáš pohanským démonům bohové, protože tě oklamali. Je jeden Bůh, který učinil nebe, zemi, moře a všechno v nich, a je jeden Ježíš Kristus, jeho jednorozený syn. Kéž bych se mohl těšit z jeho království!‘ Traianus: ‚Mluvíš o tom ukřižovaném za Piláta Pontského?‘ Ignatios: ‚Mluvíím o tom, kdo ukřižoval můj hřích i toho, kvůli němuž hřích přišel na svět...‘ (...) Traianus: ‚Ty tedy v sobě nosíš ukřižovaného?‘ Ignatios: ‚Ano. Je totiž psáno: Budu v nich přebývat*

¹⁵² LIGHTFOOT, J. B. Acts of Martyrdom of St. Ignatius. The Apostolic Fathers II. London 1889; s. 364-377.

Odkaz in: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 70-72.

¹⁵³ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 5, 3-5. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 78n.

¹⁵⁴ BISBEE, G. A. Pre-Decian Acts of Martyrs. Cambridge (Massachusetts): Harvard Press 1986. Ed. 1; s. 170-181. ESSIG K. G. Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien. Odkazy in: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 71 a 68.

a chodit mezi nimi. ‘Traianus vynesl rozsudek: ,Přikazujeme, aby Ignatios, který tvrdí, že v sobě nosí ukřižovaného, byl vojáky spoután a odveden do velikého Říma a aby tam byl k pobavení lidu roztrhán šelmami.’¹⁵⁵

Římská verze mučednických akt Ignáce z Antiochie vznikla zřejmě později než antiochijská, a to nejdříve v 5. století. J. B. Lightfoot předpokládal vznik tohoto pasionálního textu mimo Řím. Podle způsobu datace Ignatiovy popravky, tj. podle makedonského kalendáře používaného v Egyptě, vyvodil závěr, že mohlo jít o Alexandrii. Taktéž upozornil na souvislost, že do koptštiny pak byla přeložena pouze římská, nikoliv antiochijská verze.¹⁵⁶ Kompilací antiochijské a římské verze pak vznikla latinská recenze, vydaná tzv. bollandisty, jezuitů, kteří v 17. a 18. století pod názvem *Acta sanctorum* vydali celou ediční řadu životopisů svatých.

Bollandistická verze Ignácových akt spojila obě verze bez rozsáhlejších úprav. To je zřejmě také důvod, proč jsou v testu zastoupené dublety: biskup je vyslýchán dvakrát, jak v Antiochii, tak v Římě, Traianus je při nich přítomen v obou městech, aniž by tyto přesuny byly vysvětleny. Jeví se spíše jako nemyslitelné, že by se císař jedním případem, o němž již rozhodl, zabýval dvakrát.

Větší pravděpodobnost má postup, jak ho vylíčila antiochijská verze: na místě obvinění (tj. v Antiochii) proběhl výslech a byl vynesl rozsudek; odsouzený byl v doprovodu vojáku odveden do Říma, kde měl rozsudek případně ještě potvrdit senát; tam také proběhla exekuce. Avšak někteří badatelé, jako např. J. B. Lightfoot nebo O. Bardenhewer, zpochybnili možnost, že by císař osobně vedl soudní proces s Ignácem.¹⁵⁷ Na rozpory v dataci, jak ji uvádí mučednická akta, a v historických událostech, jak jsou nám známy, upozornil kupříkladu Christel Butterweck ve svých studiích o touze po mučednické smrti.¹⁵⁸ (Otázkou datace se budeme zabývat ještě později.)

---

¹⁵⁵ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 2, 3-7. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 75.

¹⁵⁶ LIGHTFOOT, J. B. *Acts of Martyrdom of St. Ignatius. The apostolic Fathers II*. London 1889; s. 364-377. Odkaz in: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 71.

¹⁵⁷ LIGHTFOOT, J. B. *Acts of Martyrdom of St. Ignatius. The Apostolic Fathers II*. London 1889; s. 364-377. BARDENHEVER, Otto. *Geschichte der altkirchlichen Literatur I*. Freiburg im Br.: Herder 1913; s. 155-158. Odkazy in: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 72n.

¹⁵⁸ BUTTERWECK, Christel. *Martyriumsucht in der alten Kirche? Studien zur Darstellung und Deutung der frühchristlichen Martyrien*. Tübingen: Herder 1995; s. 35. Odkaz in: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 72n.

3.2.2 Věrohodnost akt

Výše uvedené důvody vedou k tomu, že nejenom římská verze, ale i antiochijská verze jako celek je považována za nevěrohodnou, přestože je oceňována snaha o přesné zaznamenání geografických údajů, jakož i nerozporný časový sled událostí. *Ignatiova akta i přes jednoduchý a věcný styl nelze pokládat za věrohodnou zprávu... (...) Výrazným rysem Ignatiova umučení jsou četné poukazy na Ignatiovy názory na umučení, známé z jeho listu Římanům. Ignatiova akta (...) se tak jeví být úzce spjata jak s listem Římanům, tak s pozdější antiochijskou tradicí, v níž mučedník Ignatios sehrál roli patrona a ochránce města.*¹⁵⁹

Pro úplnost ještě dodejme, že list Římanům je vložen do samotných akt, a to mezi na závěr 4. kapitoly, poté co je konstatováno, že se Ignácovi *otevřely krásné dveře mučednictví*.¹⁶⁰ Popis Ignácovy smrti nalezneme v 5. kapitole: *Nato byl rychle odveden do amfiteátru. (...) Bezbožníci ho předhodili divokým šelmám, aby se tak skrze ně naplnila touha svatého mučedníka Ignatia, jak je psáno: ‚Je Bohu milá touha spravedlivých‘. Taková měla být jeho mučednická smrt, jak si dříve přál v dopise.*¹⁶¹ V této pasáži nalézáme odkaz na knihu Přísloví: *Čeho se leká svévolník, to na něj přijde, kdežto touha spravedlivých se splní.*¹⁶²

Pátá kapitola antiochijské verze Umučení informuje také o přenesení a uchování Ignácových ostatků: *Z jeho svatých ostatků zůstaly pouze tvrdší části, které byly poslány do Antiochie a jako nedocenitelný poklad zde byly uloženy v plátnu: svaté církvi byly zachovány pouze díky milosti, jež se ukázala v mučedníkovi.*¹⁶³ Naopak autor římské recenze, který zřejmě neznal antiochijskou verzi dat, čtenáři předkládá, že Ignácovy ostatky zůstaly v místě mučednické smrti, tedy v Římě, ak římskému zakončení. Je možné, že právě tato latinská verze mučednických akt dala podnět k hypotéze o třetí translaci¹⁶⁴ biskupových ostatků do římské baziliky sv. Klimenta, jak jsme již výše o tom hovořili. V tom případě by uložení relikvií sv. Ignáce z Antiochie v tomto chrámu bylo pouze fiktivní a zbožná úcta, prokazovaná těmito ostatkům věřícími, by neměla reálný základ.

¹⁵⁹ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 72.

¹⁶⁰ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 4, 2. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 78.

¹⁶¹ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 6, 3-4. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vyd., s. 79n.

¹⁶² PŘ 10, 24.

¹⁶³ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 6, 5. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vyd., s. 79-80.

¹⁶⁴ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 68.

3.3 Ignácův případ v Antiochii

Kromě mučednických akt existuje ve spisech antiochijského kronikáře historika Ióanna Malala záznam o pobytu císaře Traiana v Antiochii a s tím spojenou perzekuci křesťanů. Císař, pobývající v Sýrii v souvislosti s tažením proti vzbouřeným Parthům, vyžadoval ode všech obyvatel projevy úcty jakožto k císaři a bohu. Křesťané takové uctívání pochopitelně odmítali. Zajímavé přitom je, že případu antiochijského biskupa Ignáce kronika věnuje kronikář pouze malou pozornost, zatímco další události jsou rozepsány podrobně. Ignácova záležitost je shrnuta v jedné větě: *Za něj* (tj. za Traiana) *tedy vydal svědectví svatý Ignatios, biskup města Antiochie. Rozzlobil se totiž na něj* (Traianus), *protože ho* (Ignatios) *haněl*.¹⁶⁵

Z tohoto mimořádně stručného sdělení je zřejmé pouze to, že v době Traianově (91-117), konkrétně míněno zřejmě za doby Traianova pobytu v Antiochii, neboť zápis je uveden v této souvislosti, vydal svědectví (tj. podstoupil mučednickou smrt) biskup Ignác. Dále zůstávají už jen nezodpovězené otázky, které budí badatelský zájem. Na jednu stranu je možné ocenit kronikářský způsob zápisu, jenž svědčí o autenticitě, na druhou stranu se však z toho nedozvídáme nic, co bychom už nevěděli.¹⁶⁶

3.3.1 Traianus v Antiochii

Podle mučednických akt, a to jak v antiochijské, tak v římské verzi, je Ignácova smrt datována devátým rokem Traianovy vlády, čemuž odpovídá rok 106, *Chronicon Pascale* uvádí rok osmý, tedy 105. V Případě akt jsou uváděna jména konzulů, kteří ovšem v té době úřad nezastávali, zatímco anonymní křesťanský autor *Paschální kroniky* zmiňuje jména konzulů, kteří v té době úřad skutečně zastávali.¹⁶⁷ Kalendáře světců a mučedníků, opírající se o římské martyrologium, bez náznaku pochybností udávají rok 107.¹⁶⁸

Ignácova mučednická smrt bývá nejčastěji dávana do souvislosti s Traianovým tažením proti Parthům, a to přináší další nesrovnalosti ohledně datace: *zpravodajství o Traianovi je mnohem*

¹⁶⁵ IÓANNES MALALAS. *Chronografia* 11, 10. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 276, 10. Bonn: Weber 1831. Studijní překlad s pomocí vedoucího bakalářské práce.

¹⁶⁶ JOHANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; Německý překlad a komentář: s. 283.

¹⁶⁷ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 75.

¹⁶⁸ ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. Vimperk: Papyrus 1993. 1. vydání, s. 182.

PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: Ewa Edition 1994. 1. vydání, s. 250.

Martyrologium Romanum pp. Benedicti XVI. Vatican 1784; s. 98. [online]. [citováno dne 2014-04-23] Dostupné z: <http://www.catolica.cz/>.

*méně dostatečné než svědectví o jiných císařích z prvních dvou staletí.*¹⁶⁹ Traianus nastoupil na císařský post roku 98 po Nervovi, jenž ho adoptoval. Císařem se stal v pětačtyřiceti letech a byl také vynikajícím vojevůdcem. Bojoval nejprve na Dunaji a v Dácii; pro své vojenské úspěchy byl svými současníky velmi obdivován. Poté, co byla Dácie připojena k Římské říši jako nová provincie, zůstal Traianus několik let v Římě (106-114). Jde o nebývale dlouhou dobu, kdy se císař věnoval správě říše z hlavního města a mj. nechal pravidelně konat gladiátorské hry v amfiteátru.¹⁷⁰ Právě do této doby by spadalo Ignácovo martyrium, vezmeme-li v úvahu výše zmíněnou dataci let 105-107, v tom případě by ovšem nemělo žádnou spojitost s císařovým parthským tažením. Pak by bylo možné, aby se celé Ignácovo provinění projednávalo za císařovy přítomnosti v Římě, jak to tvrdí římská verze jeho akt.

Traianovo tažení proti Parthům spadá do období let 114-117. Po téměř osmiletém pobytu v Římě opustil císař hlavní město, aby se do něj již nikdy nevrátil. Podařilo se sice odbojné Parthy usměrnit, ale boje s nimi nadobro neskončily. V r. 117 Traianus vážně onemocněl a dne 7. srpna na následky mozkové mrtvice zemřel. Místo v Kilíkii, kde skončil, bylo později na jeho počest pojmenováno Traianopolis. Císařův popel byl slavnostně uložen v Traianově vítězném sloupu v Římě, na němž jsou znázorněny vojevůdcovy úspěchy na Dunaji a v Dácii.¹⁷¹

Městem, jež bylo branou k postupu na území Parthů (oblast dnešní Arménie), byla syrská Antiochie. Traianův pobyt v Antiochii zachycuje obsírně Malalova kronika, bohužel ex post, takže se na tyto údaje nelze plně spolehnout. Ióannes Malalas popisuje situaci následovně: *V této době povstal perský král Meerdotes, jenž pocházel z rodu Parthů, a zahájil válečné tažení na území Římanů, s velkou vojenskou silou. (...) Jakmile se to dozvěděl božský císař Traianus, vytáhl ve dvanáctém roce své vlády do pole; chystal se na cestu z Říma v měsíci říjnu.*¹⁷² Této dataci by odpovídal rok 109/110, avšak parthská válka začala v říjnu 113 a císař opustil Řím počátkem roku následujícího. Podle Malalova líčení Peršané (Parthové) zabrali Antiochii a střežili ji pro svého krále. Traianus si tedy musel město nejprve vybojovat a s pomocí antiochijských obyvatel očistit od cizí nadvlády. Tato očista probíhala takto: *A do ohně se mělo házet mnoho vavřínového listí, aby se vytvořil kadidlový dým. A také se mělo v celém městě bubnovat, aby nečistí duchové zabitých Peršanů nemohli strašit. (...)*

¹⁶⁹ MEIJER, Fik. *Císaři neumírají v posteli. Antoniovští císaři*. Praha: Aurora 2008. 1. vydání, s. 62.

¹⁷⁰ TAYLOR, Andrew. *Vzestup a pád velkých říší*. Praha: Deus 2008. 1. vydání, s. 65.

¹⁷¹ MEIJER, Fik. *Císaři neumírají v posteli. Antoniovští císaři*. Praha: Aurora 2008. 1. vydání, s. 62n.

¹⁷² JOHANNES MALALAS. *Chronografia* 10, 3.. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 270,3. Bonn: Weber 1831. Autorský překlad z německého textu. In: IOANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; s. 278.

*A císař Traianus táhl od Dafné a vstoupil do Antiochie Zlatou branou, tj. branou Dafné, a na hlavě měl věnec z olivových větvíček. To bylo v měsíci lednu, sedmého dne, o čtvrté hodině ranní.*¹⁷³

Z těchto detailů je dobře vidět, že kronikář Malalas výborně znal antiochijské prostředí a tradice. Město bylo založeno na místě, původně zasvěceném řecké bohyni věšteství Dafné, jejímž symbolem je vavřík. Dafné bylo zasvěceno mnoho míst a na její počest se konaly slavnosti, tzv. dafneforia. Tyto zvyklosti si město zachovávalo, i když bylo pod římskou správou.¹⁷⁴ Císař Traján si v Antiochii vytvořil základnu pro parthské tažení, proto se do města několikrát vrátil, než se mu podařilo záležitosti uspořádat: dobyl Arménii, připojil ji k Římské říši a dosadil tam své místodržící.

Kronikář Malalas často dával události do souvislosti s přírodními pohromami. V Antiochii se vyskytovala mnohá velká zemětřesení, a proto jsou tamější dějiny často vztaženy k nim. Např. celá 11. kapitola Malalovy kroniky nese název: *O době císaře Traiana a třetím zemětřesení v Antiochii.*¹⁷⁵ Jak již bylo řečeno, Traianus se dlouhodobě zdržoval v dosahu antiochijské oblasti, aby mohl odsud vést vojenské tažení proti vzbouřeným Parthům. Právě do souvislosti s třetím velkým zemětřesením v Antiochii dává Malalas následné pronásledování křesťanů ve městě, jakož i odsouzení biskupa Ignáce. (Podle dnešních propočtů šlo o prosinec roku 115.)¹⁷⁶

Podle Malalova vyprávění¹⁷⁷ dlel právě císař ve městě, když ho postihlo zemětřesení. Opakované otřesy půdy byly přičteny na vrub křesťanů, kteří ve městě žili. Je pochopitelné, že představený obce, biskup Ignác, nemohl ujít pozornosti. Jeho potrestání mohlo mít navíc za cíl odradit další případné sympatizanty nového náboženství. Jako důvod stačilo podryvání

---

¹⁷³ JOHANNES MALALAS. *Chronografia* 10, 4.. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 273,2. Bonn: Weber 1831. Autorský překlad z německého textu. In: IOANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; s. 279.

¹⁷⁴ JOHANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; Německý překlad a komentář: s. 213.

JORDAN, Michael. *Encyklopedie bohů*. Český Těšín: Volvox Globator 1997. 1. vydání, s. 102.

¹⁷⁵ JOHANNES MALALAS. *Chronografia* 11.. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. Bonn: Weber 1831. Autorský překlad z německého textu. In: IOANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; s. 276.

¹⁷⁶ ESSIG K. G. Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien. In: *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No. 2 (Jun. 1986), pp. 108n. [online]. [citováno dne 2013-03-27] Dostupné z: <http://jstor.org/stable/1584263>.

¹⁷⁷ JOHANNES MALALAS. *Chronografia* 11, 9-10. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 276, 9-15. Bonn: Weber 1831. Autorský překlad z německého textu. In: IOANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; s. 282n.

autority císaře; odmítnutí uctění císaře jako boha bylo bráno jako urážka majestátu a trestáno smrtí.

V této souvislosti je uveden kuriózní příběh umučení pěti křesťanských žen, nařízené osobně císařem Traianem: *Zajal tehdy také pět křesťanských žen z Antiochie a začal je takto vyslýchat: Co je vaše naděje, že se takto vydáváte na smrt? Ony odpověděly řkouce: Když nás zavraždíte, znovu vstaneme, tak jak jsme, v těle, k životu věčnému. Nařídil tedy, aby je spálili v ohni, a popel z jejich kostí smísil s bronzem a z toho kovu nechal udělat nádrže pro veřejné lázně. Když ty lázně otevřel, kdokoliv se v nich vykoupal, zatmělo se mu před očima, padl a museli ho vynést. A když se to Traianus dozvěděl, vyměnil ty kovové nádrže a udělal jiné, z čistého bronzu. Řekl: neudělal jsem dobře, že jsem do nich smísil popel zemřelých a nechal s nimi horkou vodu přijít do styku. To řekl poté, co křesťané svým chvástáním dráždili pohany. Původní nádoby nechal znovu roztavit a udělal z nich pět bronzových stél ke cti těch žen a tvrdil: Hle, to já je vzkřísil, a ne jejich bůh. A ty stély stojí ve veřejné lázni dodnes.*¹⁷⁸

3.3.2 Antiochijští mučedníci a mučednice

Předchozí příběh, zaznamenaný kronikářem Malalem, je zajímavý hned z několika důvodů. Mučednictví biskupa Ignáce je zapsáno jedinou větou, z níž nelze vyčíst žádné další podrobnosti, zatímco zpráva o pěti umučených křesťankách je dosti obsírná, a to dokonce až s přesahem do kronikářovy současnosti. Přestože jsou tyto události v letopisu zařazeny za sebou, je možné, že jde o dva původně samostatné zápisy, a tedy o události, které spolu nemusely přímo souviset.¹⁷⁹

Další zajímavostí je způsob, jakým bylo naloženo s ostatky umučených žen: popel byl smísen s kovem a z tohoto materiálu byly vytvořeny předměty, určené k veřejnému použití. Takováto manipulace s ostatky zemřelých je výjimečným zjevem: ani v případě, že je cílem památku zemřelého zneuctít, nenacházíme obdobný případ. Bývalo obvyklé, že po popravách byla těla odsouzených, vystavována pro výstrahu, nebo se naopak po nich nemělo zachovat zcela nic. Popel býval rozptýlen do větru nebo vody, aby se i tyto živly podílely na úplné zkáze. Závažným důvodem pro takový postup bylo i to, že pak již nebylo možné uctívat hmotné

¹⁷⁸ IOANNES MALALAS. *Chronografia* 11, 10. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 276, 10-19. Bonn: Weber 1831. Studijní překlad s pomocí vedoucího bakalářské práce.

¹⁷⁹ DUDZIK, Pavel. Umučení Ignatia Antiochijského. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 68.

pozůstatky popravené osobnosti.¹⁸⁰ O tom, že tyto obavy byly na místě, jsme se v této bakalářské práci již zmínili, a to v druhé kapitole v souvislosti s uctíváním ostatků svatých.

Traianus však se uchýlil k opačnému postupu: popel křesťanek, které se mu odpíraly vzdát patřičný hold, nejen že zachoval, ale ještě navíc ho smísil s další hmotou. Pro zamýšlenou dehonestaci ostatků byl použit kov, z něhož se dělaly majestátní sochy imperátorů.¹⁸¹ K. G. Essig spatřuje v tomto chování *apotropeické rysy*,¹⁸² tzn. prostředky kultu, které mají svou magickou mocí odvrátit zlo.¹⁸³ Podle Malalovy zprávy však tento postup nebyl šťastným řešením, jak nakonec musel uznat i sám císař. Z biochemického hlediska je možné, že se do nádrží, které sloužily ke koupelím, uvolňoval neurotoxin, který mohl způsobit dočasné ochromení návštěvníků lázní.¹⁸⁴ Nakonec nechal Traianus z kovu vytvořit stély na počest (!) umučených žen, avšak s pocitem, že to byl on, kdo je nechal znovu povstat v těle, aniž by pochopil jejich křesťanskou argumentaci. Každopádně to v konečném měřítku bylo právě křesťanství, které zvítězilo, zatímco římské císařství bylo přiřazeno k dějinám.

Malalova zpráva o křesťanech, umučených v rámci Traianovy persekuce, má ještě jeden dovětek, který se však zdá být literární fikcí, neboť připomíná např. biblické vyprávění o třech mládencích v ohnivě peci.¹⁸⁵ Podle Malala *císař nechal též připravit ohnivou pec a vyzval všechny křesťany, kteří si to přáli, aby se nechali spálit. A mnozí z nich se vrhli dovnitř a vydali tak své svědectví. Byla mezi nimi i Drosina a další panny mučednice*.¹⁸⁶ (Svatá Drosina byla podle tradice učednicí apoštola Jana, který měl ještě na začátku Traianovy vlády pobývat v Efesu.)¹⁸⁷

Tento úryvek nás přivádí k myšlence, na kolik antiochijských mučedníků a mučednic, svědků prvotního křesťanství, tradice ještě pamatuje. V katolickém kalendáři z konce 19. století¹⁸⁸ jsou kromě Ignáce uvedeni tito antiochijské světcí: biskupové Hero, prý nástupce

¹⁸⁰ BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko 2008. 1. vydání, s. 15-21.

¹⁸¹ PIJOAN, José. *Dějiny umění*. Díl II. Praha: Odeon 1982. 2. vydání, s. 262.

¹⁸² ESSIG K. G. Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien. In: *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No. 2 (Jun. 1986), pp. 109. [online]. [citováno dne 2013-03-27] Dostupné z: <http://jstor.org/stable/1584263>.

¹⁸³ PETRÁČKOVÁ, V. – KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia 1995. 1. vydání, str. 23.

¹⁸⁴ Konzultace s RNDr. Blankou Vackovou, CSc. dne 18. 12. 2013. SVOŽŠ Medea, Na Chodovci 54, Praha 4.

¹⁸⁵ Dan 3, 13-18.

¹⁸⁶ JOHANNES MALALAS. *Chronografia* 11, 10. In: Ióannis Malalae Chronographia. Ed. Dindorf, L. 277, 5-10. Bonn: Weber 1831. Autorský překlad z německého textu. In: IOANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; s. 284.

¹⁸⁷ JOHANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: Verlag A. Hiersemann 2009. 1. Auflage; Německý překlad a komentář: s. 276 a 278.

¹⁸⁸ LHOta, Václav. *Budiček. Doživotní kalendář*. Praha: Mikuláš a Knapp v Karlíně 1875. 1. vydání, s. 2-92.

Ignácův (+131) a Serapion († 213) a Meletius († 381 na ekumenickém sněmu v Konstantinopoli). Významné místo v kalendáři zauímají panny-mučednice: Juliána († na konci 3. století za Diokleciána), Markéta († za Diokleciána) a Justina († ve 4. stol.). Ke slavným antiochijským rodákům jsou také počítáni evangelista Lukáš a Jan Zlatoústý. Historicitu těchto záznamů sice není zaručena, ale je třeba ji alespoň připomenout: *Mělyť tyto spisy sloužiti ku vzdělání a povzbuzení věřících, aby příkladem svatých se nadchli k jejich následování.(...) Mohou tedy v životopisech svatých čerpati poučení a povzbuzení netoliko zbožní, aby se v ctnostném životě upevnili, ale i hříšníci, aby se nadchli k obrácení. Při posuzování příběhů světců a mučedníků se proto doporučuje: Nutno se vystríhati dvou extrémů: nekritičnosti i hyperkritiky.*¹⁸⁹

Ignác z Antiochie je v kalendáři připomínán jak fakty, tak fikcí: *Svatý Ignác byl prý, podle Simeona Metafrasta, onen pacholíček, kterého Kristus Pán postavil uprostřed apoštolů. Pocházel z Antiochie syrské a byl žákem apoštola Jana a snad i Petra. Po smrti Evodia byl ustanoven biskupem v Antiochii. Miloval Krista Pána láskou něžnou, proto nazýván byl Theoforus, tedy Bohanositel. (...) Za císaře Trajana (...)vydal Trajan rozsudek (...), aby Ignác byl veden spoutaný do Říma a byl dán dravcům za pokrm na obveselení lidu.*¹⁹⁰ Po strastiplné cestě do Říma Ignác přiveden byl do římského amfiteátru, byl ihned vlečen na arénu. Puštění na něj byli dva lvové; ti vskočivše na něho rozsápali jej tak, že zůstalo z něho pouze několik kostí.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních. Část první. Praha: L. Kuncíř 1930, s. 12-13.*

¹⁹⁰ VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních. Část první. Praha: L. Kuncíř 1930, s. 59n.*

¹⁹¹ VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých v pořadí dějin církevních. Část první. Praha: L. Kuncíř 1930, s. 60.*

4. KAPITOLA – Exekuce křesťanů v Římské říši

4.1 Provinění proti státu a císaři

Nejzávažnějším proviněním křesťanů vůči tehdejší státní moci nebylo jejich náboženství jako takové, nýbrž způsob, jakým se protivili římským zákonům. Není doloženo, že by křesťanství bylo prohlášeno ilegálním náboženstvím (*religio illicita*); křesťané se však tím, že nechtěli veřejně obětovat pohanským bohům, ani vzdávat císaři hold jako bohu, protivili úřední moci (*contumacia*). Takové jednání bylo bráno jako ohrožování státu, a proto bylo přísně trestáno – dokonce smrtí.¹⁹²

Křesťané se tvrdošíjně vyhýbali náboženským obřadům a slavnostem, které byly zasvěcené tradičním božstvům, a takový postoj byl pro většinovou polyteistickou společnost nepochopitelný. Křesťanské náboženství se tak na jednu stranu šířilo do dalších částí Římské říše, na stranu druhou však vzbuzovalo averzi, která někdy ústila až do násilných projevů. Komunity křesťanů provokovaly především svou uzavřeností a elitářstvím, jakož i neuchopitelnými náboženskými představami a obřady. Šířily se dokonce pomluvy, že křesťané praktikují kanibalismus a sexuální orgie, k čemuž vedlo např. nepochopení svátosti eucharistie nebo oslovování *bratře – sestro*. Křesťanská praxe, kdy se bohoslužeb účastnily společně muži i ženy, přispívala k těmto dohadům. *Kristovi vyznavači byli také často obviňováni z toho, že jsou příčinou různých neštěstí a přírodních katastrof, neboť svým bojkotem pohanských náboženských ceremoniálů a zpochybňováním tradičních kultů narušují harmonické vztahy mezi bohy a lidmi, tzv. pax deorum.*¹⁹³ O tom svědčí i Malalova zpráva, líčící persekuci křesťanů po velkém zemětřesení v Antiochii.

Dodnes je předmětem badatelských sporů, z jakých zločinů vlastně byli křesťané obviňováni. Právní nejasnosti při postupu proti podezřelým křesťanům dávaly velké pravomoce konkrétním státním úředníkům; postup záležel hlavně na nich. Známa je korespondence Plinia Mladšího, místodržitele provincií Bithýnie a Pontus v letech 110-113, s císařem Traianem. Gaius Plinius Caecilius Minor si nebyl jist, jak proti křesťanům na svěřeném území postupovat, a tak se jako svědomitý římský úředník obrátil s dotazem na svého panovníka.

---

¹⁹² ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 20-22.

¹⁹³ ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 19.

Plinius obdržel na svůj úřední dopis od císaře oficiální odpověď; tato instrukce měla platnost závazné směrnice, tj. *rescripta*.¹⁹⁴

Plinius ml. byl známý epistolograf a jeho korespondence s Traianem je uložena v desáté knize jeho dopisů.¹⁹⁵ Císař kriticky posoudil Pliniův postup: místodržitel se třikrát po sobě zeptal obviněného, zda je křesťanem, a pokud opakovaně dostal kladnou odpověď (*Christianus sum*), bez milosti ho odsoudil na smrt. Císař ve své instrukci tlumil horlivost svého správce a nabádal ho k obezřetnosti. *Podle Traianova reskriptu by správce provincie rozhodně neměl křesťany sám aktivně stíhat (...) a neměl by brát v potaz anonymní udání, neboť by to dávalo špatný příklad (...). Zakročit tedy proti některému příslušníkovi této sekty je možné pouze tehdy, najde-li se konkrétní žalobce (...). Ani usvědčení křesťané by však podle Traiana neměli být posíláni na popraviště, ale měli by mít možnost projevit účinnou lítost. A každému, kdo bude ochoten zříci se svého bludu, by měla být udělena milost.*¹⁹⁶

Křesťan, který by se zřekl své víry, měl potvrdit upřímnost svých úmyslů tím, že měl veřejně obětovat římským božstvům nebo vzdát hold císaři jako bohu. Ani formální akt oběti však nebyl pro opravdu věřící křesťany přijatelným kompromisem: než aby zapřeli své přesvědčení, křesťané raději volili mučednickou smrt na popravišti. Římsí úředníci považovali Kristovy přívržence za podvrtné živly (*malos homines*) a za každou cenu se snažili tuto novou náboženskou skupinu podříditi své autoritě. Naopak křesťané brali představitele římské moci za nástroj ďáblův; proces vyslychání a následného trestu znamenal pro křesťany zkoušku pevnosti víry a oddanosti Pánu.

Pomineme-li perzekuci křesťanů ze strany Židů, pak prvním historicky doloženým exekutivním zákrokem proti křesťanům byl v r. 64 za vlády císaře Nerona. Tehdy byli přívrženci nového náboženství obviněni, že zapříčinili požár Říma. Tato vlna perzekuce, jejíž obětí byl možná i apoštol Pavel, nebyla zřejmě právně podložena oficiálním císařským výnosem. Zastáncem tvrdšího postupu proti křesťanům byl již zmiňovaný císař Domitianus. Přestože za Traiana také došlo k pronásledování křesťanů, tento císař nepatřil v tomto ohledu k nejpřísnějším vládcům.

---

¹⁹⁴ ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 16-17.

¹⁹⁵ PLINIUS MINOR. *Epistulae* X 97,2. Odkaz in: ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vyd., s. 17.

¹⁹⁶ ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 17.

Pliniovy dopisy přinášejí velmi cenné informace o perzekucích vůči křesťanům v období, kdy byl umučen Ignác z Antiochie, tedy na začátku 2. století. *Plinius Mladší a Ignác z Antiochie se zřejmě nikdy osobně nesetkali. Aniž to však tušili, vydali jedno z nejranějších svědectví o dramatu, které mělo trvat více jak dvě století a měly ho ukončit až Konstantinovy toleranční dekrety z roku 313.*¹⁹⁷

4.2 Císařský kult

Římská říše 1. - 2. století byla sice impériem multikulturním a multireligiózním, rozhodně však netolerovala vše. To, co mohlo fungování státu ohrožovat, ať reálně nebo domněle, bylo nekompromisně potíráno. Jednou z věcí, kterou bylo potřeba akceptovat, byl tzv. císařský kult. Idea císaře, nadřazeného ostatním mimořádnou mocí, se začala rodit už v době principátu, kdy byly položeny základy císařství jako nové formy státní moci: Octavianus se stal v r. 31 př. Kr. jediným vládcem římského impéria a následně byl senátem potvrzen jako první mezi občany i senátory (*primus inter pares*)¹⁹⁸. Jeho vysoké postavení mu zaručovalo postavení nad ostatními lidmi i institucemi. *V té době dostal od senátu titul Augustus (Vznešený), který se stal jeho osobním jménem a později součástí titulatury všech jeho následníků.*¹⁹⁹

Za Augustovy vlády (27 př. Kr. až 13 po Kr.) se začal rozvíjet císařský kult, tedy náboženské uctívání císařovy osoby. Tento kult měl politicky posilovat císařskou moc a působit jako integrační činitel mezi provinciemi v celé Římské říši. Octavianus Augustus s oblibou vyzdvihoval božský původ svého rodu, jakož i skutečnosti, že byl adoptovaným synem již zbožštělého Caesara. K rozvoji císařského kultu mohla přispět i náboženství bývalých orientálních říší, jejichž území bylo postupně připojováno k římskému impériu. V těchto orientálních despociích bývalo běžné vzdávat panovníkům božské pocty. (Příklady podobných snah nalzáme i ve Starém zákoně.)²⁰⁰ Orientální kultury a jejich odnože se také integrovaly do celku římského státu.

Božská podstata císařovy osobnosti nebyla spojována s nějakým individuálním božstvem, nýbrž *obecně chápaná božská síla – numen, která dodávala císařovým činům posvěcení jako z projevů boží vůle. Takto chápané božství císaře bylo těsně spojeno s jeho politicko-*

¹⁹⁷ ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrium, semen Christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In: *Příběhy křesťanských mučedníků*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, s. 18.

¹⁹⁸ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, s. 58.

¹⁹⁹ BURIAN, Jan. *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*. Praha: Svoboda – Libertas 1994. 1. vyd., s. 15.

²⁰⁰ Est 3,8nn; Dan 3,1nn; 6,7nn.

*náboženskou svrchovaností a důstojností (maiestas); numen et diestas se pak běžně uvádějí na podstavcích soch, stavěných jako výraz loajality (...) k panovníkovi a v obecné rovině k císařskému režimu.*²⁰¹

Také císař Domitianus měl velké panovnické sebevědomí a vysoké nároky na uctívání své osoby. Postupně se odpoutával od spoluvlády se senátem a systematicky směřoval k absolutismu. Výrazem jeho snah byl i požadavek, aby byl nazýván pánem a bohem (*dominus et deus*), a tím dal jasně najevo svůj cíl: sjednocení moci státoprávní i náboženské.²⁰²

Křesťanství se již od svých počátků distancovalo nejenom od pohanství, ale i od orientálních kultů. Přestože vyrostlo z kořenů judaismu, teologií i náboženskou praxí se vymezovalo také vůči němu. Židovství však mělo v Římské říši lepší postavení než křesťanství, neboť bylo z hlediska státní moci bráno jako starobylý, tradiční kult obyvatelů jedné z provincií. Křesťanství bylo zpočátku považováno za odnož judaismu: *...sami Římané nedokázali v 1. století vést dělicí čáru mezi judaismem a utvářejícím se křesťanstvím, jež chápali jako jednu z židovských sekt.*²⁰³

Teologickým základem raného křesťanství byla víra v jediného Boha a Pána Ježíše, Pomazaného, jenž zvěstoval lidem Boží království a skrze svou mučednickou smrt na kříži přinesl vykoupení. Svým zmrtvýchvstáním dosvědčil, že je Božím synem, generacemi proroků ohlášeným mesiášem. Jeho učení přineslo nový etický kodex, který se křesťanské obce snažily v praxi uplatňovat. Pro křesťany jako důsledné monoteisty bylo nemyslitelné, aby se klaněli a obětovali pohanským modlám a božstvům. Právě tak nepřipustné bylo pomyšlení, že by uctívali boha v osobě císaře. Tímto základním nastavením byla dána ona zatvrzelost, kterou jim římsští úředníci vyčítali.²⁰⁴

4.3 Provinění proti císařskému majestátu

Proces postupující christianizace na různých místech Římské říše nemohl zůstat bez povšimnutí a neplnění povinností ze strany křesťanů bez následků. Pro udržení státní moci byla nadmíru důležitá administrativně-organizační jednota. *Politická organizace říše, včetně náboženského aspektu (pax romana), zajišťovala potřebnou stabilitu státu. (...)*

²⁰¹ BURIAN, Jan. *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*. Praha: Svoboda – Libertas 1994.

1. vydání, s. 73.

²⁰² DAHLHEIM, Werner. *U kolébky Evropy. Odkaz antického Říma*. Praha: Vyšehrad 2006. 1. vydání, s. 45.

²⁰³ BURIAN, Jan. *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*. Praha: Svoboda – Libertas 1994, 1. vyd., s. 77.

²⁰⁴ DAHLHEIM, Werner. *U kolébky Evropy. Odkaz antického Říma*. Praha: Vyšehrad 2006. 1. vydání, s. 63.

*Také uvnitř samotného křesťanství docházelo k polarizacím a s koncem prvního století po Kristu (...) se stala otázkou i možná nová modalita vztahu církve a společnosti.*²⁰⁵

Jednou z věcí, která mohla podkopat základy fungující římské společnosti, bylo zneuznání autority jejího vládce. Císař, *dominus a deus* byl svrchovaným a neomezeným pánem svého impéria, a to včetně jeho obyvatel i s jejich majetkem; měl právo rozhodovat ve všech záležitostech povahy veřejné i soukromé. *Císař byl považován za boha na zemi; (...) posvátná byla nejen jeho osoba, nýbrž i vše, s čím přišel osobně do styku, (...) to vše s přívlastkem divinus (božský) nebo sacer (svatý). (...) Císař se halil do nachového roucha na znamení svého božství. (...) Zemřelý princeps byl buď zařazen mezi bohy (consecratio), nebo naopak památka na něho byla zahlazena (damnatio memoriae).*²⁰⁶

4.3.1 Hrdelní tresty

Nejdůležitější zájmy státu jsou vždy chráněny zákony; právní sankce (tresty) za provinění proti stávajícímu zákonu shrnuje trestní právo. Počátky římských trestněprávních norem spadají již do 6. století př. Kr., první spolehlivě doloženou právní normou byl tzv. Zákon dvanácti desek z poloviny 5. století př. Kr. Tento zákon zmiňuje trestné činy proti jednotlivcům i státnímu zřízení, které mohly podkopat samotné základy římského státu. Mezi tyto závažné trestné činy byla mj. počítána velezrada a veřejná urážka. Takové činy, reálné i domnělé, byly považovány za mimořádně nebezpečné, proto také byly nemilosrdně trestány (často pro výstrahu). *Všechny uvedené veřejnoprávní trestné činy stíhal stát svými orgány a projednávaly se ve veřejném trestním řízení. Odsouzení pachatele mělo nutně za následek jeho potrestání. (...) Trest nemusel být úměrný provinění, měl výraznou povahu odplaty se zastrašujícím účinkem.*²⁰⁷

Tresty smrti spojené s propadnutím majetku byly běžnou součástí tehdejšího práva. Starobylé římské zákony měly ještě sakrální rysy, neboť původně byly zločiny chápány jako provinění proti určitému bohu (nebo bohyni) a majetek odsouzeného propadl chrámu onoho boha. (Později, když se stal bohem císař, propadl majetek jemu.) Trest smrti nesměl vykonávat kdokoliv, poprava odsouzenice příslušela pouze státním orgánům. Nejčastějším způsobem popravy bylo stětí (vyhrazené římským občanům), dále upálení, oběšení, svržení z Tarpejské skály, zmrskání do krve, zašití do pytle se zvířaty přinášeujícími neštěstí (zmije, opice, kohout

²⁰⁵ ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo státním náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vyd., s. 12n.

²⁰⁶ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, s. 59n a 284.

²⁰⁷ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, s. 151.

a pes) a svržení do moře. Otrokům a vzbouřencům byly vyhrazeny krutější tresty jako smrt na kříži (*crux*) nebo odsouzení k zápasu s divokými šelmami (*damnatio ad bestias*). Nejmučivější a nejpotupnější poprava čekala státu nebezpečné delikventy (*humiliores*). *Trest (poena) byl stanoven přímo v zákoně a nastupoval automaticky, jakmile byl pachatel shledán vinným.*²⁰⁸

Postupně s vývojem římského impéria se tresty rozšířily i rozrůznily. Škála trestů byla veliká, od peněžitých postihů až po trest smrti. Pro římské občany existovaly mírnější tresty, jako např. snížení občanských práv, práce v dolech, vykázaní z místa (*relegatio*), dočasné vyhnanství (*deportatio*) nebo doživotní vyhnanství (*exilium*), samozřejmě spojené s propadnutím majetku. Mírnější tresty však byly možné jen u zločinů (*crimina*), na něž se nevztahoval hrdelní trest, jako tomu bylo v případě veřejné urážky, velezrady, urážky majestátu a ohrožení státní moci.²⁰⁹

4.3.2 Tresty za urážku majestátu

Bezprávný čin proti státnímu a společenskému zřízení, podle zákona stíhaný veřejnou obžalobou, se nazýval zločinem (*crimen*). Původní paleta zločinů a trestů, zaznamenaná Zákonem dvanácti desek a postupně podle potřeb praxe rozšiřovaná, postupně nabyla výrazně represivního charakteru. Se vznikem a rozvojem císařství nastoupila zostřená zastrášovací opatření.

K nejzávažnějším trestným činům patřil zločin urážky majestátu (*crimen laesae maiestatis*). *Široká škála trestných činností proti státu, magistrátům a později principovi, zahrnující i veleradu, vzpouru, zneužití úřední moci a za nebezpečná považovaná jednání všeho druhu, jakkoliv namířená proti stávajícímu režimu.* Zločiny, spadající do této kategorie, byly bez výjimky trestány smrtí. Křesťané, kteří se odmítali podílet na oficiálním náboženském životě a nehodlali vzdát panovníkovi povinnou úctu, byli automaticky zařazeni mezi osoby státu nebezpečné. Nečekal je žádný jiný osud než trest smrti. Oddaní věřící, doufající v Pána, věděli, že sami sebe odsuzují, vysloví-li třikrát onu vyznavačskou větu: *Christianus sum*. Šli tedy smrti vstříc s plným vědomím.

Na možnosti, že v případě Ignáce z Antiochie nešlo o pouhé *nomen ipsum* (tedy příslušnost ke křesťanství), ale právě o *crimen laesae maiestatis*, je postavená hypotéza K. – G. Essiga.

²⁰⁸ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, s. 156.

²⁰⁹ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, s. 156n.

Tento německý badatel vychází z Malalovy zprávy, již pokládá za důvěryhodnou: Malalas měl jako státní úředník a archivář v Antiochii přímý přístup k dokumentům a záznamům, které později upadly v zapomnění. Essig předpokládá, že biskup Ignác byl římským občanem, který vědomě urazil císaře při jeho návštěvě města. Za tento čin byl odsouzen k trestu smrti, ale rozsudek musel být ještě potvrzen římským senátem. Proto byl Ignác v doprovodu vojáků odveden do Říma, kde byl po stvrzení rozsudku senátem předhozen divé zvěři v amfiteátru.²¹⁰ Tato spekulace nepostrádá logiku, ale má své zřejmé slabiny: především nelze doložit, že Ignác byl římským občanem. Nepotvrzuje na to ani jeho jméno (viz 2. kapitola), ani skutečnost, že – podle jeho vlastních slov – měl být předhozen zvěři, případně jinak postupně umučen (oheň, kříž, sekání, řezání, drcení kostí, zlé mučení – viz 2. kapitola). Pokud by totiž byl římským občanem, byl by popraven čestným způsobem, tedy *stětím mečem*. Toto provedení popravky bylo totiž oproti jiným druhům exekuce rychlé a poměrně bezbolestné, pokud byl popravčí dostatečně zručný. Rychlost popravky také neskýtala dostatečnou podívanou, jako tomu bylo v případě teatrálních exekucí v amfiteátru před zraky diváků, lačnicích po krvi. Dělo se tak kupříkladu v rámci konání gladiátorských her, tzv. *muner*.²¹¹

4.4 Gladiátorské hry

4.4.1 Krátká historie her

Gladiátorské hry byly původně součástí pohřebních obřadů, jak to dosvědčuje i Plinius Mladší ve svém listu příteli Maximovi: *Je dobře, že jsi slíbil gladiatorium munus našim veronským spoluobčanům; (...) z tohoto města pocházela i tvá nejdražší a oddaná manželka, jejíž památka si zasloužila buď nějakou budovu či podívanou, jako je tato, ale především tuto, která je pro pohřeb nanejvýš vhodná.*²¹² Zorganizování gladiátorských her bylo Římany nazýváno *munus* (povinnost nebo dar, zde: pocta zemřelému). Kvůli vysokým finančním nákladům se nemusely konat spolu s pohřbem; časová prodleva mezi událostí, na jejíž počest se hry konaly, a samotnými hrami přispěla k postupnému osamostatnění. *V počátcích císařství už výraz munus znamenal především gladiátorský zápas. (...) Důvodem byla nesmírná obliba gladiátorských her. Darem římskému lidu byla všechna představení, ale gladiátorský zápas*

---

²¹⁰ ESSIG K. G. Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien. In: *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No. 2 (Jun. 1986), pp. 108n. [online]. [citováno dne 2013-03-27] Dostupné z: <http://jstor.org/stable/1584263>.

²¹¹ BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko 2008. 1. vydání, s. 11-30.

²¹² PLINIUS Min. Ep. 6,34. Odkaz In:DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: 2011 s. 19.

byl darem par excellence.²¹³ Císař Augustus zavedl výroční hry na paměť nějaké významné osobnosti, nebo u příležitosti některého ze svátků římského kalendáře. Jako projev úcty u příležitosti dne narození nebo za prospěch a blaho císařské rodiny se konaly hry *pro salute*, triumfální hry dával uspořádat císař na oslavu svých vojenských úspěchů. Takové hry byly zorganizovány např. za císaře Domitiana a Traiana (vítězství nad Dáky).²¹⁴

Římští císaři potřebovali získat na svou stranu většinu obyvatelstva, a právě pořádání oblíbených her jim mělo pomoci zajistit přízeň lidu. Domitianus byl velkým milovníkem řecké kultury, a tak nabídl obyvatelům hlavního města nejenom tradiční římské zápasnické hry, ale zavedl též tzv. Kapitolský závod. Sportovní a jezdecké závody byly doplněny i soupeřením v umění básnickém a řečnickém, předsedou poroty byl sám císař a vítěze čekal čestný věnec. Minerviny slavnosti byly doprovázeny oblíbenými štvanicemi, divadelními hrami a sportovními i uměleckými soutěžemi. Velké akce, pořádané pro množství diváků, vyžadovaly prostory k tomu určené, a tak byl v roce 80 po Kr. v Římě slavnostně otevřen obrovský Flaviovský amfiteátr, známý dnes jako *Colosseum*. Ironií osudu je skutečnost, že císař Damnatius, jehož násilné sklony a chorobná podezřívavost se natolik stupňovaly, až byl roku 96 zavražděn (dokonce gladiátory své vlastní císařské školy) a jeho památka byla senátem prohlášena za zneuctěnou (*damnatio memoriae*).²¹⁵

Munerarius, tedy ten, kdo *munus* daroval, byl pořadatelem her, a hradil tudíž veškeré náklady. Kvalita podívané byla veřejným zájmem a finanční velkorysost byla otázkou společenské prestiže. Pokud by byl *munerarius* nařčen ze skrblictví, mohlo to zničit jeho pověst. Uspořádání her proto znamenalo nejen značné peněžní náklady, ale také poutavý scénář a přísun divoké zvěře a „herců“. Kromě profesionálních zápasníků, gladiátorů, zločinců a odsouzených k popravě, se aktéry her stali i křesťané. Tito nepohodlní a zdánlivě nebezpeční obyvatelé říše, kteří *nenávisť na sebe přivodili svým hanebným chováním, odporným a hanebným náboženstvím*²¹⁶, byli pro pobavení lidu přiváženi do Říma i ze vzdálených provincií. To mohl být i případ Ignatia a jeho druhů. Podle Ignatiova listu Římanům (X, 3) musel být přesun do Říma náhle urychlen a podle Ignatiových akt dorazila skupina na místo v době, *kdy nečisté hry se již chýlily ke konci (...)*.²¹⁷ Také vlastní exekuce

²¹³ VILLE, Georges. La Gladiature en Occident. Rome: Ecole française de Rome 1981; s. 72-78. Odkaz

In: DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: 2011 s. 19.

²¹⁴ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 12nn.

²¹⁵ BURIAN, Jan. *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*. Praha: Svoboda 1994, 1. vyd., s. 121.

²¹⁶ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 208.

²¹⁷ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 5, 5. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 78n.

zřejmě proběhla bez odkladu: *Protože hry již měly skončit – byl totiž slavný den, alespoň podle jejich mínění, latinsky třináctý, a přišlo velké množství lidí – byl podle starého císařského nařízení ihned poslán do arény. Bezbožníci ho předhodili divokým šelmám (...).*²¹⁸ Podle tohoto textu a tradice východní církve, která připomíná Ignácovu památku 20. prosince, se zmiňované hry mohly týkat římských prosincových slavností, nejspíše Saturnálií.²¹⁹

4.4.2 Římské prosincové slavnosti

Gladiátorské hry přestaly být výlučně pohřebním rituálem a jejich těžištěm se stalo pobavení publika. Snaha císaře Augusta integrovat gladiátorské hry do náboženského obřadu se nesečkala s pozitivní odezvou, neboť do té doby *munera* nebyla přímo spojována s bohy. Pro římskou společnost byl tento krok příliš radikální, a tak císař uznal, že hlavním smyslem her je zábava, a zavedl výroční *munus* na státní útraty (od poloviny 1. století se konal v prosinci). Císař Vespasianus tento zvyk zrušil, jeho syn Domitianus opět obnovil; tento výroční *munus* se udržel až do 4. století. Gladiátorské hry se podle Philocalova kalendáře konaly 2., 4., 5., 6., 8., 19., 20., 21., 23. a 24. prosince; během *Saturnálií*, tj. náboženského svátku boha Saturna, se gladiátorské zápasy nepořádaly.²²⁰ Saturnálie, hlavní prosincové slavnosti v druhé polovině, měsíce vznikly spojením několika samostatných svátků: 17. prosince probíhala oslava boha Saturna, římského boha zemědělství a sklizně, 19. prosince se slavil závěr zemědělského roku, svátek *Opalia*. *Caesar* prodloužil původně jednodenní svátek na Saturnovu počest na tři dny, takže trval od 17. do 19. prosince. Bůh Saturnus byl synem boha nebes Urana a bohyně země a plodnosti Gaii. Slovo *saturnus* je zřejmě odvozené od řeckého slova *satus* - setba, takže šlo zároveň o svátek setí ozimů. Všechny tyto významy se promítly do charakteru svátku. Pro uctění božstev a zajištění úrody v příštím roce bylo zvykem provádět oběti, a to na začátku a na konci dne.²²¹ Jednou ze zvyklostí, jak pojistit plodnost země, bylo od pradávna kropení půdy krví (takový zvyk dodnes existuje u přírodních národů).²²² Naopak Židům – a posléze i křesťanům – se takové magické úkony protiví, neboť manipulace s krví, zdrojem života darovaného Bohem,²²³ je v Bibli přísně zapovězeno.²²⁴

²¹⁸ Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského 6, 4. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel DUDZIK. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 79.

²¹⁹ LIGHTFOOT, J. B. *Acts of Martyrdoms of St. Ignatius*; s. 490. Odkaz in: *Příběhy křesťanských mučedníků II.*, s. 79.

²²⁰ Philocalův kalendář z r. 354. Odkaz in: DUNKLE, Roger. *Gladiátoři*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 177.

²²¹ FOWLER, W. W. *The Religious Experience of the Roman People*. London: Echo Library 2008. Ed. 1; s. 107.

²²² FOWLER, W. W. *The Religious Experience of the Roman People*. London: Echo Library 2008. Ed. 1; s. 112.

²²³ NEWMAN, Jaakov – SIVAN, Gavriel. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer 1992. 1. vydání, s. 83 a 208.

²²⁴ Gn 9, 4; Lv 3, 17; Lv 7,26n; Lv 17, 10-14; Lv 19, 26; Dt 12, 23-25.

Hlavním znakem Saturnálií bylo společné veselí všech společenských tříd, kdy se dokonce žertovnou formou směly prohodit role pána a otroka. (To bylo možné jen jednou v roce, na začátku Saturnálií.) Obliba těchto svátků způsobila, že slavnosti nakonec trvaly sedm dní, tj. od 17. do 23. prosince; tento den byl svátkem bohyně-matky Accie Larentie, která prý vychovala Romula a Rema, bájně zakladatele Říma. Podle toho se svátek 23. prosince nazýval *Larentalia*. O dva dny později se pak slavil zimní slunovrat – znovuzrození slunce, takže 25. prosince byl oslavován *Sol invictus* (nepřemožitelné Slunce). V souvislosti s tím se lidé vzájemně obdarovávali keramickými nebo voskovými figurkami a amulety, které měly zajistit příliv nové síly. Tyto předměty se prodávaly na trzích jako tzv. *sigillaria*. Po prosincových slavnostech, které nakonec prakticky splynuly v jeden celek, následovaly lednové Kalendy (*Calendae*). Oslavy římského Nového roku trvaly nejméně tři dny a byly podobně jako Saturnálie provázeny bujným veselím a vzájemným obdarováváním.²²⁵

Předpokládaný den Ignácovy popravy, třináctý den před lednovými Kalendami, připadal tedy na 20. prosinec. Tento den je uveden ve výčtu dní, kdy se pořádaly hry. Charakter prosincových slavností a jejich průběh vypovídá o tom, že zařazení poprav křesťanů do programu her bylo z hlediska římského lidu zcela vhodné. Hry byly skvělou příležitostí k tomu, aby se obyvatelé města sešli, pobavili a potěšili pokořením a fyzickou záhubou nepřátel.²²⁶

Radislav Hošek na rozdíl od názoru, že gladiátorské hry nebyly spojovány s náboženským svátkem, uvádí, že hry měly ve své podstatě náboženský obsah a přesně stanovený postup, jenž zahrnoval procesí, obřady a oběti. Cílem her bylo uctění konkrétního božstva tím, že mu byly obětovány fyzické síly sportovce nebo bojovníka, případně životy odsouzených lidí. Nehrálo roli, zda šlo o skutečné zločince, nebo o křesťany, všichni ohrožovali existenci římského státu.²²⁷

Zařazení poprav křesťanů do sledu gladiátorských her mělo praktické důvody: zápasy probíhaly ve dvou hlavních blocích: dopoledne byla štvanič (*venatio*) a odpoledne vlastní gladiátorské zápasy (*munera*). Někteří diváci nechtěli o polední přestávce opustit areál amfiteátru, aby nepřišli o svá místa, a proto se hledal nový bod programu. Za vlády Caliguly nebo Claudia se ujalo tzv. polední představení (*meridianum spectaculum*), které divákům jako rozptýlení na poledne nabídlo popravy odsouzených zločinců. Ti byli pro potřeby her

²²⁵ SVOBODA, Ludvík. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia 1973. 1. vydání, str. 451.

²²⁶ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 177.

²²⁷ HOŠEK, Radislav. *Náboženství antického Řecka a Říma*. Praha: Vyšehrad 2004. 1. vydání, str. 100n.

odkoupení od úřadů *munerariem*. V této pauze bylo možné sledovat kruté divadlo, kdy byli divokým šelmám předhozeni a důmyslnému mučení vystaveni také odsouzení křesťané. Země byla skrápěna krví, byli obětováni lidé, kteří se odmítli klanět římským bohům a císaři. Skvělá zábava, uspokojené pudy, uvolněné emoce – a to vše po právu. Není divu, že ohledně tohoto postupu panovala veřejná shoda.²²⁸

Avšak zdaleka ne všichni byli s takovým stavem věcí spokojeni: básník Decimus Iunius Iuvenalis (asi 60 – 140), ve svých satirách ostře kritizoval tehdejší mravy. Jednu ze svých básnických skladeb věnoval poměrům na dvoře císaře Domitiana²²⁹, dále dopodrobna rozebral zkaženost římské společnosti, až byl nakonec za císaře Hadriána vypovězen z Říma a zbytek života strávil ve vyhnanství. Do dějin vešlo jeho slovní spojení *panem et circenses* (chléb a hry)²³⁰, jímž vystihl obratnou císařskou politiku, kdy bylo sociální napětí ve společnosti vyvažováno přidělováním obilí a pořádáním her v cirku. Iuvenalis byl římským občanem (jak je vidno již z jeho jména) a byl pevně spjat s tradiční pozdně antickou kulturou; proto od něj samozřejmě nemůžeme očekávat zvláštní sympatie s popravovanými křesťany. Římané se obávali, že by křesťané mohli přivolat neúspěchy v bitvách; *Leonard Thompson vyjmenovává další pohromy, které se mohly podle Římanů dostavit, protože křesťané odmítali uctívat státní bohy: přírodní katastrofy, společenské konflikty a mor.*²³¹

4.4.3 Římské říjnové a únorové svátky

Akceptujeme-li ještě jiné tradice, a to syrskou a latinskou, které připomínají výroční den Ignáce z Antiochie 17. října a 1. února (viz podkapitola 2.1.3), je dobré prozkoumat možnosti, jak tato data souvisejí s obvyklými římskými svátky a hrami s nimi spojenými.

Jak jsme již zmínili ve 2. kapitole, v závěru Ignácova listu Římanům je uveden den, po němž následoval urychlený odjezd do hlavního města, a to 24. srpen. Jestliže byl podle dochované syrské tradice dnem Ignácova umučení 17. říjen, znamená to, že přesun z Troady do Říma trval přibližně sedm týdnů. Pokud by byl dnem martyria již zmíněný 20. prosinec, pak by na cestu bylo dokonce o dva měsíce více času. To by ovšem výprava nemusela tolik pospíchat, jak je v textech popsáno. Můžeme se pouze domnívat, jak dlouho cesta mohla

²²⁸ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 95n.

²²⁹ IUVENALIS, D. I. *Satiry I*, 4. Praha: Svoboda 1972. Edice Antická knihovna. Přeložil Z. K. Vysoký. 1. vyd., s. 29nn.

²³⁰ IUVENALIS, D. I. *Satiry IV*, 10, 80. Praha: Svoboda 1972. Edice Antická knihovna. Přeložil Z. K. Vysoký. 1. vyd., s. 130.

²³¹ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 211.

trvat, určitě záleželo jak na zvolené trase, tak na okolnostech, které nešly ovlivnit, jako např. počasí, stav cest či možnost mořeplavby.

Římské říjnové svátky byly vyhrazeny zakončení vojenského roku. Válečníci se vraceli z letního tažení, slavili svá vítězství, truchlili pro své mrtvé druhy a rituálně očišťovali své zbraně před další sezónou. Slavností zahajoval 15. říjen – *Equus october*, den ukončení vojenských akcí, a uzavíral 19. říjen – *Armilustrum*, náboženský svátek zasvěcený bohu války Martovi. V ten den *saliové* (kněžské kolegium chrámu boha Marta) nesli městem posvátné válečnické štíty a *lustrovali*, tj. očišťovali, zbraně bojovníkům, kteří se vrátili z vojenských tažení.²³² Je pochopitelné, že k charakteru těchto slavností se také dobře hodily veřejné hry, plné zápolení i exekucí zločinců a nepřátel, které vojáci v rámci svých povinností eskortovali do Říma. Poslední den byl ryze náboženským svátkem, takže během něj už hry neprobíhaly, kdežto 17. říjen byl jako prostřední den slavností oslav ke hrám jako stvořený. Lze si tedy dobře představit, že k těmto slavnostem byla nasměrována i skupina vojáků se zajatými antiochijskými křesťany.

Vezmeme-li v úvahu ještě den 1. února, tradovaný až do II. vatikánského koncilu římskokatolickou církví, zjistíme, že toto datum příliš nesedí. Jednak od odjezdu z Troady na konci srpna uplynulo už pět měsíců, jednak na začátku února nebyly slaveny žádné svátky. Únorové sváteční dny byly až od poloviny měsíce: dne 15. 2. (*Lupercalia*), 17. 2. (*Quirinalia*), 23. 2. (*Terminalia*) a 27. 2. (*Equirinae*). Nejvíce se datu 1. února blíží *Sementivae*, svátky bohyně Tellus, oslavující plodivé síly země, které jsou ještě na konci ledna, a to od 24. do 26. 1.²³³

4.4.4 Křesťané – herci krvavého divadla

Slavnostní otevření Colossea v r. 80 si vyžádalo ještě větší dramtizaci jednotlivých vstupů. Zápas a popravy byly spojeny s nějakým příběhem podle mytologické předlohy. Pro účely her se skvěle hodila oblíbená podívaná, *damnatio ad bestias* (potrestání divokými zvířaty). Trest *ad bestias* byl jedním z nejpřísnějších a směl se konat pouze po štvanicí (*venatiu*). Poprava divou zvěří patřila k nejmučivějším a nejpotupnějším prostředkům římského práva. (...) *ukřižování postrádalo gradaci a dramatický náboj, pro podívanou v aréně potřebné. Byl to zdoluhavý způsob popravy, který mohl trvat hodiny a podle okolností i dny. Diváci*

²³² SVOBODA, Ludvík. Encyklopedie antiky. Praha: Academia 1973. 1. vydání, str. 453. Odkaz in: KRÁLÍČKOVÁ, Kateřina. *Státní náboženství antického Řecka a Říma*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita 2012, s. 62n.

²³³ SVOBODA, Ludvík. Encyklopedie antiky. Praha: Academia 1973. 1. vydání, str. 454.

od představení v aréně očekávali, že jim zločinec zemře před očima. (...) Na scénu tudíž přišla dravá zvěř, která pro odsouzené znamenala rychlý a dramatický konec.²³⁴ Scénář popravy vyžadoval úpravu mytologických příběhů tak, aby se zvířata mohla v aréně dobře uplatnit. Obvyklé násilí bylo obohaceno také o sodomii, např. žena usvědčená z vraždy byla potrestána pohlavním stykem s oslem, a to před zraky diváků. Součástí trestu tedy kromě fyzických muk bylo i veřejné zostuzení, zahanbení a ponížení v té nejintimnější oblasti. Klement Římský uvádí případ křesťanek, které v aréně sehrály roli thébské královny Dirké: ženy byly přivázány k rohům býka a usmýkány k smrti.²³⁵

Ignác z Antiochie zřejmě počítal s trestem ad bestias, i když připouštěl i jiné druhy mučení. Už svou cestu na smrt přirovnal k boji se zvířaty: *Ze Sýrie až do Říma zápasím se šelmami, na zemi i na moři, ve dne i v noci, připoután k deseti leopardům, což je vojenský oddíl.*²³⁶ Označit vojáky za leopardy bylo neobvyklé, zato leopardi jako aktéři v arénách byli proslulí svou dravostí a divokou krásou. Významným zdrojem dodávek leopardů pro římský amfiteátr byla provincie Kilíkie.²³⁷

Oblíbenými zvířaty pro arénu, kromě již zmíněných býků a leopardů, byli také lvi, medvědi a sloni. Ignác z Antiochie byl prý předhozen lvům: *V roce 107 při své návštěvě v Antiochii pokáral císař Traján Ignáce, že vede lid do křesťanské záhuby. Brzy nato Ignáce zatkli a v doprovodu strážce vypravili na cestu do Říma. (...) Polomrtvého jej odsoudili na smrt. V den slavností Saturnálií 20. 12. jej hodili v amfiteátru lvům, kteří ho před zraky obecnstva roztrhali.*²³⁸ Proto v duchu ignatiovské legendy poznáme Ignáce na obrazech podle biskupského roucha a zpravidla dvou lvů.²³⁹

---

²³⁴ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 217.

²³⁵ 1. list Klementa Římského Korintským 6, 2. Odkaz in: DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 218.

²³⁶ *Řím V*, 1 (s. 162).

²³⁷ DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, s. 219.

²³⁸ PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: EWA Edition 1994. 1. vydání, s. 250.

²³⁹ HEYDUK, Josef. *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad 2012. 2. vydání, s. 185n.

5. KAPITOLA – Ignatiovská bádání

Ignác z Antiochie, biskup a prvomučedník, je významnou osobností raného křesťanství. Kromě toho je také osobností nadmíru zajímavou. Jeho život i smrt jsou z větší části zahaleny tajemstvím, jeho učení je dodnes inspirativní. Toto vše se stalo východiskem pro bádání v různých směrech.

5.1 Patristika a patrologie

Život a dílo křesťanských autorů z raného období zkoumají dva příbuzné obory, patristika a patrologie. *Patrologie je vědecká disciplína, která se zabývá životem, spisy a učením starokřesťanských autorů. (...) Názvu patristika – theologia patristica – bývá používáno v ekvivalentním smyslu pro učení církevních otců. (...) Pojmy patrologie a patristika bývají často zaměňovány. (...) Patrologie (patristika) je disciplína nejen literárně-historická, ale také theologicko-historická.*²⁴⁰

5.1.1 Ignácovy listy

Kromě dohadů ohledně Ignácovy mučednické smrti budily největší pozornost Ignácovy listy. Tomuto tématu jsme se stručně věnovali už na začátku 2. kapitoly. Dopisy napsal nebo nadiktoval Ignác během své cesty z Antiochie do Říma a adresoval je křesťanským obcím do Efesu, Magnesie, Trall, Říma, Smyrny a Filadelfie a navíc smyrenskému biskupu Polykarpovi. Po Ignácově smrti jeho listy zřejmě sebral Polykarp a pak je postoupil Filipským. Podle Eusebia bylo těchto listů sedm, ale postupem staletí se počet textů, připisovaných Ignácovi, rozšířil na dvojnásobek. *Je to jen doklad, jaké vážnosti požíval sv. Ignác. Listy jsou obsaženy v tzv. kodexu Colbertinum (10. stol.), v kodexu Jeruzalémském (11. stol.) a Sinajském (4. stol.)*²⁴¹

Původních sedm Ignácových listů se dochovalo ve dvou verzích, širší a kratší. K tomuto základu se připojilo ještě sedm pseudoepigrafických textů: list Marie z Cassoboly Ignácovi a jeho odpověď, Ignácovy listy do Tarsu a do Antiochie, druhý list do Filip a list diákonovi Hérónovi. Anglický scholastik Robert Grossetest (kol. 1250) uchoval ještě tři latinské listy, dva apoštolu Janovi a jeden Panně Marii,²⁴² jenž mohl rozvíjet Ignácovo téma: *A vládci*

²⁴⁰ ŠMELHAUS, Vratislav. *Řecká patrologie*. Skriptum. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1972. 1. vydání, s. 5.

²⁴¹ NOVÁK, Josef. *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH 1985. 1. vydání, s. 88.

²⁴² DRÁPAL, Dan. Listy Ignatia Antiochijského. In: *Spisy apoštolských otců*. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 138.

*tohoto věku zůstalo skryto Mariino panenství a její porod i smrt Páně. Tři vyhlášená tajemství, která se udála v tichosti boží.*²⁴³

Vzhledem k většímu množství textů, připisovaných Ignáci z Antiochie, se badatelé dlouho přeli o autenticitu Ignácových listů. Kalvíniští teologové 17. století, Claudius Salmasius a Joannes Dallaeus, popřeli pravost všech listů a prohlásili, že tyto texty byly napsány až po Ignácově smrti. Naopak John Pearson, anglikánský duchovní a později biskup v Chesteru, hájil pravost listů; zaujala ho především Ignácova nauka monarchistického episkopátu, zdůrazňující přední postavení biskupa v křesťanské obci. Roku 1672 vydal v Cambridge knihu pod názvem *Vinditiae Ignatianae*, která měla velký úspěch a dočkala se několika vydání (poslední v roce 1852).²⁴⁴

V 19. století pře o autenticitu ignatian pokračovala: zakladatel tübingenské školy F. Ch. Baur zastával názor, že tyto listy byly napsány v Římě v polovině 2. století a zaštitěny Ignácovým jménem jako autoritou, a to s úmyslem podpořit myšlenku priority episkopátu a předního postavení Říma.

Naopak řezenský biskup Karl Joseph von Hefele s tímto míněním nesouhlasil: *Hefele k tomu poznamenává, že měly-li být listy zfalšovány právě v Římě, pak je divné, že v listu do Říma není biskup a jeho úřad zmíněn ani jednou.*²⁴⁵ Devatenácté století přineslo také několik syrských rukopisů ignatian, objevených v Egyptě, a také arménskou verzi třinácti listů, jež byla až do roku 1849 známa pouze na Východě. Otázka pravosti Ignácových listů zajímala badatele po celé 19. století, i když většina se v druhé polovině století přiklonila k názoru, který je uznáván i dnes, *totiž že pravých je sedm listů kratší řecké verze.*²⁴⁶ Jde o listy, které zmiňuje již Eusebius.

Určení autenticity listů Ignáce z Antiochie je zásluhou celé generace badatelů, především Theodora Zahna, F. X. Funka, J. B. Lightfoota a Adolfa von Harnacka. O jejich poznatky se opírají i badatelé moderní doby. Do češtiny byly Ignácovy listy poprvé přeloženy již v 16. století (1562-1580). Z latiny tehdy přeložil delší verzi Matouš z Benešova a vydal ji patrně v Praze se svolením tehdejšího arcibiskupa Antonína. Toto vydání obsahovalo dvanáct listů a neslo název: *Episstoly svatého Ignátia Arcybiskupa Antyochoye, mučedníka Božího, a někdy svatého Jana Ewangelisty učedníka.* (Tento překlad vyšel ještě podruhé v r. 1786.)

²⁴³ *Efes XIX, 1 (s. 150).*

²⁴⁴ DRÁPAL, Dan. Listy Ignatia Antiochijského. In: *Spisy apoštolských otců.* Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 140.

²⁴⁵ DRÁPAL, Dan. Listy Ignatia Antiochijského. In: *Spisy apoštolských otců.* Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 141.

²⁴⁶ DRÁPAL, Dan. Listy Ignatia Antiochijského. In: *Spisy apoštolských otců.* Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 143.

Myšlenku, že Ignác z Antiochie byl žákem apoštola Jana, uvádí *Martyrium S. Ignatii* (4. stol.). Jak jsme již zmínili (viz 3.3.2), Jan žil ještě v době Traianově a Ignácově v Efesu. J. J. Novák k tomu udává, že *vliv sv. Jana na formulaci Ignácových myšlenek je až příliš nápadný, než abychom s naprostou negací mohli odmítnout tuto zprávu.*²⁴⁷

5.1.2 Ignácovo umučení

Okolnostmi i nejasnostmi ohledně mučednické smrti Ignáce jsme se již zabývali v předchozích kapitolách, a tak se nyní soustředíme na názory prezentované v patristické literatuře.

František Sušil se v první polovině 19. století opírá ještě nejvíce o údaje citované v mučednických aktech: *Na to úprkem do amfiteatru veden a tam bez meškání vstrčen byl podle rozkazu od císaře vzešlého, ježto se hry zápasní skončovaly. Nebo byl právě den nejslavnější, v jazyku Římanů třináctý prozvaný, kdežto největší zástup lidí se scházival. Tak předhozen byl šelmám, a naplnila se žádost jeho. (...)V pozn. je k dataci vysvětlení: 13. ten před kalendami Januaru (107. l.), tj. Decembr 20. Slavena od 17. Dec. skrze pět dnů slavnost Saturnalia (...).*²⁴⁸

Vratislav Šmelhaus ve své *Řecké patrologii* okolnosti Ignácovy mučednické smrti nezmiňuje.²⁴⁹

Dan Drápal ve Spisech apoštolských otců připouští několik možností podle různých zdrojů: *Podle údajů martyria Ignatiova byl Ignatios hozen šelmám 20. prosince 107, v 10. roce Traianovy vlády. Joseph Eckhel (Víděň 1796) a Heinrich Francke (Güstrow 1837) soudili, že Ignatios byl odsouzen před Traianovým tažením do Arménie. Protože Traianus zimoval v Antiochii na přelomu 114-115, kladli Ignatiovu smrt do roku 115. (...) Uhlhorn datoval smrt Ignatiovu do počátků Traianovy vlády. (...) Soudil, že Ignatia odsoudil Traianův prokonzul v letech 105-108. Hefele se klonil k roku 107. (...) Velké vydání apoštolských otců od Gebharta, Harnacka a Zahna uvádí jako rok martyria rok 115, Krüger rok 105. Musurillo a Molnár jsou pro dobu ku konci Traianovy vlády.*²⁵⁰

²⁴⁷ NOVÁK, Josef. *Spisy apoštolských otců*. Charita-scriptum, CMBF Litoměřice. Praha 1971. 1. vydání, s. 75.

²⁴⁸ SUŠIL, František. *Spisy swatých otců apoštolských*. Brno: Rudolf Rohrer 1837. Vydání neuvedeno, s. 58. [online]. [citováno dne 2014-05-17] Dostupné z: <http://www.kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid>.

²⁴⁹ ŠMELHAUS, Vratislav. *Řecká patrologie*. Skriptum. Praha: KEBF 1972.

²⁵⁰ DRÁPAL, Dan. *Listy Ignatia Antiochijského*. In: *Spisy apoštolských otců*. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, s. 137.

Josef Novák v Druhé patristické čítance uvádí, že císař Traianus dorazil do Antiochie v souvislosti s výpravou proti Parthům na konci roku 113 nebo začátkem roku následujícího, takže podle toho byl Ignác umučen asi roku 114. Avšak: *Rok není uveden. Kdy zemřel v Římě, přesně nevíme.*²⁵¹

Ryze katolická Patrologie Lorenza Dattrina se přidržuje tradiční datace: *Během pronásledování Trajánova byl biskup uvězněn, doveden do Říma, kde byl umučen asi kolem r. 110. Zvláštní byl způsob převozu do Říma – částečně po zemi, částečně po moři.*²⁵² Zajímavé je, že právě italský autor předpokládá jinou vhodnou trasu z Antiochie do Říma, zřejmě celou námořní.

Jozef Špirko, východoslovenský pravoslavný teolog, vychází patrně ještě ze starších zdrojů a ve své Patrológii o Ignácově mučednické smrti píše: *O mučenickej smrti sv. Ignáca píše už sv. Polykarp. Sv. Irenej hovorí, že ho hodili pred divokú zver, a Origenes píše, že sa to stalo v Ríme. Bezpochyby to bolo za cisára Trajana, pravdepodobne roku 107, kedy zahynulo v rímskom amfiteátri okolo 11 000 kresťanov.*²⁵³ Citovaný text bohužel neuvádí zdroj informací.

Štefan Pružinský, rovněž pravoslavný teolog, ve své Patrológii zmiňuje: *Svätý Ignác z Antiochie napísal 7 listov počas svojej cesty do Ríma, kde mal byť jako biskup hodený divej zveri na roztrhanie. Jeho listy neobsahujú protest proti mučenickej smrti, ale mučenickej entuziazmus.*²⁵⁴ (...) *O mučenickej smrti svätého Ignáca hovorí Polykarp, Origenes, Euzébios a svätý Jan Zlatoústý. Miestom mučenickej smrti bolo mesto Rím, kde bol hodený do arény na roztrhanie divej zveri. (...) Tradičným dátumom jeho smrti sa považoval rok 107, avšak teraz väčšina odborníkov sa zhodla na rokoch 107-117. Príčinou smrti tohto biskupa bolo krátkodobé prenasledovanie, ktoré vzniklo z neznámych príčin.*²⁵⁵

V ruských patrologických příručkách nalezneme často starší tradiční dataci. Anastasia Fursova ve svém Pravoslavném průvodci Římem, kde je kvůli Ignácovým ostatkům zaznamenán i námi zmiňovaný kostel sv. Klimenta, popisuje: *V Římě, v den pohanského svátku, 20. prosince 107, byl světec Ignatij Bogonosec odvečen do arény cirku (možná Kolosea), kde ho roztrhali lvi. Trajanu se zželelo jeho smrti, a tak ukončil pronásledování*

²⁵¹ NOVÁK, Josef. Sv. ignatius Antiochijský. In: *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH 1985. 1. vydání, s. 87.

²⁵² DATTRINO, Lorenzo. *Patrologie*. Překlad a dodatky Jaroslav Polc. Praha: KTF UK 1994. 1. vydání, s. 18.

²⁵³ ŠPIRKO, Jozef. *Patrológia. Životy, spisy a učenie sv. Otcov*. Prešov: Spolok biskupa P. Gojdiča 1995. 1. vydání, s. 27.

²⁵⁴ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia*. Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo pre pravoslávnu cirkev 1990. 1. vyd., s. 177.

²⁵⁵ PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia*. Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo pre pravoslávnu cirkev 1990. 1. vyd., s. 263.

*křesťanů. Ostatky světce – mučedníka byly přeneseny do Antiochie a nakonec navráceny do Říma.*²⁵⁶

Ukrajinský patrolog A. K. Kern se drží překonaných informací: *Církevní tradice i historická nauka jsou zajedno v tom, že Ignatij získal svůj mučednický věnec roku 107. Východní církev připomíná jeho mučednickou smrt 20. prosince, zatímco latinská – 1. února.*²⁵⁷

Naopak ruský patrolog A. I. Sidorov poukazuje jak na starší, tak na mladší dataci: *Určit s přesností datum mučednické smrti Ignatije je velmi složité. Bezpochyby zemřel za vlády Trajánovy (98-117), pravděpodobně v její druhé polovině. Tradičně se udává rok 107, ale se kloní k pozdější dataci (110-117).*²⁵⁸

5.2 Moderní ignatiovská bádání

Předchozí řádky naznačily, že od dob, kdy se vycházelo především z údajů mučednických akt, došlo k posunu ve výkladu historických okolností mučednické smrti Ignáce z Antiochie. V následující podkapitole se tedy zaměříme na názory moderních badatelů.

Joseph A. Fischer, významný německý církevní historik a patrolog, uvádí následovnou dataci: *Dle nejstarších pramenů je jisté, že k jeho zatčení došlo během vlády císaře Traiana (98-117), ne však v prvních letech. (...) Za místo mučednickovy smrti je s jistotou považován Řím. Datum smrti se nedá s přesností určit. Podle Eusebia (...) mohl být Ignatius biskupem v Antiochii mezi lety 68/69 až 107/108. Přesto Eusebius neuvedl datum jeho smrti, neboť dal přednost shrnutí tématu Traiana a pronásledování křesťanů. Podle Jeronýma skončil Ignatius v roce 109 (De vir. illustr. 16), podle spisu Martyrium Colbertinum (2, 1) rok 107. Obě tyto datace vycházejí z Eusebiových propočtů. Mučednická akta pocházejí z pozdějších staletí, a proto nejsou důvěryhodná.*²⁵⁹

Patrologové Berthold Altaner a Alfred Stuiber vycházejí taktéž z údajů Eusebia a Jeronýma a Ignácovo úmrtí situují kolem roku 110. Podrobněji se věnují nauce a otázce autenticity listů.²⁶⁰

---

²⁵⁶ ФУРЦОВА, Анастасия. *Православный путеводитель по Риму*. Прага: А. Фурсова 2012. Издание 1; s. 90. (Vlastní překlad.)

²⁵⁷ КЕРН, А. К. *Патрология*. Киев: Издательство им. св. Льва 2004. Издание 1; s. 119. (Vlastní překlad.)

²⁵⁸ СИДОРОВ, А. И. *Курс патрологии*. Москва: Русские огни 1996. Издание 1; s. 91. (Vlastní překlad.)

²⁵⁹ FISCHER, J. A. *Die apostolischen Väter*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1981. 3. Auflage; s. 114n. (Vlastní překlad.)

²⁶⁰ ALTANER, B. – STUIBER, A. *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter*. Freiburg: Herder 1978.

Hubertus R. Drobner patří k moderním patrologům, kteří opouštějí zažitá schémata, nabízejí nové možnosti a posouvají hranici Ignácova umučení mnohem dále za rok 110. *Ignác, křesťan z pohanů, (...) napsal jako zajatec na cestě do Říma sedm dopisů, které se dochovaly ve třech různých redakcích a do kterých byly vloženy další pseudo-ignaciánské spisy. (...) V Římě Ignác zemřel mučednickou smrtí, jak hodnověrně potvrzují Polykarpos, Origenés a Eusebios. Více o Ignácově osobě a životě nevíme.*²⁶¹ Drobner uvádí pochybnosti o dosud tradovaných letopočtech 107-110, vázaných na pronásledování křesťanů v Antiochii a spojovaných s Ignácovým umučením v cirku. *Tuto interpretaci zpochybnilo novější bádání, takže jako dobu Ignácovy cesty a smrti je možné stanovit poměrně neurčitě roky 105-135. Také příčinou jeho smrti nemohlo být pronásledování křesťanů, nýbrž střety uvnitř obce nebo crimen laesae maiestatis (...), pro který si konečný rozsudek vyhradil císař. Na to, že proces ještě nebyl uzavřen a rozsudek smrti nebyl nezvratný, (...) poukazuje Ignácův silný protest proti jakékoliv pomoci v Římě (Řím VI).*²⁶²

5.3 Nové hypotézy

Od osmdesátých let 20. století obrazení badatelé svoji pozornost také k dalším okolnostem, které mohly zapříčinit zatčení a umučení Ignáce z Antiochie.

5.3.1 Pohané a křesťané

V předchozích kapitolách jsme se zabývali především možným proviněním křesťanů vůči římským zákonům, je však třeba vzít v potaz také veřejné mínění. *Výtky, jichž se křesťanům dostávalo (...), byly zpravidla nábožensko-právní a kulturní povahy. Křesťanská komunita byla obviňována z ateismu (neúčasti na obětech bohům vlasti) - crimen laesae divinitatis – a z urážky císařova majestátu – crimen laesae maiestatis. Křesťanům bylo dále vytýkáno, že neuznávají logos a nomos Řeků, tedy moudrost nashromážděnou věky, životní styl, který je důležitou obecnou normou společnosti. Žádný křesťan tedy nemohl být dobrým římským občanem.*²⁶³

Římská společnost na jedné straně obdivovala morální směřování křesťanů, na druhé straně byly křesťanské komunity vhodným objektem pro svalení viny za přírodní katastrofy a tragédie. Početnější skupiny křesťanů navíc ohrožovaly zaběhnutý chod ekonomiky v dané

---

8. Auflage; s. 47nn.

²⁶¹ DROBNER, H. R. *Patrologie: Úvod do starokřesťanské literatury*. Praha: OIKOYMENH 2011. 1. Vydání, s. 75.

²⁶² DROBNER, H. R. *Patrologie: Úvod do starokřesťanské literatury*. Praha: OIKOYMENH 2011. 1. Vydání, s. 76.

²⁶³ ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 20.

oblasti, ať už šlo o trh s obětními zvířaty nebo prodej amuletů u pohanských svatyní. Již v druhé polovině 1. století narůstal veřejný odpor vůči křesťanům, jenž přispěl k úspěšnosti represí ze strany úřadů.²⁶⁴ Pro helénský kulturní svět bylo typické propojení života společnosti s náboženskou sférou, a tak se všechny složky – sociopolitická, ekonomická i náboženská – mohly promítnout jako důvody či záminky pro pronásledování křesťanů. K sociopolitické interpretaci se kloní např. W. H. C. Frend a Eric Noffke, náboženskému zdůvodnění dává přednost italská historička Marta Sordi.²⁶⁵

Traianův postoj ke křesťanům, jak se dochoval v korespondenci s Pliniem Mladším, jsme již také zmiňovali; šlo o kompromisní řešení, kdy měly být trestány především individuální případy, a to jen na přímé, nikoliv anonymní udání. Kdo však udal antiochijského biskupa Ignáce a jeho druhy?

Pokud nebyl Traianus osobně přítomen v Antiochii a nezažil tam přímé odmítnutí poslušnosti ze strany tamějších křesťanů v čele s hlavou jejich obce, můžeme uvažovat o udání někoho z jejich nepřátel. V první řadě to mohl být někdo z okolí, tedy z pohanů nebo žido-křesťanského prostředí.

5.3.2 Židé a křesťané

Křesťanství se od svých počátků prezentovalo jako duchovní hnutí, otevřené všem lidem a kulturám. *Bez ohledu na dosavadní příslušnost k té či oné náboženské tradici se evangelium nabízelo jako eschatologický a ničím nezasloužený dar, jemuž je vzdálen jakýkoliv nátlak...*²⁶⁶

Křesťané byli díky své vazbě na Boží zjevení v Ježíši Kristu nositeli nové, spásonosné pravdy. Přelom prvního a druhého století byl ve znamení formování křesťanské identity.

První křesťané byli ještě považováni za jeden z mnoha proudů židovství, další generace už byly nuceny se vůči němu vymezit: bylo potřeba odlišit jak stránku liturgickou, tak etickou a organizační. Církevní společenství křesťanů na počátku druhého století vykazovala řadu společných znaků s židovskými komunitami. Byly to především důsledný monoteismus, obdobný liturgický kalendář, posvátné židovské texty, integrované do křesťanské liturgie,

---

²⁶⁴ DODDS, E. R. Pohané a křesťané ve věku úzkosti. Praha: P. Rezek 1997. 1. vydání, s. 128nn. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 21.

²⁶⁵ FREND, W. H. C. I monaci e la fine del paganesimo greco-romano in Siria e in Egitto. Bologna: EDB 2008; NOFFKE, E. Cristo contro Cesare. Torino: Claudiana 2006; SORDI, M. I cristiani e l'impero romano. Milano: Jaca Books 2004. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 21.

²⁶⁶ ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 15.

modlitby a další prvky.²⁶⁷ *Vedle helénské kultury tedy křesťanství ovlivňovala jeho základní židovská matrice.*²⁶⁸

Výraz *židokřesťanství* vymezil v širokém slova smyslu Jean Danielou jako *veškeré vystopovatelné vlivy židovství v církvi prvních staletí, tedy nejen křesťany, kteří se původně hlásili ke křesťanství.*²⁶⁹ Vyznavači tohoto směru sami sebe vnímali v návaznosti křesťanství na židovství jako *verus Israel*, nebo na znamení odlišnosti od ostatních náboženských skupin *tertium genus.*²⁷⁰

Výrazný signál rozchodu křesťanství s židovstvím nacházíme právě u Ignáce z Antiochie. V listu Magnesijským Ignác vyzývá, aby se křesťané odklonili od židovského způsobu života a začali žít podle Ježíše Krista: *Proto když jsme se stali jeho učedníky, naučme se podle křesťanství žít. (10,1)* Především apeluje na členy křesťanské obce, aby neslavili spolu s Židy sobotu jako den sváteční, nýbrž světili neděli jako den Kristova vzkříšení. *Když tedy ti, kteří byli zvyklí žít ve starých skutcích, přešli nové naději, nedrží už sobotu, ale žijí podle dne Páně, kde také vzešel náš život skrze něho a jeho smrt, (...) jak bychom my mohli žít bez něho, jehož učedníky v duchu byli proroci, kteří ho jako učitele očekávali? (...) Je nesmyslné mluvit o Ježíši Kristu a řídit se židovstvím. Křesťanství neuvěřilo v židovství, ale židovství v křesťanství... (9,1-2)*²⁷¹

Ignácova slova hovoří jednoznačně. Židé, žijící v jednom místě s křesťany – a možná s nimi i sympatizující – se mohli cítit takovými postoji ohrožení. Mohli chápat takové výroky jako výpady vůči svému náboženství. Je pravděpodobné, že antiochijský biskup tyto názory zastával již před tím, než je fixoval prostřednictvím svého listu do Magnesie. Podle všech dochovaných svědectví svá stanoviska nejenom neskrýval, ale otevřeně je prezentoval. Těžko se tedy můžeme divit tomu, že se mohl najít někdo, kdo se v důsledku pocitu ohrožení – ať už své osoby nebo celé skupiny – uchýlil až k udání, které vedlo k Ignácovu obvinění, zatčení a umučení.

²⁶⁷ Návaznost na židovskou liturgii ad: KLEMENT ŘÍMSKÝ. List Korinťanům XLI. In: *Druhá patristická čítanka* s. 58.

²⁶⁸ FILOROMO, G. – MENOZZI, D. *Storia del cristianesimo*. Roma: Laterza 2001. Ed. 3; s. 144. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 15.

²⁶⁹ DANIELOU, Jean. *Les origines du christianisme latine*. Paris: Cerf 1958; s. 9-32. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 15.

²⁷⁰ FILOROMO, G. – MENOZZI, D. *Storia del cristianesimo*. Roma: Laterza 2001. Ed. 3; s. 172. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, s. 16.

²⁷¹ *Magn 10, 1* (s. 154) a *9, 1-2* (s. 155).

Procesem osamostatňování křesťanství od židovství²⁷² a židovsko-křesťanskou konverzí²⁷³ se ve svých studiích zabývá řada badatelů. Závažné výhrady Židů vůči křesťanům zachytil již apologet Justin Martyr (100-165) ve svém Dialogu s Tryfónem. Židovský učenec Tryfón v něm vyčítá křesťanům, že se zpronevěřují monoteismu otců a mesiášským idejím, že nedodržují Písmo a jeho přikázání.²⁷⁴ Justinův fiktivní dialog vykazuje autobiografické rysy (jeho konverzi od pohanství ke křesťanství kolem r. 130). Přestože Justin Martyr v době umučení Ignáce z Antiochie teprve prožíval svá jinošská léta, s velkou pravděpodobností zachytil proces, který byl aktuální již v období, kdy v Antiochii jako biskup působil Ignác.

Sám Justin pak prošel obdobnou cestou jako on: za vlády císaře Marca Aurelia (161-180) byl na základě konkrétního udání zajat, odsouzen, mučen a stětím popraven, a to za šíření nepovoleného křesťanského učení. Mučednická akta, zachycená údajným očitým svědkem, zaznamenala jeho výslech před římským prokurátorem Juniem Rusticem. Jeho pevnou křesťanskou víru dosvědčují tato slova: *Prostudoval jsem veškeré dostupné filosofie a to mě utvrdilo v tom, že pouze jediná nauka je ta pravá: ta, kterou vyznávají křesťané, že Bůh je Stvořitelem světa a Pánem všeho tvorstva a že Ježíš Kristus byl podle proroctví poslán na tento svět, aby člověka spasil a celé pravdě naučil.*²⁷⁵ Zajímavostí je, že část ostatků Justina Martyra našla v 18. století své místo uložení v loretánské kapli františkánského kláštera v Hájků u Červeného Újezdu.²⁷⁶

5.3.3 Spory uvnitř obce

Další možnou variantou, kdo přispěl k zatčení Ignáce z Antiochie, byly možné spory uvnitř křesťanské obce. Jak již jsme zmínili v předchozích kapitolách, Ignác byl velkým zastáncem hierarchickou strukturu církve, preferoval výlučnou autoritu episkopa jako hlavy komunity. Jeho ódu na takové uspořádání zachycují např. jeho slova v listu Efeským: *Vaše ctihodné presbyterium je hodné Boha, je s episkopem zajedno jako struny s kytarou. Proto vaše jednomyslnost a souzvuk v lásce zpívají o Ježíši Kristu. A jeden jako druhý buďte jedním*

²⁷² SIMON, Marcel. Verus Israel. Oxford: Littman Library 1964; FILORAMO, G. – GIANOTTO, C. Verus Israel. Nuove perpetteive sul judeo-cristianesimo. Brescia: Paideia 2001; BLANCHETIERE, François. *Enquête sur les racines juives du mouvement chrétien*. Paris: Cerf 2002. Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*; s. 17.

²⁷³ HORBURY, William. Židovská dimenze. In: *Rané křesťanství*. HAZLETT, Ian (ed.). Brno 2009; SIMON, Marcel. Verus Israel. Oxford: Littman Library 1964. . Odkaz in: ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo náboženstvím*; s. 18.

^{274 274} JUSTIN. *Dialogus cum Tryphone*. In: *Iustini Martyris Apologie pro Christianis. Dialogus cum Tryphone*. Berlin: M. Marcovich 2005; s. 124.

²⁷⁵ *Martyrdom of St. Justin*. (Vlastní překlad.) [online]. [citováno dne 2014-05-23] Dostupné z: http://www.crossroadinitiative.com/library_article/622/Martyrdom_of_St._Justin.html.

²⁷⁶ BERÁNEK, Karel. *Františkánský klášter v Hájků*. *Historie Kláštera*. Dostupné [online]. [citováno dne 2014-05-23] Dostupné z: <http://klasterhajek.ic.cz/Historie.html>.

*sborem, ve svorném souzvuku, naladění na jedné boží tónině, jedním hlasem zpívejte skrze Ježíše Krista Otci, aby vám naslouchal a z vašich činů poznal, že jste údy jeho syna.*²⁷⁷ Tato zdánlivě laskavá slova však postupně nabývají razance: *Kdo tedy do shromáždění nechodí, už se vyvyšuje nad jiné, a tím sám sebe obviňuje. Neboť je psáno: Pyšným se Bůh protiví. Přičiňujme se tedy, abychom se neprotivili episkopovi a byli tak poddáni Bohu.*²⁷⁸

Lze si snadno představit, že zdaleka ne všem členům nebo sympatizantům antiochijské křesťanské obce bylo po chuti, aby byli takto zcela a bezvýhradně poddáni autoritě episkopa. Církevní společenství - jako každé jiné - bylo, je a bude složeno z různých lidí, kteří zastávají rozličné názory a jednají tak, jak je jim vlastní. Proto i proti Ignácovi mohly vyvstat různé tlaky, které mohly vyvrcholit až jeho udáním římským úřadům.

Jednou z možností také je, že se Ignácovy názory a razantní postoje nelíbily někomu ve spřízněných křesťanských obcích. Podle všeho byl antiochijský biskup s dalšími obcemi v kontaktu, a tak byli lidé v nich nejspíš pravidelně o jeho stanoviscích informováni. Jeho kárání a napomínání v případě konkrétních prohřešků proti křesťanské morálce také mohlo popudit a uvést do pohybu odvetné činy.

Badatelé, kteří se kloní k novým eventualitám v případě umučení Ignáce z Antiochie, jsou například Reinhardt M. Hübner²⁷⁹, Andreas Lindemann²⁸⁰ nebo Allen Brent²⁸¹. Ignatiovská bádání jsou stále velkým tématem v oblasti patristiky a mohou přinést ještě velká překvapení.

ZÁVĚR

Obsahem mé bakalářské práce je život, smrt a odkaz Ignáce z Antiochie, biskupa a prvomučedníka. Celkový text byl rozvržen do pěti kapitol, úvodu a závěru. První kapitola sleduje vznik a rozvoj města Antiochie, kde byl Ignác hlavou křesťanské obce. V podkapitolách jsou stručně popsány počátky křesťanství v Antiochii a osobnosti, které v tomto významném syrském centru působily. Závěr první kapitoly si všímá současnosti syrské pravoslavné církve.

---

²⁷⁷ Efes IV, 1-2 (s. 146).

²⁷⁸ Efes V, 3 (s. 146).

²⁷⁹ HÜBNER, R. M. *Thesen zur Echtheit und Datierung der sieben Briefe des Ignatius von Antiochien*. Zeitschrift für antikes Christentum. Band 1. Berlin – New York: Walter de Gruyter 1997 s. 185-194.

²⁸⁰ LINDEMANN, Andreas. Antwort auf die Thesen zur Echtheit und Datierung *der sieben Briefe des Ignatius von Antiochien*. Zeitschrift für antikes Christentum. Band 1. Berlin – New York: Walter de Gruyter 1997; s. 44-72.

²⁸¹ BRENT, Allen. *Ignatius of Antioch. A Martyr Bishop and the Origin of the Episcopacy*. London: T&T Clark Theology 2007; s. 20-25.

Druhá kapitola je věnována osobnosti Ignáce z Antiochie, a to jak z hlediska historicity, tak s ohledem na proces legendarizace. Nejprve je onomasticky rozebráno Ignácovo jméno, pak přicházejí na řadu svědectví o Ignácově životě a smrti. Kromě jeho vlastních listů, které napsal na cestě z Antiochie do Říma, kde měl být popraven, jsou cenná především svědectví Polykarpa ze Smyrny, Ireneae z Lyonu a Eusebia z Kaisareie.

Právě tyto skutečnosti přispěly k tomu, že se život a mučednická smrt Ignáce z Antiochie staly součástí ústní tradice, která k faktům přidala další, fiktivní vrstvy. Antiochijskému biskupu se dostalo úcty jako světci, jeho památka byla připomínána v údajný výroční den jeho umučení. Jeho ostatky byly podle tradice přeneseny do Antiochie, později došlo k translaci ostatků do Říma a jejich uložení v bazilice sv. Klimenta. Tento kostel se nachází nad prostorami starokřesťanských domů a katakomb, kde se scházeli první Kristovi příznivci. Shodou okolností jsou v této lateránské bazilice uloženy ostatky hned tří významných osobností: Ignáce z Antiochie, sv. Klimenta, biskupa římského, a věrozvěsta Cyrila.

Třetí kapitola mé bakalářské práce se podrobně zabývá umučením Ignáce z Antiochie a jeho možnými příčinami. Historická fakta, po staletí tradovaná, začala postupně splývat s fikcí. Nejdůležitější složkou tohoto celku se stal odkaz mučedníka Ignáce, jenž neváhal pro své křesťanské přesvědčení položit svůj život a dosvědčit tak svou víru v Krista. Mnozí křesťané se v obdobné situaci zachovali stejně jako on a podle jeho příkladu rozšířili řady křesťanských mučedníků, jejichž příběhy jsou dodnes stabilním kamenem tradiční věrouky. V lidové zbožnosti je Ignác z Antiochie *vzýván těmi, kdo prosí o vyléčení bolesti v krku, neboť ani uprostřed muk, která musel podstoupit, nikdy nepřestal volat Ježíšovo jméno.*²⁸² Odkaz Ignáce z Antiochie je stále živý, chrámy jemu zasvěcené nalezneme např. v Sýrii, na Kypru, v USA a v Austrálii.

Ve čtvrté kapitole jsou popsány postihy vůči křesťanům, zločiny, jichž se dopouštěli proti římské státní moci. Byla to především provinění proti státnímu a císařskému kultu, která byla exemplárně trestána smrtí. Exekuce křesťanů se často konaly v amfiteátrech, pro výstrahu i pobavení lidu. Popravy se staly pevnou součástí programu gladiátorských her, v rámci římských svátků. Ignác z Antiochie byl po strastiplné pouti údajně předhozen dravé zvěři v římském Koloseu. Datum ani okolnosti jeho smrti nejsou doloženy, a tak zůstávají

---

²⁸² Oficiální stránky děkanátu Římskokatolické církve v Jeseníku. [online]. [citováno dne 2014-04-13] Dostupné z: <http://www.ruzenec.cz/>.

předmětem dohadů. V této kapitole jsou nastíněny některé možnosti, které by mohly odpovídat údajům v dochovaných textech.

Pátá kapitola mé bakalářské práce je zaměřena na tzv. ignatiovská bádání, jejichž předmětem zájmu jsou od počátku hlavně Ignácovy listy, autentické i nepravé, a Ignácovo umučení. Tato bádání probíhají na půdě patristiky a patrologie; zabývají se jimi mnozí renomovaní badatelé. V minulých dvou staletích šlo především o určení pravosti ignatian, v současnosti je více zkoumán život antiochijského biskupa, jeho působení v církevní obci a kontext doby. Tradičně byl konec Ignácova života časově situován do posledních let vlády císaře Traiana. Moderní badatelé však tuto možnou hranici posouvají, tak by mohlo Ignácovo umučení spadat do doby vlády císaře Hadriána nebo Antonia Pia. Tyto hypotézy však dosud postrádají důkazy pravdivosti. Poslední oddíl páté kapitoly se věnuje právě novým, dosud nepodloženým domněnkám, co se týče okolností Ignácova zatčení. Jeho uvěznění, odsouzení a umučení mohlo být iniciováno na základě konkrétního udání od některého z jeho odpůrců. Mohlo jít o někoho z pohanů, Židů či židokřesťanů, bludařů, nebo dokonce i někoho z křesťanské obce, kdo byl dotčen Ignácovými mravními nároky. Nevoli mohla vzbudit i jeho přísná koncepce monarchistického episkopátu. Všechny tyto hypotézy však ještě čekají na své prověření, potvrzení nebo vyvrácení.

Ignácova touha po mučednické smrti, promítnutá do všech jeho dochovaných listů, dala základ tzv. teologii mučednictví. Jeho sugestivní slova - *Jsem pšenici Boží, a když mne rozemelou zuby šelem, budu shledán čistým chlebem Kristovým*²⁸³ - dodnes působí na mysl, emoce a city křesťanů. Fenomén křesťanských mučedníků a teologii mučednictví bych ráda ještě více prozkoumala a popsala ve své budoucí diplomové práci.

Smyslem Ignácova martyria bylo uskutečnění cesty, která vede k naplnění života u Pána. Podle vlastních slov byl spoután pro Ježíše Krista, ale také v něm:²⁸⁴ δεδεμενος γαρ εν Χριστω Ιησου.²⁸⁵

---

²⁸³ Řím IV, 1 (s. 162)

²⁸⁴ BOMMES, Karin. *Weizen Gottes. Kölln – Bonn: P. Hanstein 1976. 1. Auflage; s. 121.* (Vlastní překlad.)

²⁸⁵ Řím IV, 1 (s. 161); řecký text: FISCHER, J. A. *Die apostolischen Väter.* Darmstadt: WB 1981. 3. Auflage; s. 182.

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

EUSEBIOS Z KAISAREIE. *Ecclesiastica historia*. In: Novák, J. J. *Církevní dějiny*. (*Ecclesiastica historia*) Teologická studie. Praha: ČKCH 1988. 1. vydání, 225 str. ISBN nevedeno.

HIERONYMUS. *De viris illustribus*. In: *Hieronymus, Gennadius, Isidorus. Dějiny křesťanského písemnictví. De viris illustribus*. Překlad a komentář: Heller, J. M. a Putna, M. C. Praha: Herrmann a synové 2010. 1. vydání, 255 str. ISBN 978-80-87054-22-2.

IGNATIUS ANTIOCHIJSKÝ. *Listy Ignatia Antiochijského*. Přeložil Jan Sokol. In: *Spisy apoštolských otců*. Varcl, L. – Drápal, D. – Sokol, J. Úvodní slovo: Drápal, Dan. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, 364 str. ISBN nevedeno.

Řecký text v německém překladu J. A. Fischera – Ignatius-Briefe. In: FISCHER, J. A. *Die apostolischen Väter*. Schriften des Urchristentums. Erster Teil. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1981. 8., durchgesehene Auflage; 290 str. ISBN nevedeno.

ÍÓANNES MALALAS, *Chronographia*. Ed. Dindorf, L. A. Bonn: Weber 1831; 796 str.

ÍÓANNES MALALAS, *Chronographia. Edition Corpus Fontium Historiae Byzantinae 35*. Ed. Thurn, Johannes. Berlin: DeGruyter 2000; 594 str. ISBN 10-3110088002.

IRENEUS Z LYONU. *Adversus Haereses*. Svatého Otce Ireneia, biskupa a mučenika, Patero kněh proti kacířstvím. Přeložil J. N. Desolda. Praha: Dědictví sv. Prokopa, č. XIV, 1876. 382 str.

IUVENALIS, D. I. *Satiry I, 4*. Praha: Svoboda 1972. Edice Antická knihovna. Přeložil Z. K. Vysoký. 1. vydání, 315 str. ISBN nevedeno.

JOHANNES MALALAS. *Weltchronik*. Übersetzt von J. Thurn und M. Meier. Stuttgart: A. Hiersemann 2009; 566 str. ISBN 0340-7853.

JUSTIN MARTYR. *Dialogus cum Tryphone*. In: *Iustini Martyris Apologie pro Christianis. Dialogus cum Tryphone*. Ed. M. Marcovich. Berlin: DeGruyter 1997. 1. Auflage. ISBN 3110 157381339.

KLEMENT ŘÍMSKÝ. *První list Klementa Římského Korintským*. Přeložil J. J. Novák. In: NOVÁK, J. J. *Druhá patristická čítanka*. Praha: ČKCH 1985. 1. vydání, 110 str. ISBN nevedeno.

POLYKARP ZE SMYRNY. *List Polykarpův*. Přeložil Dan Drápal. In: *Spisy apoštolských otců*. Varcl, L. – Drápal, D. – Sokol, J. Úvodní slovo: Drápal, Dan. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, 364 str. ISBN nevedeno.

Umučení Polykarpovo. Přeložil Dan Drápal. In: *Spisy apoštolských otců*. Varcl, L. – Drápal, D. – Sokol, J. Úvodní slovo: Drápal, Dan. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, 364 str. ISBN nevedeno.

Umučení Polykarpa. Přeložil Pavel Dudzik. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, 400 str. ISBN 978-80-7429-187-6.

Umučení přesvatého Ignáce Antiochijského. Antiochijská verze. Podle Funkeho edice z řečtiny přeložil Pavel Dudzik. In: *Příběhy křesťanských mučedníků II.* Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, 400 str. ISBN 978-80-7429-187-6.

LITTERAE SACRAE

Bible. Písmo svaté Starého a nového zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. Praha: ČBS 2012. 18. (9. opravené) vydání, 1388 str. ISBN 978-80-87287-51-4.

Biblií svatá aneb Všecka svatá písmena Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání kralického z roku 1613. Praha: Biblická společnost britická a zahraniční 1939. Vydání neuvedeno, 1102 str. ISBN neuvedeno.

The Greek New Testament. Eds. ALAND, K. – BLACK, M. – MARTINI, C. M. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft 1994. 4. revised edition; str. 918. ISBN 3-438-05110-9.

PATRISTIKA A PATROLOGIE

ALTANER, B. – STUIBER, A. *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter.* Freiburg: Herder 1978. 8. Auflage; 642 str. ISBN 3-451-13580-9.

BOMMES, Karin. *Weizen Gottes. Untersuchungen zur Theologie des Martyriums bei Ignatius von Antiochien.* Bonn: Peter Hanstein Verlag GmbH Köln 1976. 1. Auflage. 284 str. ISBN neuvedeno.

DATTRINO, Lorenzo. *Patrologie.* Překlad a dodatky Jaroslav Polc. Praha: KTF UK 1994. 1. vydání, 282 str. Pro vnitřní potřeby KTF UK, ISBN neuvedeno.

DROBNER, H. R. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury.* Praha: OIKOYMENH 2011. 1. vydání, 807 str. ISBN 978-80-7298-466-4.

FISCHER, J. A. *Die apostolischen Väter.* Schriften des Urchristentums. Erster Teil. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1981. 8., durchgesehene Auflage; 290 str. ISBN neuvedeno.

КЕРН, А. К. *Патрология.* Киев: Изд. им. св. Льва. 1-ое издание; 304 str. ISBN 485-975.

NOVÁK, J. J. *Druhá patristická čítanka.* Praha: ČKCH 1985. 1. vydání, 110 str. ISBN neuved.

PRUŽINSKÝ, Štefan. *Patrológia.* Bratislava: Cirkevné nakladateľstvo 1990. 1. vydání, 464 str. ISBN 80-85128-08-X.

QUASTEN, Johannes. *Patrology I.* Allen – Texas: Christian Classics 1983; 349 str. ISBN 0-87-061-140-0.

СИДОРОВ, А. И. Курс патрологии. Москва: Русские огни 1996. Издание 1; 350 str. ISBN 5-88599-003-4.

Spisy Apoštolských otců. Přeložili: VARCL, L. - DRÁPAL, D. - SOKOL, J. Úvodní slovo: Dan Drápal. Praha: Kalich 1986. 1. vydání, 366 str. ISBN nevedeno.

ŠMELHAUS, Vratislav. *Řecká patrologie.* Skriptum. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1972. 1. vydání, 277 str. ISBN nevedeno.

ŠPIRKO, Jozef. *Patrológia. Životy, spisy a učenie sv. Otcov.* Prešov, Spolok bisk. P. P. Gajdiča 1995. Reedícia, 230 str. ISBN nevedeno.

ATLASY, SLOVNÍKY A ENCYKLOPEDIE

Akademická příručka českého jazyka. Eds. PRAVDOVÁ, M. – SVOBODOVÁ, I. Praha: Academia 2014. 1. vydání, 533 str. ISBN 978-80-200-2327-8.

ATTWATER, Donald. *Slovník svatých.* Vimperk: Papyrus 1993. 1. vydání, 438 str. ISBN 80-85776-06-5.

Dějiny Byzance. Autorský kol. Vedoucí: ZÁSTĚROVÁ, Bohuslava. Praha: Academia 1994. 1. vydání, 532 str. ISBN 80-200-0454-8.

ФУРЦОВА, Анастасия. *Православный путеводитель по Риму.* Прага: А. Фурсова 2012. Издание 1; 133 str. ISBN nevedeno.

JORDAN, Michael. *Encyklopedie bohů.* Český Těšín: Volvox – Globator 1997. 1. vydání, 250 str. ISBN 80-7207-087-8.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude jmenovat?* Praha: Academia 1985. 2. vydání, 340 str. ISBN nevedeno.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény.* Praha: Academia 1974. 1. vydání, 149 str. ISBN nevedeno.

NEWMAN, Jaakov – SIVAN, Gavriel. *Judaismus od A do Z.* Praha: Sefer 1992. 1. vydání, 285 str. ISBN 80-900895-3-4.

Ottův slovník naučný. Vydavatel a nakladatel JAN OTTO. Praha 1897. Díl XII, 1072 str.

PETRÁČKOVÁ, V. – KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov.* Praha: Academia 1995. 1. vydání, str. 23.

PIJOAN, José. *Dějiny umění.* Díl 1. Praha: Odeon 1982. 2. vydání. 336 str. ISBN nevedeno.

PRAŽÁK, J. M. – NOVOTNÝ, F. – SEDLÁČEK, J. *Latinsko-český slovník, díl A-K.* Praha: SPN 1980. 19. vydání, 743 str. ISBN nevedeno.

PRITCHARD, J. B. *Biblický atlas.* Praha: ČBS 1996. 1. vydání, 153 str. ISBN 80-85810-09-3.

RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme.* Praha: Libri 2001. 1. vydání, 500 str. ISBN 80-7277-038-1.

REJZEK, Jiří. *Etymologický slovník.* Praha: Leda 2001. 1. vydání, 752 str. ISBN 80-85927-85-3.

Slovník řeckých spisovatelů. BORECKÝ a kol. Praha: Leda 2006. 2., přepracované a doplněné vydání, 664 str. ISBN 80-7335-066-1.

SVOBODA, L. – VARCL, L. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia 1973. 1. vydání, 744 str. ISBN neuvedeno.

VAVŘÍNEK, Vladimír. *Encyklopedie Byzance*. Praha: Libri a SLÚ 2011. 1. vydání, 552 str. ISBN: 978-80-7277-485-2.

Znaky a symboly. Ed. BRUCE-MITFORD, Miranda. Praha: Knižní klub 2008. 1. vydání, 352 str. ISBN 978-80-242-2492-3.

LITERATURA

BACKHOUSE, Stephen. *Malé kompendium křesťanských dějin*. Praha: KK 2011. 1. vydání, 208 str. ISBN 978-80-242-3663-6.

BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko 2008. 1. vydání, 168 str. ISBN 978-80-206-0975-5.

BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva /ve třech fázích vývoje/*. Praha: Academia 1988. 1. vydání, 304 str. ISBN neuvedeno.

BECHERT, Tilmann. *Die Provinzen des Römischen Reiches*. Mainz: Verlag P. von Zabern 1999. 225 str. ISBN 3-8053-2399-9.

BISBEE, G. A. *Pre-Decian Acts of Martyrs*. Cambridge (Massachusetts): Harvard Press 1986. Ed. 1; 187 str. ISBN 08 006 70744.

BRENT, Allen. *Ignatius of Antioch. A Martyr Bishop and the Origin of the Episcopacy*. London: T&T Clark Theology 2007; Ed. 1; str. 191. ISBN 9780567222640.

BURIAN, Jan. *Římské impérium*. Praha: Svoboda - Libertas 1994. 1. vydání, 240 str. ISBN 80-205-0391-9.

BUSTACCHINI, Gianfranco. *Ravenna. Geschichte- und Kunstfuehrer*. Bologna: Italcards 1984; 160 str. ISBN neuvedeno.

CANFORA, Lucano. *Dějiny řecké literatury*. Praha: Coanisch Latin Press 2001. 1. vydání, 896 str. ISBN 80-85917-69-6.

CARROL, W. H. *The Founding of Christendom*. Vol. 1. Chicago: Christendom Press 1985. Ed. 1; str. 605. ISBN 9780931888212

ČERVENKOVÁ, Denisa. *Jak se křesťanství stalo státním náboženstvím*. Praha: Karolinum 2012. 1. vydání, 150 str. ISBN 978-80-246-1975-0.

DAHLHEIM, Werner. *Odkaz antického Říma*. Praha: Vyšehrad 2006. 1. vydání, 224 str. ISBN 80-7021-728-6.

DODDS, E. R. *Pohané a křesťané ve věku úzkosti*. Praha: P. Rezek 1997. 1. vydání, 184 str. ISBN 80-86027-08-2.

- DOSTÁLOVÁ, Růžena. *Byzantská vzdělanost*. Praha: Vyšehrad 2003. 2. vydání, 450 str. ISBN 80-7021-409-0.
- DUNKLE, Roger. *Gladiátoři. Krutá podívaná ve starověkém Římě*. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, 356 str. ISBN 978-80-7429-031-2.
- ESSIG, K.-G. *Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien*. *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No 2 (Jun., 1986), pp. 105-117. [online]. [citováno dne 2013-03-17] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1584263>.
- FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo*. Brno: CKD 2012. 2. vydání, 200 str. ISBN 978-80-7325-280-9.
- FLORENTOVÁ, H. – KOPECKÝ, V. *Křesťanské nebe. Poznáváme světce v umění a legendách*. Praha: Artia – Grant 1994. 1. vydání, 120 str. ISBN 80-85805-17-0.
- FOWLER, W. W. *The Religious Experience of the Roman People*. London: Echo Library 2008. Ed. 1; 336 str. ISBN 1406891207.
- FUNK, F. X. *Der Primat der römischen Kirche nach Ignatius und Irenäus*. Paderhorn: Kirchengeschichtliche Abhandlungen und Untersuchungen I 1897; 117 str. ISBN neuvedeno.
- GEERLINGS, Wilhelm – GRESHAKE, Gisbert. *Quellen geistlichen Lebens*. Band 1. Die Zeit der Väter. Mainz: Matthias-Grünwald-Verlag 1995; 202 str. ISBN 3-7867-1870-9.
- Heilige des Regionalkalenders*. Ed. HERMANN, Joseph. Leipzig: St.Benno-Verlag. 2. Auflage. Lizenznummer 480/62/83.
- HENGEL, Martin. *Evangelista Lukáš. První křesťanský dějepisec*. Praha, Vyšehrad 1994. 1. vydání, 184 str. ISBN 80-7021-131-8.
- HEYDUK, Josef. *Svatí církevního roku*. Praha: Vyšehrad 2012. 2. vydání, 240 str. ISBN 978-80-7429-293-4.
- HOŠEK, Radislav. *Náboženství antického Řecka a Říma*. Praha: Vyšehrad 2004. 1. vydání, str. 239. ISBN 978-80-7021-516-6.
- HÜBNER, R. M. *Thesen zur Echtheit und Datierung der sieben Briefe des Ignatius von Antiochien*. *Zeitschrift für antikes Christentum*. Band 1, Vol. 1 (Jan. 1997), pp. 44-72. Berlin – New York: DeGruyter 1997.
- Iohannes Malalas Weltchronik*. Übersetzt von J. THURN. Stuttgart: Verlag Anton Hiersemann 2009. 1. Auflage. 566 str. ISBN 0340-7853.
- KITZLER, Petr. *Athletae Christi. Raně křesťanská hagiografie mezi nápodobou a adaptací*. Praha: Filosofía FÚ AV 2012. 1. vydání, 232 str. ISBN 978-80-7007-380-3.
- LANE, Tony. *Dějiny křesťanského myšlení*. Praha: Návrat domů 1996. 1. vydání, 288 str. ISBN 80-85495-47-X.
- LHOTA, Václav. *Budiček. Doživotní kalendář*. Praha: Mikuláš Knapp v Karlíně 1875. Nestránkováno. ISBN neuvedeno.
- LIGHTFOOT, J. B. *Acts of Martyrdom of St. Ignatius*. The Apostolic Fathers, Part II.

London: McMillan Publ. 1885, 288 str. ISBN neuvedeno.

LINDEMANN, Andreas. *Antwort auf die Thesen zur Echtheit und Datierung der sieben Briefe des Ignatius von Antiochien*. Zeitschrift für antikes Christentum. Band 1. Vol. 1 (Jan. 1997), pp. 185-194. Berlin – New York: deGruyter 1997.

MEIER, FIK. *Císaři neumírají v posteli. Antoniovští císaři*. Praha: Aurora 2008. 1. vydání, 215 str. ISBN 978-80-7299-093-1.

MELCHERS, E. – MELCHERS, H. *Das Jahr der Heiligen. Geschichte und Legende*. München: Südwest-Verlag 1965. 840 str. ISBN neuvedeno.

NIGG, Walter. *Die Stille Kraft der Legende. Vergessene Heilige kehren zurück*. Freiburg im Br.: Herder 1982; 224 str. ISBN 3-451-07924-0.

OLIVA, Pavel. *Řecko mezi Makedonií a Římem*. Praha: Academia 1995. 1. vydání, 322 str. ISBN 80-200-0435-1.

Pavel z Tarsu, apoštol národů. Studie DTI HK. Autoři článků: BOUMA, B. – BROŽ, P. - KUČERA, Z. – POSPÍŠIL, C. V. Ústí nad orlicí: Oftis 2010. 112 str. ISBN 978-80-7405-076-3.

PRACNÝ, Petr. *Český kalendář světců*. Praha: EWA Edition 1994. 1. vydání, 334 str. ISBN 80-85764-05-9.

Příběhy křesťanských mučedníků. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2009. 1. vydání, 400 str. ISBN 978-80-7021-989-8.

Příběhy křesťanských mučedníků II. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, 400 str. ISBN 978-80-7429-187-6.

REBRO, Karol. *Rímske právo*. Bratislava: Obzor 1990. 1. vydání, 288 str. ISBN neuvedeno.

REIDOVÁ, D. K. – MANSER, Martin. *Malé biblické kompendium*. Praha: KK 2010. 1. vydání, 208 str. ISBN 978-80-242-3355-0.

REJCHRTOVÁ, Noemi. *Směřování. Sborník k 60. narozeninám Amedea Molnára*. Praha: Kalich 1983. 1. vydání, 200 str. ISBN neuvedeno.

STEVENSON, James. *The Catacombs. Life and Death in Early Christianity*. Thomas Nelson Publishers 1978; 179 str. ISBN neuvedeno.

TAYLOR, Andrew. *Vzestup a pád velkých říší*, Praha Deus 2008. 1. vydání, 256 str. ISBN 978-80-87087-41-1.

VONDRUŠKA, Isidor. *Životopisy svatých, v pořadí dějin církevních*. Část 1. Praha: L. Kuncíř 1930; 335 str. ISBN neuvedeno.

WEISBENDER, H.-J. *Heilige des Regionalkalenders*. Band II. Leipzig: St. Benno Verlag 1983. 2. Auflage, 256 str. ISBN neuvedeno.

DIPLOMOVÉ PRÁCE

KRÁLÍČKOVÁ, Kateřina. *Státní náboženství antického Řecka a Říma*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogiky, katedra občanské výchovy 2012. Vedoucí práce: PhDr. Radovan Rybář, Ph.D.

ŘÍHOVÁ, Ladislava. *Apoštol Pavel a římské zákony*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, HTF, katedra biblistiky 2012. Vedoucí práce: Mgr. Jiří Lukeš, Th.D.

TRČKA, Stanislav. *Následování Ježíše Krista v listech sv. Ignáce z Antiochie*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, katedra filozofie a patrologie 2011. Vedoucí práce: doc. ThDr. Václav Ventura, Th.D.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Ad limina apostolorum 2014. Pouť českých a moravských biskupů a věřících z diecézí ŘKC do Vatikánu. [online]. [citováno dne 2014-02-15]

Dostupné z: http://www.tvnoe.tbsystem.cz/asx/pre_f0005_p140214-high.asx.

Antiochian Syriac Orthodox Church. [online]. [citováno dne 2013-12-15]

Dostupné z: <http://www.syrorthodoxchurch.com/>.

Basilica San Clemente Roma [online]. [citováno dne 2014-04-17]

Dostupné z: <http://www.basilicasanclemente.com/>.

BERÁNEK, Karel. *Františkánský klášter v Hájku. Historie Kláštera*. Dostupné [online].

[citováno dne 2014-05-23] Dostupné z: <http://klasterhajek.ic.cz/Historie.html>.

BRONKOVÁ, Johana. Postní zastavení. Bazilika sv. Klimenta. *Radio Vaticana. Česká sekce Vatikánského rozhlasu*. [online]. [citováno dne 2014-04-17]

Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=7393>.

CASSIUS DIO. *Roman History*. Latine and English Version. Transl. T. E. Thayer. Loeb Classical Library Edition, Vol. VIII. Chicago: University of Chicago 1925. [online]. [citováno dne 2014-04-18]

Dostupné z: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Cassius_Dio/67*.html.

ESSIG, K.-G. *Mutmassungen über den Anlass des Martyriums von Ignatius von Antiochien*. *Vigiliae Christianae*, Vol. 40, No 2 (Jun., 1986), pp. 105-117. [online].

[citováno dne 2013-03-17] Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1584263>.

Legenda *Život sv. Konstantina-Kirilla*. Přeložil Josef Vašica (1966). [online].

[citováno dne 2014-04-18] Dostupné z: http://www.moraviamagna.cz/legendy/l_zk18.htm.

Martyrdom of St. Justin. Transl. Marcellino D'Ambrosio. Vaticano: News Catholic Agency. [online]. [citováno dne 2014-05-23] Dostupné z:

<http://www.catholicnewsagency.com/resources/church-fathers/>.

Martyrologium Romanum Gregorii XIII anno Domini MDCCXLIX. Vaticano: Eustadii 2013.

Dostupné z: http://www.introibo.net/download/brevier/martarologium_latein.pdf.

PELL, George. *Early Church History*. Vol. 1. Sydney, Australia: Lumen Verum Apologetics 2003. Ed. 1. Dostupné z: <http://www.lumenverum.org/apologetics/EarlyChurchHistory/page51.html>.

Rozhlas Radio Vaticana [online]. [citováno dne 2014-04-02]
Dostupné z: <http://www.radiovaticana.cz/>.

Řeckokatolická církev v ČR. [online]. [citováno dne 2014-04-17]
Dostupné z: <http://www.reckokat.cz/>.

Saint Ignatius Orthodox Church. [online]. [citováno dne 2014-04-19]
Dostupné z: <http://www.saintignatiuschurch.org/>.

SPEIGL, Jacob. *Ereignisse und Anliegen in den Ignatiusbriefen*. *Vigiliae Christianae*, Vol. 41, No. 4 (Dec. 1987), pp. 360-376. Publ. Brill. [online]. [citováno dne 2013-03-17]
Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1583740>.

SUŠIL, František. *Spisy svatých otců apoštolských*. Brno: Rudolf Rohrer 1837. Vydání neuvedeno. [online]. [citováno dne 2014-05-17]
Dostupné z: <http://www.kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid>.

World Council of Churches [online]. [citováno dne 2014-03-23]
Dostupné z: <http://www.oikoumene.org/>.

Záznamy o svatých a reforma římského kalendáře. [online]. [citováno dne 2014-04-17]
Dostupné z: <http://www.catholica.cz/?a=7>.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. na titulní straně: Ježíš Kristus vprostřed Kříže. Detail byzantské mozaiky. Sant'Apollinare Nuovo, Ravenna, Itálie, 6. stol. Reprodukce z knihy: BUSTACCHINI, Gianfranco. *Ravenna. Geschichte- und Kunstfuehrer*. Bologna: Italcards 1984; 160 str. ISBN neuvedeno.

Obr. č. 1: Ignác z Antiochie. Nástěnná malba z katedrály ve Farasu. Núbie, konec 8. stol. Reprodukce z knihy: *Příběhy křesťanských mučedníků II*. Ed. KITZLER, Petr. Praha: Vyšehrad 2011. 1. vydání, 400 str. ISBN 978-80-7429-187-6.

Obr. č. 2: Palma, symbol mučednictví. Detail byzantské mozaiky v Sant'Apollinare Nuovo. Ravenna, Itálie, 6. stol. Reprodukce z knihy: BUSTACCHINI, Gianfranco. *Ravenna. Geschichte- und Kunstfuehrer*. Bologna: Italcards 1984; 160 str. ISBN neuvedeno.

Obr. č. 3: Damnatio ad bestias. Zlitenská mozaika. Villa v Dar Buc Ammera, Tripolitania. Muzeum archeologie Tripolis. [online]. [citováno dne 2014-05-20] Dostupné z: http://www.google.cz/?gws_rd=ssl#hl=cs&q=image+search+paleochristian+pictures.

Obr. č. 4: Ignác z Antiochie. Ustálené ikonografické zobrazení se dvěma lvy. Ruská ikona ze 17. stol. [online]. [citováno dne 2014-05-20] Dostupné z: http://www.antiochian.org/sites/default/files/images/st_ignatius_antioch_2.jpg.

Obr. č. 5: Mučednická smrt sv. Ignáce v římské aréně. Realistické znázornění tradičního námětu. [online]. [citováno dne 2013-11-15] Dostupné z: <http://www.google.cz/search?q=st.+ignatius+of+antioch+pictures&biw>.

Obr. č. 6: Άγιος Ιγνατιος ο θεοφορος. Sv. Ignác na prodej: Ikona, současné umění, USA, autor neuveden. [online]. [citováno dne 2013-11-15] Dostupné z: <http://www.superstock.com>.

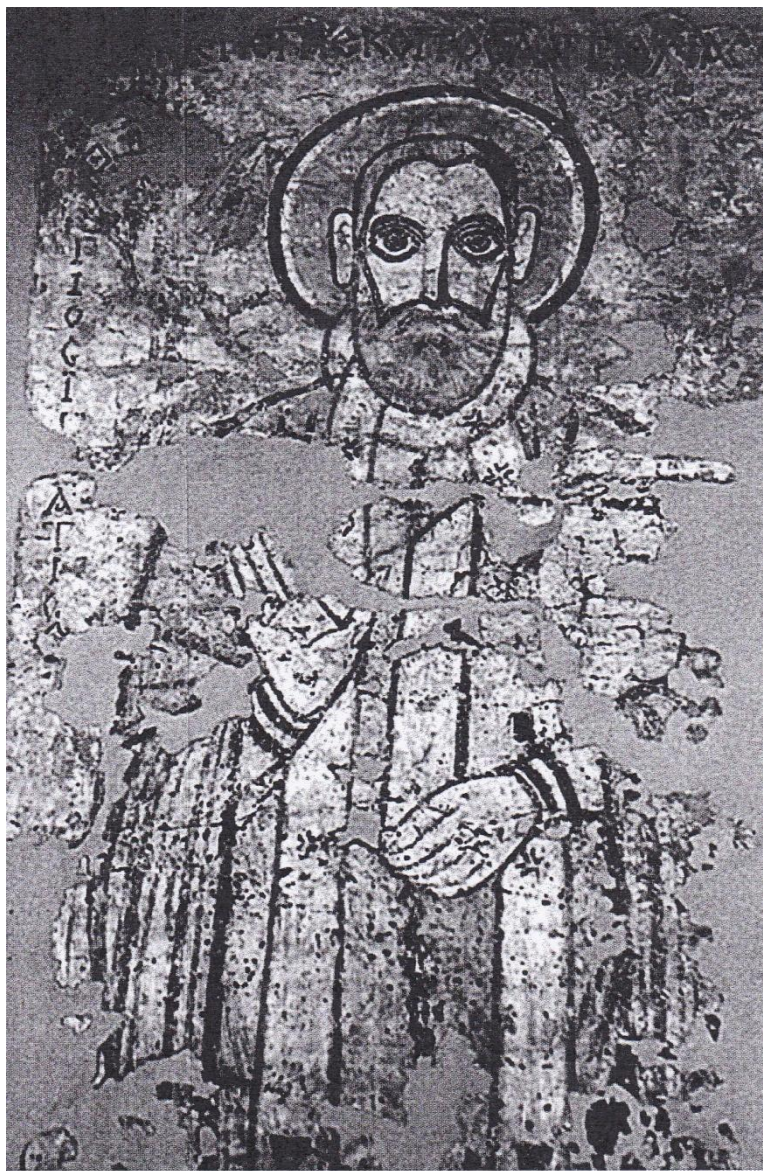
Obr. č. 7: Saint Ignatios of Antioch. Matthew Garret, USA. Současné umění, ikona. [online]. [citováno dne 2013-11-15] Dostupné z: <http://www.google.cz/search?q=byzantine+stock+illustrations&tbm>.

Obr. č. 8: Kostel sv. Ignáce z Antiochie, Ney York City, USA. Dodnes živá tradice. [online]. [citováno dne 2013-11-15]. Dostupné z: <http://www.nycago.org/Organs/NYC/img/StIgnatiusAntiochExt.jpg>.

Obr. č. 9: Bohoslužba v chrámu sv. Ignáce z Antiochie v Madisonu (Wisconsin, USA). [online]. [citováno dne 2013-11-15] Dostupné z: <http://saintignatiuschurch.org/wp-content/uploads/2011/03/023a.jpg>.

Obr. č. 10: Světci a světice ortodoxní církve, včetně Ignáce z Antiochie, biskupa a mučedníka. Prostředí Syrské ortodoxní církve Antiochie. [online]. [citováno dne 2013-11-15]. Dostupné z: <http://syrianorthodoxchurch.org>.

Obr. č. 1

Ignác z Antiochie. Nástěnná malba. Núbie, konec 8. stol.

Obr. č. 2

Palma, symbol mučednictví. Byzantská mozaika z 6. stol.

Obr. č. 3

Damnatio ad bestias. Zlitenká mozaika, Tripolis.

Obr. č. 4

Ignác z Antiochie. Ustálené ikonografické zobrazení se dvěma lvy. Ruská ikona ze 17. stol.

Obr. č. 5

Mučednická smrt sv. Ignáce v římské aréně.

Obr. č. 6

Αγιος Ιγνατιος ο θεοφορος. Sv. Ignác na prodej: současné umění, ikona. Autor neuveden.

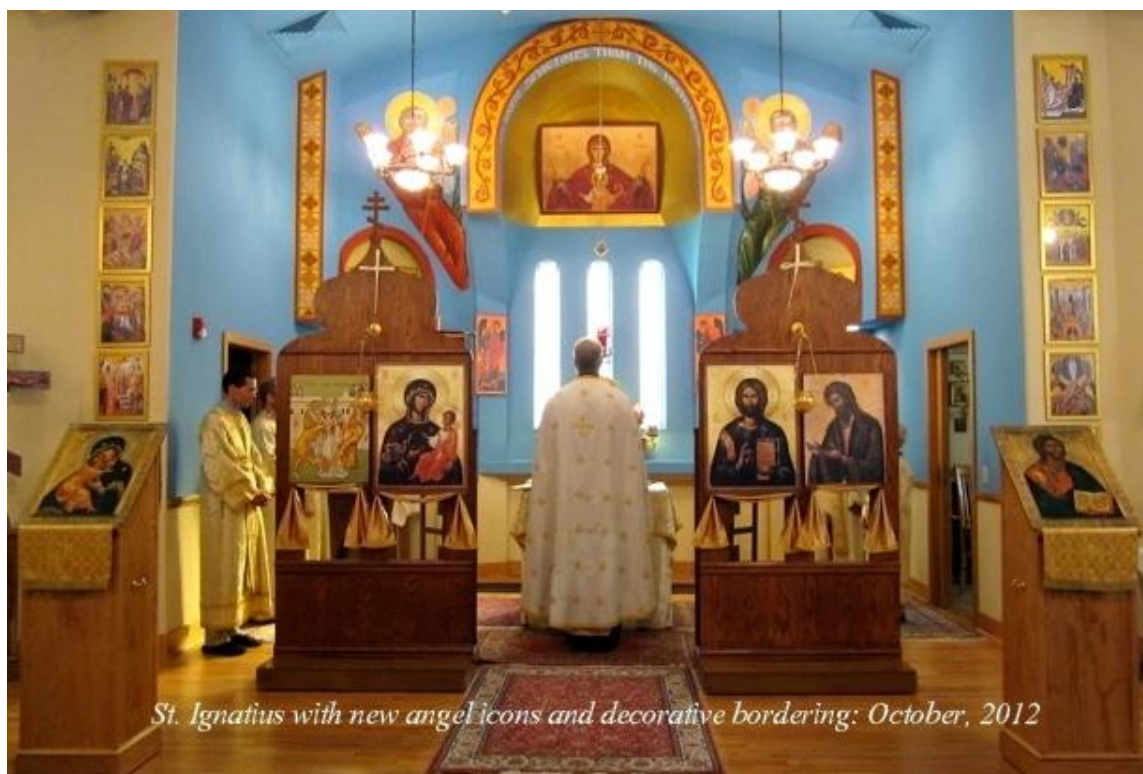

Obr. č. 8

Kostel sv. Ignáce z Antiochie, New York City, USA.

Obr. č. 9

St. Ignatius with new angel icons and decorative bordering: October, 2012

Bohoslužba v chrámu sv. Ignáce z Antiochie ve Wisconsinu, USA.

Obr. č. 10

Světki a světice ortodoxní církve, včetně Ignáce z Antiochie.